Austria, France, Germany, Greece, Luxembourg 3.00 EUR; Sweden 32 SEK; Switzerland 4.80 CHF; BiH 5.00 BAM; Crna Gora 2.50 EUR; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 DEN; Slovenija 2.50 EUR

VREME

150 din

8 600102 660014

9. decembar 2010. broj 1040

Profesionalna vojska

Zbogom gušteri

DŽULIJAN ASANŽ

ČOVEK KOJI JE POTRESAO SVET

Vreme zdravlja ▸ **Srbija protiv raka**

VREME

Na ovoj stranici u štampanom
izdanju nalazi se reklama

VREME
BROJ 1040
9. decembar 2010.

04 Međuvreme

12 Zoom: Koštunica je kriv za sve

14 Profesionalizacija vojske: A sad – voljno

18 Turbulencije u JAT-u: Ni na nebu ni na zemlji

20 Poslovi i dani srpskih ministara:
Nisam, jesam, a nije ni neka lova

24 Teorija i praksa nataliteta:
Podizanje dece na zajam

31 Nuspojave

32 Ljudi i vreme

KULTURA

34 Izložba "Iza gvozdene zavese": Lica i naličja

38 Gradac o Barouzu: Totalni otpadnik

40 Fenomen TV serije "1001 noć":
Turska u mom srcu

43 Reč o delu

45 TV Manijak: Beogradski mostovi

SVET

46 Hapšenje decenije: Poljubac totalitarizma

48 Portret savremenika: Džulijan Asanž

52 Intervju: Valentin Incko, visoki predstavnik međunarodne zajednice

54 Lični stav – Ivan Ivanji: OEBS je suvišan

56 Srpsko-evropska posla: Zamislite da proizvodimo robote

57 Meridijani

MOZAIK

58 O stripovima Đorđa Lobačeva: Smeh u snu

65 Vreme zdravlja: Srbija protiv raka

75 Pošta

76 Strip: Erfurt

78 Vreme uživanja: Izgubljeno-nađeno

Zagovornici teorija zavere reći će da nije slučajno što se usred globalne fertutme nastale objavljivanjem američke diplomatske prepiske iz celog sveta na portalu vikiliksa i predizborne kampanje u Demokratskoj stranci pojavi tekst na domaćem portalu koji se bavi korupcijom i poslovima Olivera Dulića

Piše: Slobodan Georgijev

Svi pamtimo crtani film sa sinom Nebojšom u kojem pevac Sofronije, pošto dobije daskom po glavi, kaže: "Velika je glavobolja biti majka." Ko je bio dovoljno hrabar da postane majka u Srbiji, verovatno jako dobro zna o čemu je reč

Piše: Svetlana Seferović, Vladan Stošić

Produkcija sapunskih opera u Turskoj fenomen je novijeg datuma. Prvi ambiciozni projekti te vrste, koji postižu uspeh i van Turske, snimljeni su od 2005. naovamo i njihova pojava koincidira sa početkom pregovora o pridruživanju Evropskoj uniji

Piše: Jovana Gligorijević, Momir Turudić

Na naslovnoj strani: **Džulijan Asanž**
Fotografija: **REUTERS**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Mišarska 12–14, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić *(foto@vreme.com)*, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić *(kultura@vreme.com)*, Andrej Ivanji *(svet@vreme.com)*, Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić *(medjuvreme@vreme.com)*, Zoran Majdin, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milan Milošević, Teofil Pančić, Ana Radić, Saša Rakezić *(strip@vreme.com)*, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić *(arhiva@vreme.com)*
Jelena Mrđa *(foto@vreme.com)*

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; **korektori:** Stanica Milošević, Marija Halupka; **lektori:** Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović; **daktilograf:** Zorica Nikolić

internet izdanje
http://www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
(prodaja@vreme.com)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
(marketing@vreme.com)
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: *redakcija@vreme.com*

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Srbija šampion Dejvis

Teniska reprezentacija Srbije pobednik je ovogodišnjeg Dejvis kupa, pošto je u nedelju u finalu savladala Francusku sa 3-2. O veličini tog uspeha možda najbolje govori čestitka koju je Škotlanđanin Endi Mari napisao na Tviteru samo nekoliko trenutaka pošto je finale završeno: “Nemaju finansijska sredstva, imaju veoma lošu tenisku infrastrukturu, ali su ljudi sa velikim srcem, radnom etikom i željom. Svaka čast.”

Iako je tenis individualni sport u kome najbolji igrači mnogo zarađuju, Dejvis kup očigledno nosi posebnu energiju i emocije. Viktor Troicki je, posle završetka

kupa

foto: Reuters

poslednjeg meča u kome je, igrajući kao u transu, “pregazio” Mikaela Ljodru sa 3-0 i doneo odlučujuću pobedu Srbiji, jedva zadržavajući suze rekao da mu je pobeda “najlepši trenutak u životu”. Francuski selektor Gi Forže tešio je Ljodru koji je neutešno plakao. Novak Đoković je izjavio da je osvajanje Dejvis kupa najveći uspeh u karijeri svakog igrača. “Još nismo svesni, kao ni nacija, koja nije bila teniska. Ovo je kao da smo osvojili svetsko prvenstvo u fudbalu”, rekao je Đoković. Odmah po završetku meča, teniseri Srbije i stručni štab su ispunili obećanje dato mnogo pre finala, da će se ošišati “na ćelavo” ukoliko osvoje Dejvis kup.

M. T.

Poplava u selu Berislavci 25 kilometra od Podgorice.
foto: Reuters

09/12/10 - 15/12/10

prognoza vremena

08/12/10
http://www.meteos.rs

min°C max°C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	2 15	-1 2	-3 1	-2 2	-3 1	-4 -2	-6 -4
Vojvodina	1 14	-2 1	-5 1	-2 1	-3 0	-5 -3	-7 -5
centralna i južna Srbija	9 19	0 2	-2 0	-4 1	-3 1	-3 -1	-5 -3

Nepovoljna biometeorološka situacija u ovom periodu, a najlošiji dani će biti četvrtak i nedelja uz češće i izraženije tegobe kod svih hroničnih bolesnika i meteoropata. Zbog sve hladnijeg vremena neophodno je adekvatno toplo odevanje.

politička prognoza

Vreme je, uglavnom, isto: sneg i led onde, poplave i vrućina ovde.
Onde je Evropa, a mi smo još ovde.
Dugoročna prognoza se, u međuvremenu, promenila. Početak prave evropske klime u Srbiji, najavljen za 2020, nastupiće, u stvari, oko 2035. godine, prognozira ugledna svetska meteorološka služba Stratfor.

SLUČAJ GENERALA TRIFUNOVIĆA

Samo na rečima

Bivšem generalu JNA Vladi Trifunoviću država Srbija do danas nije isplatila ni dinar nadoknade. On je pravosnažnom presudom oslobođen optužbi zbog predaje kasarne u Varaždinu, 1991. godine. Država mu duguje razliku u platama od novembra 1991. do avgusta 1992, kao i razlike u penzijama od 1992. do sada. Naime, pošto je "udaljen sa dužnosti", generalu Trifunoviću je penzija umanjena za više od 30 odsto.

Vrhovni sud Srbije je početkom godine ukinuo presudu kojom su general Vlado Trifunović i grupa oficira osuđeni na zatvorske kazne zbog "podrivanja vojne i odbrambene moći zemlje". Naime, on je kasarnu u Varaždinu predao hrvatskim snagama i na taj način spasio živote 250 mladih vojnika. Kazao je jednom prilikom da je osećao da nema prava da besmisleno šalje u smrt nečije sinove. U Srbiji je zbog predaje kasarne "u kojoj je bila veća količina naoružanja" osuđen na kaznu zatvora. Otišao je na izdržavanje kazne, ali je godinu dana kasnije aboliran odlukom tadašnjeg predsednika SRJ Zorana Lilića. U Hrvatskoj je optužen za ratne zločine na 15 godina, a u okružnom tužilaštvu u Murskoj Soboti, u Sloveniji, protiv njega se vodi krivični postupak. Činjenicu da se protiv njega vodio postupak u tri države, nekadašnji general JNA je prokomentarisao:

"Osećam se jadno, ali istovremeno i svestan da sam radio sve pravilno, i da zbog toga smetam njima. Jer u svim državama, i Srbiji, i Hrvatskoj, i Sloveniji pravljeni su ratni zločini. Ja nisam počinio zločin i nisam hteo da bilo šta radim nečasno. Zato sam proganjan. Zato nemam stan, odgovarajuću penziju, zato mi je porodica rasturena i živim kao bednik. Da sam ja ubijao i zatvarao, moja porodica bi danas živela u vili, država bi je tetošila i pomagala. Branila bi i mene. Ja bih bio možda negde u zatvoru, ali taj zatvor je daleko bolji od moje sobe."

Vlado Trifunović od 1992. živi u sobi od devet kvadrata hotela Bristol u Beogradu, bolestan je i nezavidnog finansijskog stanja. Prema prošlonedeljnim vestima, trenutno se nalazi na Vojnomedicinskoj akademiji, gde treba ponovo da bude operisan na kardiovaskularnom odeljenju.

Kada je povučena optužnica, ministar odbrane Dragan Šutanovac je najavio da će Srbija vratiti generalu Trifunoviću status koji mu je oduzet i da će mu isplatiti razliku u penziji za sve prethodne godine kada je bio osuđenik za veleizdaju. Razlika iznosi oko 1,2 miliona dinara. Kazao je da će se to dogoditi čim iz tužilaštva stigne odluka o odustajanju od gonjenja. Marko Karadžić, u to vreme državni sekretar u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, zatražio je da se Trifunoviću da orden, dok je bivši premijer Zoran Živković pozvao sadašnjeg premijera Cvetkovića da se žrtvi političkog progona da stan.

Do sada, kao po običaju, sve je ostalo na rečima.

J. J.

novogovor

Haktivista

Upitan šta je to učinio zbog čega leži u zatvoru 15 godina, zatvorenik reče: "Ma, ništa!" – i dobi po nosu: "Nemoj da foliraš, za 'ništa' se dobija najviše pet godina!"

Kad su preko Vikiliksa počele da cure tajne američke depeše, pojavila se kod nas škola mišljenja da u njima, zapravo, "nema ništa". Kako ništa, kad onog Bredlija Meninga, koji je te depeše prosledio Vikiliksu, čeka 52 godine robije?!

Dvadeset drugog maja u 2:04:29 po podne, taj Mening u *čatovanju* (chat, brbljanje) kucka: "Ja sam *izvor*, ne samo *volonter*"; u 2:05:38: "Mislim, ja sam *izvor visokog profila*"; a u 4:42:16: "Nisam siguran da li ću biti *hacker, cracker, hacktivist, leaker* ili nešto drugo..."

Haker, po nemačkoj reči za majstora koji izrađuje nameštaj samo pomoću sekire i lepka, jeste onaj koji nelegalno ulazi u tuđe operativne sisteme i koristi ih.

Krakeri su oni koji se bave *krakovanjem*, razbijanjem zaštitnog koda raznih softvera (zahvaljujući kojima smo i mi u Srbiji pod sankcijama masovno koristili programe koje ne bismo mogli da kupimo, pa nismo ostali u kamenom dobu).

Haktivista, haker-aktivista, mogao bi da bude taj Asanž (vidi tekstove u rubrici "Svet" u ovom broju), za koga portparol Bele kuće kaza da nije žurnalista nego anarhista, pa ga sad jure Amerika sa svim saveznicima, plus neutralne Švedska i Švajcarska.

Liker (sa dužim *i* nego u našoj reči za slatko piće) od engleske reči *leak* za rupu, pukotinu i curenje, jeste onaj ko omogućuje da informacije procure.

A, po niški, "imalo pa curelo". Kako piše magazin "Tajm", broj tajnih dokumenata američke administracije je porastao deset puta – sa 5.685.462 u 1996, na 54.651.765 u 2009. A ima i odakle: po "Tajmu", samo tajnama pentagonskim ima pristup 630.000 ljudi.

"Kad je sve proglašeno tajnom, onda ništa nije tajna", zaključio je još 1971. sudija američkog Vrhovnog suda Poter Stjuart u svom mišljenju o curenju Pentagonskih papira s detaljima o američkoj umešanosti u Vijetnamskom ratu.

Neke ovaj *kablgejt* (cable, kabl, ali i telegram) podseća i na čuvenu aferu Votergejt, koja je 1970. srušila Niksona. Kada su zatvorili sajt Vikiliksa, poverljive depeše su postale dostupne na 238 veb-adresa.

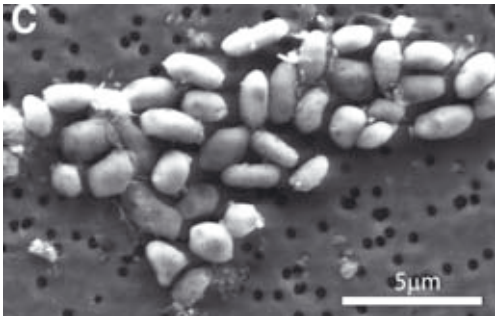
Zajednički imenitelj: pasta neće lako nazad u tubu.

To znamo i mi još od onda kada je kosovski funkcioner Džavid Nimani, u pokušaju da spreči da se objavi vest o tadašnjim separatističkim demonstracijama u Prištini 1981, uzalud viknuo: "Zaustavite Rojters!"

MILAN MILOŠEVIĆ

OTKRIĆE NASA

Život kakav ne poznajemo

Neobični mikrob, nazvan GFAJ-1, koji živi u jezeru Mono u Kaliforniji, zadobio je pažnju svetske javnosti. Naime, otkriveno je da ovaj mikrob, deo uobičajene grupe bakterija-gamaproteobakterija, može umesto fosfora da koristi arsen. Mikrobi su, nakon što su izvađeni iz jezera, uzgajani u laboratoriji u posudama u kojima je fosfatna so postepeno menjana za arsen. Na kraju, uspeli su da se razviju bez imalo fosfora.

Šest elemenata se smatraju ključnim za postojanje života: ugljenik, vodonik, azot, kiseonik, sumpor i fosfor. Otkriće da je jedna bakterija u stanju da inkorporira arsen u svoj DNA umesto fosfora znači da je otkriven život na Zemlji kakav do sada nismo poznavali. Pritom, arsen spada među najotrovnije supstance za većinu organizama.

Ovo otkriće pokazuje da je život znatno prilagodljiviji nego što se mislilo. Takođe, to otvara mogućnost da bi organizmi na ostalim, naizgled potpuno negostoljubivim planetama, mogli da koristi druge elemente jer oni koji su se do sada smatrali apsolutno neophodnim nisu nepromenjivi.

No, deo laičke javnosti ipak je bio razočaran otkrićem jer su se nadali čvrstom dokazu o postojanju života van Zemlje. Kako je napisao autor bloga "Bad astronomy", u poređenju sa E.T.-jem, neobična bakterija i nije neka vest. Manjak oduševljenja stigao je i od ruskih naučnika, koji su skeptični prema informacijama iz Amerike. U Institutu medicinsko-bioloških istraživanja Ruske akademije nauka otkriće NASA nazvano je "lažnom senzacijom" i "novim mehurom sapunice".

S druge strane, postojanje takve bakterije širi poznate granice života. "Ako nešto ovde, na Zemlji, može da uradi nešto tako neočekivano, šta li još može život da uradi?", kazala je Felišja Volf Sajmon, astrobiolog i vođa istraživačkog tima NASA, koji je otkrio GFAJ-1.

Pažnju je ovih dana zagolicala i izjava osnivača Vikiliksa Džulijana Asanža koji je najavio da će se među još neobjavljenim depešama naći i podaci o vanzemaljskom životu.

J. J.

IN MEMORIAM

Dubravka Vojvodić

(1949-2010)

Dubravka Vojvodić, novinarka i filmski kritičar, preminula je ovog utorka od, kako se to kaže, duge i teške bolesti. Dubravka Vojvodić je bila filmski kritičar Radio Beograda, pisala je o filmu za mnoge radio stanice, novine, internet portale, časopise. Bila je predsednica srpskog ogranka FIPRESCI, članica domaćih i međunarodnih filmskih žirija i povremena saradnica kulturne rubrike „Vremena". Komemoracija povodom smrti Dubravke Vojvodić biće 10. decembra u Radio Beogradu.

Čiko, a gde je vaša laboratorija?

Sve što je dobro ima kraj. A onda, po dobrom savremenom običaju, nakon kraja sledi – evaluacija. Na srpskom jeziku bismo rekli – sabiranje utisaka. No, neke činjenice bile su očigledne i odmah nakon što su u nedelju uveče zatvorene kapije četvrtog Festivala nauke tokom koga su u tri dana na tri lokacije posetioci mogli da vide na desetine postavki, demonstracija i naučnopopularnih predavanja. Ispred SKC-a i nekadašnje Robne kuće Kluz, sa mesta gde se tri dana, od petka do nedelje, protezao red onih koji su, stojeći na hladnoći, čekali da kupe ulaznice za Festival, razišli su se i poslednji posetioci, a više od 300 učesnika, mladih naučnika, organizatora i koordinatora, okupilo se sa druge strane vrata kako bi proslavilo zatvaranje festivala.

Čemu slavlje? Zar ima ikakvog razloga da se bilo šta, osim sportskih uspeha, u Srbiji slavi? Pre svega, svima u Kluzu bilo je jasno da je ovogodišnji festival, mada se manje nalazio u medijskoj žiži, bio veći i ambiciozniji od tri prethodna. A zatim i da tako uvećan, uspešno funkcioniše. I da na kraju i te kako ima prostora za radost.

"Niko odavde nije izašao, a da nije bio nasmejan i oduševljen. Vi ste pokazali da ste najbolji komunikatori nauke u Srbiji", okupljenim učesnicima Festivala rekla je Ana Jovanović iz Centra za promociju nauke i umetnosti, koja je uz Mladena Petrovića osnivač Festivala.

Ona je saopštila da je na osnovu prodatih karata utvrđeno kako je Festival nauke 2010. posetilo čak 19.000 ljudi, što je više nego prethodnih godina. Rast se, dakle, nastavio i nema sumnje da je Festival, kao jedan od najvećih kulturnih događaja u Beogradu, već postao i najvažniji događaj za srpsku nauku tokom godine.

Međutim, kako to izgleda iz ugla bilo kog od svih tih posetilaca? Nije nemoguće da je neko ipak izašao nezadovoljan. Najbolji sadržaji su prirodno izazivali najveću pažnju, pa je kao i prethodnih godina, na mnogim mestima bilo gužve. Ove godine se dodatno vodilo računa o relaksiranosti, ali su gužve bile neizbežne. To je na neki način ipak deo šarma Festivala – ovo je mesto gde se ljudi guraju zbog nauke.

Kako to izgleda iz ugla učesnika, mladih naučnika i njihovih institucija? Pre svega, nakon višenedeljnih priprema, tri dana Festivala nisu malo, ako sve vreme odgovarate na pitanja, izvodite oglede i pokušavate da svakom ko je došao da se upozna sa čudesima nauke pružite punu pažnju. No, efekti su nemerljivi. Evo jedne scene koja sve govori. Nakon nastupa doktora fizike Vladimira Jovanovića, koji je zajedno sa mađioničarem Igorom Trifunovom

na krajnje uzbudljiv način predstavio kvantne fenomene u programu "Ovo ne pokušavajte kod kuće", što se događalo u okviru 27 inspirativnih predavanja u SKC-u, bini je prišla devojčica ne starija od sedam godina i sasvim oduševljena onim što je videla, upitala predavača: "Čiko, a gde je vaša laboratorija?"

Ima li bolje evaluacije? Ima li boljeg dokaza šta znači popularizovati nauku? Tu negde je i nauk naučnim institucijama u Srbiji – uzmite više učešća u događajima kao što je Festival, dodatno podržavajte i afirmišite popularizaciju u svojim redovima, jer kad običan svet bude smatrao nauku važnom, i vaš budžet će biti veći. I u tome ne mora baš sve da bude na leđima produkcije samog Festivala i 300 entuzijasta koji su mu pogonsko gorivo.

A kako to pak izgleda iz ugla sponzora? Onih nekoliko društveno odgovornih kompanija (treba ih pomenuti – MTS, Erste banka, Samsung i Siemens), koje su pomogle Festival, praćene Ministarstvom za nauku i tehnološki razvoj, poslale su jasnu poruku da su zainteresovane za napredak, kako naučni i tehnološki tako i opštedruštveni.

A ostali? Njih, naravno, ništa ne zanima. U jednom čisto merkantilnom ceđenju svih živih sokova jednog društva nema mesta za mnogo šta, a kamoli za nauku ili njenu popularizaciju. "O čemu vi to? Ne budite budale, mi samo ovde obrćemo kapital, kakva nauka?", kažu i misle sa pravom. Ali, pre ili kasnije, ta logika će doživeti potpuni i rekao bih, jedan vrlo bolni poraz. Jer, kako festivali u Srbiji odmiču, u njoj ipak ima sve manje "budala". Ove godine smo ukupnu brojku umanjili bar za 19.000.

S. BUBNJEVIĆ

KORPORATIVNA ODGOVORNOST

Virtus za Eurobank EFG

Na svečanoj ceremoniji u Skupštini Srbije, 4. decembra, u organizaciji Balkanskog fonda za lokalne inicijative, po četvrti put dodeljena je godišnja Virtus nagrada za korporativnu filantropiju.
Eurobank EFG dobitnik je Virtus nagrade u dve kategorije: za doprinos na nacionalnom nivou i za najinovativniji projekat. Glavnu nagradu grčka banka dobila je za sveobuhvatan program "Investirajmo u evropske vrednosti", kroz koji je u oblasti edukacije, zdravstva, zaštite životne sredine, razvoj inkluzivnog društva i kulturu od 2006. uloženo preko 3,5 miliona evra. Nagrada za najinovativniji projekat Eurobanku EFG je pripala za podršku akciji "Pokretni inkluzivni muzej", izložbe studentskih radova koji predstavljaju predmete prilagođene za osobe sa invaliditetom.
Nagrada za doprinos lokalnoj zajednici pripala je kompaniji Hemofarm. Pored podrške raznim manifestacijama u Vršcu i donacija školama i bolnicama, Hemofarm je pokrenuo i jedinstveni projekat u Srbiji – "Pokretnu apoteku". U kategoriji dugoročnog partnerstva između poslovnog i neprofitnog sektora, nagrađena je konsultantska kuća Ernst&Joung za saradnju sa Mladim istraživačima Srbije. Za društveni doprinos u kategoriji malih i srednjih preduzeća, priznanje Virtus pripalo je firmi Banja Komerc. Specijalnu nagradu za medijski doprinos ove godine osvojio je javni servis Radio televizija Srbije, za promovisanje kampanje zaveštanja i transplantacije organa.
Potpredsednik Vlade Božidar Đelić podsetio je ovom prilikom da je nedavno usvojen Zakon o zadužbinama i fondacijama i kazao da očekuje da će on podstaći lepu srpsku tradiciju solidarnosti privredne elite. ANA RADIĆ

broj nedelje

18,23

Prema podacima Unije poslodavaca Srbije, svega 18,23 odsto poslodavaca redovno isplaćuje plate, a oko 46 odsto kasni više od 90 dana. Poreze i doprinose redovno namiruje oko 26 odsto anketiranih privrednika, a blizu polovine kasni više od dva meseca.

lgbt SOS
(011)
3290 846
utorkom i četvrtkom 19-22h

lik i delo

Borislav Stefanović

političkI direktor
Ministarstva spoljnih poslova

Osnovni podaci: Rođen 1974. u Novom Sadu. Odrastao na novosadskom Limanu. Maturirao u Karlovačkoj gimnaziji, a potom upisao i diplomirao na Pravnom fakultetu. Advokatski pripravnik je prvo njegovo zaposlenje. U diplomatiji je od 2001, u Ministarstvo spoljnih poslova došao je preko javnog konkursa. Iz Srbije odlazi 2003. u Vašington, u ambasadu tadašnje državne zajednice Srbija i Crna Gora (tada je ambasador bio Ivan Vujačić). Borislav Stefanović je bio zadužen za lobiranja u američkom kongresu i zaslužan je za osnivanje srpskog kokusa na Kapitolu. Vremenom, napreduje do mesta zamenika ambasadora. U SAD je službovao do 2007. godine i kada je maja 2007. Vuk Jeremić izabran za ministra spoljnih poslova, Borislava Stefanovića je pozvao u Beograd za šefa svog kabineta i, ujedno, političkog direktora u Ministarstvu spoljnih poslova.
Borislav Stefanović je u mladosti bio panker i basista u bendu Generacija bez budućnosti. I danas ponekad zasvira i bas. Član je DS-a.

Glavni posao: Koordinator srpskih timova za pregovore s kosovskim institucijama. Dnevnik "Blic" je poslednjeg dana novembra objavio da je Stefanović kao čovek od velikog poverenja lični izbor predsednika Srbije Borisa Tadića, i da je izabran da vodi srpski pregovarački tim među nekoliko kandidata od kojih su najpoznatiji Jovan Ratković, Dušan Bataković i Zdravko Ponoš. Upućeni kažu da je Stefanović "doveden da rešava pitanja, a ne da ih odlaže i odugovlači". Njegov zamenik biće Vlada Jovičić, savetnik u Ministarstvu za Kosovo i Metohiju, dok će ostali članovi tima biti eksperti koji će se menjati u zavisnosti od teme razgovora. Očekuje se da će prve teme razgovora biti pitanja sudbine nestalih, saobraćaja ili komunikacija, pišu beogradski mediji.

Kako ga vide: Borislava Stefanovića vide kao "eksperta za tajne poslove" i kao čoveka za specijalne zadatke, što njegova biografija i potvrđuje. Aktivno je bio uključen u niz najosetljivijih diplomatskih zadataka i poslova, kao što su: pregovori u rešavanju afere "satelit", organizacija posete ruskog predsednika Dmitrija Medvedeva, prodaja NIS-a, navodno i Telekoma, kao i u poslovima u vezi sa aferom "Miladin Kovačević" i "Ejup Ganić".
Svojevremeno je Vuk Jeremić na novinarsko pitanje "zašto je baš vaš čovek Borislav Stefanović zamenio Dinkića u pregovaračkom timu za gasni sporazum" odgovorio: "To je bio predlog Vlade, a ne moj."
Kolege iz Ministarstva kažu da Stefanović važi za osobu od najvećeg Jeremićevog poverenja, koji u Ministarstvu pokušava da zavede red. Među pojedinim srpskim ambasadorima u inostranstvu je nepopularan jer je Stefanović po njihovom sudu krivac za njihov opoziv.
U vrlo dobrim odnosima je sa Rusima, tvrd u javim nastupima, a istovremeno drži otvorenu vezu sa zapadnim diplomatama.

Kada je postao poznat: Javnosti je pao u oči kad je objavljeno da je šef kabineta Baraka Obame Ram Emanuel njegov lični prijatelj. Široj javnosti je poznat od jula 2009, kada se u Egiptu, kod Luksora prevrnuo autobus sa 17 putnika, a poginulo devetoro turista iz Srbije. Stefanović je tada organizovao zbrinjavanja unesrećenih i sarađivao s vlastima u Kairu. Ministarstvo spoljnih poslova Srbije je hitno uputilo specijalni konzularni tim, koji je pomagao u zbrinjavanju povređenih građana, i koji je obezbedio prenos tela poginulih građana Srbije.

DRAGOSLAV GRUJIĆ

MOGU DA PRIČAJU KOLIKO ŽELE, A JA TAČNO ZNAM KOLIKO ĆU DA PLATIM.

SADA MOŽETE DA KONTROLIŠETE TROŠKOVE SVOJIH ZAPOSLENIH I PRIČATE MEĐU SOBOM POTPUNO BESPLATNO UZ TARIFNI PAKET **DOPUNI TIM**.

Uz tarifni paket DOPUNI TIM povežite do 19 ljudi u jedan efikasan tim i kontrolišite troškove njihovih mesečnih računa

- svakom članu tima odredite mesečni limit potrošnje prema njegovim potrebama
- svi razgovori u okviru tima su besplatni
- po isteku mesečnog limita, svaki član tima može se dopuniti kao pripejd korisnik
- na kraju meseca, za ceo tim dobijate samo jedan račun sa fiksnim iznosom
- Izaberite telefon iz Telenor ponude za svakog zaposlenog

Sony Ericsson
Cedar
1 dinar
uz Dopuni tim 500

Samsung
S5530
1 dinar
uz Dopuni tim 1000

Cena uz odgovarajući tarifni paket i ugovornu obavezu od 24 meseca.

Kontakt centar 063 9000
www.telenor.rs

telenor

Dobre stvari pokreću svet.

piše: Dragoljub Žarković

Koštunica je kriv za sve: Ko je slušao i cupkao uz Cecu, ko je u pozadini Đinđićevog ubistva i ima li ministar Dulić ikakve veze s tim

Bivši predsednik je postao jeftina meta svakog piskarala, crtača, aforističara, o analitičarima i da ne govorimo, a kako vidim ni ministri se ne libe da imenuju konkretne počinioce dok je nesretni Koštunica dobrodošao, mada se, koliko shvatam, on nije raspitivao o Cecinoj sudbini

Dvojac sa sumnjivim kormilarom: Ko je pitao za Cecu

Nisam pravnik, ali u pravednost se razumem ponešto, verujem kao i svaki drugi čovek. Uostalom, ni aktuelna ministarka Snežana Malović nije ministar prava, već pravde, pa nama laicima to olakšava da sagledamo domete njenih postupaka i reči.

Odnekud, mada ne znam otkud mi to, mislim da bi ovaj sektor državnih poslova morao biti potpuno neutralan, pravedan dakle, nepartijski i nepristrasan, ali meni i moja deca govore da mnogo tražim od njih.

Gospođu Malović ne poznajem i izgleda mi kao pristojna žena, ali jeftino harangira protiv Vojislava Koštunice, što em nije lepo, em nije pravedno dok se ne dokaže suprotno. Izjavila je pre neki dan sledeće:

"Dva posrednika koja su bliska ljudima iz vlade Vojislava Koštunice raspitivala su se preko mojih saradnika za sudbinu tog predmeta (Cece Ražnatović, op. autora). Ne želim za sada da ih imenujem jer sam ubeđena da su shvatili posle mog odgovora da takvi uticaji ne mogu da prođu i sigurna sam da više nikad tako nešto neće ni pokušati. Poznato je da je polovina članova te vlade bila na koncertu osumnjičene Svetlane Ražnatović. Niko nije iznad zakona, niti će biti zaštićenih."

Dakle, ministarka neće da imenuje dvojicu koji su, po mom osećanju pravednosti, zaslužili najmanje krivični progon zbog pokušaja uticaja na pravosudni sistem, ali tu vrstu uzdržanosti nema kada je reč o Vojislavu Koštunici. On je postao jeftina meta svakog piskarala, crtača, aforističara, o analitičarima i da ne govorimo, a kako vidim ni ministri se ne libe da imenuju konkretne počinioce dok je nesretni Koštunica dobrodošao, mada se, koliko shvatam, on nije raspitivao.

Šta smo, dakle, imali: dvojicu koja se raspituju i verovatno težinom svojih imena i težinom svog dela tangiraju ministarkin osećaj za pristojnost i proceduru, ali oni ostaju anonimni, mada javnosti nije jasno zbog čega osim ukoliko ne obezbeđuju trenutnu vladinu većinu, dok Koštunica koji se nije raspitivao nema tu vrstu diskrecije, pa kako je to ministarka sročila ispada da ih je on, Koštunica, lično, poslao da vade Cecu iz ralja pravosuđa u kojem se baškari već sedam godina, osumnjičena, neoptužena i trenutno službeno odsutna.

Ako je ministarki do pravde, rekla bi nam ko je pokušao da utiče na odluku boginje povezanih očiju, a ne bi nam oči zamazivali jeftinim politikantstvom. To što je pola vlade cupkalo uz Cecino popevanje i poprsje nije neki dokaz krivice, jer više od pola Srbije cupka uz to isto, pa nećete valjda sve da ih progonite?! A celu Srbiju zanima kako to da se Cecin predmet već sedam godina, od "Sablje" pa do danas, vuče kroz sistem kojim upravlja ministarka i neće valjda biti da je Koštunica sakrio te spise pa sad još šalje emisare da poništе mogućnu i blagovremenu pravednu odluku iz njenog resora.

Ko se okoristio na smrti: Setite se Bodruma

Izgleda je Vojislav Koštunicu, kad nema boljih opravdanja za ono što se sada naziva političkim i svakim drugim oblikom života u Srbiji, neka vrsta dežurnog krivca, kad god je nekom teško. Zašto je ovaj političar zaslužio tu sudbinu mogao bi biti predmet analize na

Foto: A. Anđić

Glavnom odboru DSS-a, mada ne verujem u njihovo stranačko "pevanje u šumi" po kome ispada da su oni stranka u ekspanziji pa sad drugi hoće da ih sapletu.

Rekao bih da oni imaju, bez šansi da to znatno uvećaju, potencijal osrednje parlamentarne stranke, ali udruženi s drugim opozicionim strankama mogu biti onaj jezičak na tasu koji bi prevagnuo da sjaše Kurta a uzjaše Murta. Dobar deo stranačkih i društvenih igara sada se sveo na udaljavanje Koštuničine stranke od poželjnog partnera i mislim da će se ta igra nastaviti.

I tamo gde nema, na prvi pogled, stranačkih interesa, videćete da se Koštunica javlja kao dežurni krivac. Recimo u slučaju političke pozadine ubistva Zorana Đinđića. Advokat Srđa Popović, u ime majke i sestre pokojnog premijera, potegao je proceduru kojom bi trebalo utvrditi da u pozadini atentata stoji baš Koštunica.

Popović navodi, pozivajući se na princip *quo bono* (u čiju korist, prim. autora), da su DSS i Koštunica sumnjivi zbog toga što Koštunica "uskoro nakon atentata seda na zločinom upražnjeno mesto premijera srpske vlade". Kako u odbrani Koštunice navodi Nebojša Bakarec, Popović zaboravlja da je pre Koštunice "na zločinom upražnjeno mesto premijera srpske vlade" prvo seo Zoran Živković, zamenik Zorana Đinđića kao predsednika DS-a, a da je Čedomir Jovanović avanzovao na poziciju potpredsednika Vlade. "Po logici advokata Popovića", nastavlja u polemičkom tekstu Bakarec, "pre Koštunice, zbog ostvarene koristi, prvo moraju biti osumnjičeni sadašnji siroti vinogradar Živković i siromašni političar Jovanović. Današnji, vinogradar Živković i siromašak Jovanović su godinu dana bili na čelu vlade Srbije. Dakle, jasno je da Koštunica ne seda ubrzo 'na zločinom upražnjeno mesto premijera srpske vlade', već posle godinu dana, odnosno posle parlamentarnih izbora iz decembra 2003. godine. Na tim izborima je narod kaznio vladajuću DS."

Ortoped i trgovac: Kako je propalo građevinarstvo

Tako se Koštunica, mada uporno ćuti, sve glasnije pominje u srpskoj politici a to mi liči na odvlačenje pažnje javnosti od nečeg što u sebi sadrži više aktuelnosti – recimo, od poslova ministra Olivera Dulića. Čitalac će na narednim stranicama ovog broja "Vremena" pronaći detaljan opis poslovanja firme ministra, ortopeda i trgovca, ali ovde treba reći nešto što ni Bakarec, branitelj Koštunice, nije pomenuo a to je da je DS na izborima puk'o, kako deca kažu, najpre zbog "afere Bodrum" koja je obelodanila jednu vrstu nemorala a na talasu kritike takvih postupaka i Boris Tadić je postao sve ono što sada jeste.

Nije me ganuo Dulićev pokušaj da svoj profit u privatluku prikaže malenim, poredeći svoje poslovanje, mereno profitom, s poslovanjem nekakvog beogradskog kafića. Štimovanje profita najlakša je operacija u svetu srpskog biznisa i nije baš neunosno s obzirom da se oporezuje po stopi od 10 odsto. Povećaš veštački troškove, zaradu, reprezentaciju, putovanja i šta sve još i eto ti malog profita i manje zarade za državu. Danas se ljudi bogate na prometu, a neto profit služi za varanje poreskog organa.

Kako se dogodilo da srpsko građevinarstvo načisto propadne a Dulićeva firma prosperira i šta je njemu, dok je ministar, osnovna delatnost? Nemoj posle da bude da i on sluša Cecu. Možda i cupka.◂

Više otac sinu neće moći da preti sa "vojska će tebe dovesti u red" jer prisilnog služenja vojnog roka više neće biti, ali neće više biti ni ispraćaja, ni dočeka, vojničke priče će sve manje i manje biti obavezan deo kafanskih tlapnji, a institucija "drug iz vojske" će, neumitno, nestati

Profesionalizacija vojske

Zbogom

gušteri

Od 1. januara 2011. neće više biti "poziva u vojsku", neće biti više "odlaganja služenja", neće više biti ni "civilnog služenja", ali će se i videti da li zaista "rado Srbin ide u vojnike", a da ga pritom "dvojica (ne) vuku, a trojica (ne) tuku". Prema Zakonu o izmenama i dopunama zakona o vojnoj, radnoj i materijalnoj obavezi, na platnom spisku Ministarstva odbrane biće oko 38.000 zaposlenih, nešto manje od trećine će biti civili, dok će ostali nositi uniformu: 25.000 aktivnih vojnika – generala, oficira, podoficira, profesionalnih vojnika i regruta-dobrovoljaca, aktivnih rezervista, pitomaca Vojne gimnazije i Vojne akademije.

Prema planu Ministarstva odbrane, pored 11.100 profesionalnih vojnika, vojni rok "po novom" služiće i 2000 regruta-dobrovoljaca. Dobrovoljni boravak u Vojsci Srbije trajaće (svega) tri meseca: posle šestonedeljne osnovne obuke, vojnici će se upućivati na specijalističku obuku, a sve ono što je do sada obeležavalo služenje vojske – požarstvo, straža, teren i bojevo gađanje, postojaće i dalje.

Svi koji završe obuku dobiće sertifikat o obučenosti za rukovanje vatrenim oružjem, koji će biti priznat od strane odgovarajućih državnih organa, neki vojnici će tokom vojnog roka biti osposobljeni za upravljanje vozilima B i C kategorije ili građevinskim mašinama, odslužen vojni rok će – kao i do sada – biti uslov za rad u MUP-u Srbije. Tokom ta tri meseca vojnici će moći da upoznaju vojsku i procene da li bi želeli da rade u njoj kao profesionalci. Oni koji se opredele za profesionalni angažman, moraće da "odsluže" dodatnih šest meseci, odnosno da prođu obuku za konkretne dužnosti.

MOJ MILANE: Od kako je kralj Milan Obrenović ukinuo "narodnu", a ustanovio "stajaću" vojsku, odnosno od kako postoji vojna ►

Nema više džabe

Ukidanjem vojne obaveze, ukida se i "civilizacijski pomak napred" – civilno služenje vojnog roka. Istina, "prigovor savesti" jeste civilizacijski korak napred, ali kakva je to civilizacija ako neko mora da radi bez plate ono što inače ne bi radio? Pa čak i da mu zapadne da radi u "profesiji", za šta je inače bila potrebna "debela" veza da se "dobije", opet je ostajalo da "visi" pitanje: zašto džabe, zašto bez plaćenih doprinosa, samo zato što je muškog pola i star je između 18 i 27 godina? Sad je i tom poniženju došao kraj.

Sećanje na vojničke dane

Petar Kralj, glumac
Jedno od vojnih čuda je da sve može da se ukrade. Uveče te desetar budi u pola dvanaest i pita "gde su čarape na cipelama": ti ih staviš, a ujutru opet nema čarapa. Kod mene u Vranju je tako bilo, da mi ljudi nisu ni verovali, ali meni su čak i krevet bili ukrali. Tako, morao sam da idem u spavaonicu da pokažem da nema mog kreveta. Onda, jednom su mi ukrali cipele, vodnik nije mogao da veruje, pa mi je onda on dao svoje cipele. Jer i njemu su krali cipele, pa je čovek imao rezervu. Nauči se tamo jedan red koji u životu vrlo dobro dođe, koji ne može da škodi, samo može dobro da donese. Inače, imao sam tamo neke divne drugare, stekao sam neke divne prijatelje.

Nebojša Čović, predsednik FMP d.o.o.
Kada sam u vojsku odlazio, bilo je mnogo suza, jer tada sam već bio oženjen i imao ćerkicu od 14 meseci. Kad sam se iz vojske vraćao, bilo je takođe mnogo suza, jer su se rastajali dobri prijatelji.

Dragan Šutanovac, ministar odbrane
Nije mi bio problem da kopam, nego mi je bio problem da čistim nešto što je već očišćeno, da u uvežbavanju "zakletve" provedemo više vremena nego u taktičkoj obuci: ja sam samo jedanput bio na bojevom gađanju. Apsurd: mislio sam, mi smo vojska – puška u ruci, jurišamo i povlačimo se, bacamo bombe i šta li već, kad ono... Ipak, dok sam tamo bio, bio sam ubeđen da gubim vreme, ali kad je došao prvi ispitni rok na Mašinskom fakultetu, poželeo sam da odem na sedam dana na Velebit da se odmorim.

Slobodan Bubnjević, novinar
Hrana je bila solidna, oprema upotrebljiva, obuka se gotovo u celosti izvodila po planu, a starešine su ostavljale utisak kolektiva koji drži do sebe. Sve su to, naravno, bili daleki odsjaji one armije iz perioda pre nego što je izgubila četiri rata, o čijoj sam se organizaciji života i rada naslušao tolikih strahota.

Milutin Mrkonjić, ministar za infrastrukturu
U početku je bilo jako neugodno, hladno, ali posle svega mesec dana sve je bilo u redu.

Dragan Marković, gradonačelnik Jagodine
U vojsci se ide na spavanje uveče, a ustaje se ujutro, to je ono najosnovnije što se u vojsci nauči.

NEKAD I SAD ILI SAD I NEKAD: Parada Foto: A. Anđić

obaveza, najznačajniji događaj u životu srpskog mladića, pored ženidbe, bio je odlazak u vojsku, s tim što su ova dva "najvažnija događaja" umnogome bili uzročno-posledično vezani: ko ne "oduži svoj dug državi", male su mu šanse da se oženi jer, ko za vojsku nije, ni ženi neće valjati – mlakonja je, kilonja, ima "falinku"... Ukratko, nije muškarac. S druge strane, koga vojska primi, "prošao je", pa može da pusti brkove, može pred ocem da zapali, može i da se napije, a da ga niko mamurnog ne gleda popreko: kompletan muškarac, dakle.

Tako je to nekada davno bilo: većini momaka je regrutacija bila ujedno i prvi lekarski pregled, pa ako ga prođu, mogu računati da su (zadovoljavajuće) zdravi: da nemaju "ništa na plućima", da im je srce zdravo, da nemaju ravne tabane i da im je kičma prava, što je preduslov za ženidbu: niko, naime, ćerku neće dati jektičavom momku, ni "dustabanliji", o srčanoj mani da se i ne govori.

Ergo, ako ga vojska hoće, zdrav je, može da se ženi, ko može da se ženi muškarac je, a ko je muškarac može da pusti brkove, može da puši duvan i može da se napije, a da mu niko ne zvrnda. Zar ne?

Pa, ne baš.

Druga su sad vremena, bar trideset godina, ako ne i više, tuberkuloza pluća je (skoro) iskorenjena, ravni tabani i šum na srcu nisu dovoljan razlog za odbijenicu, a kriva kičma je uobičajena pojava, pa ipak momci se žene ako imaju sa kim bez obzira na to da li su "odslužili" ili ne, srednjoškolcima nisu brkovi dovoljni već i brade puštaju i opijaju se barabar sa devojčicama, i ne osvrću se na to da li će neko da im zvrnda ili ne. Prosto, tako je.

PROMENA POVODA: Kako god, ko nije uspeo/hteo "da se oslobodi", odlazak u vojsku je jedared u životu, pa ga kao takvog valja i proslaviti, kako bi drugačije, nego pod šatrom, sa sve muzikom dakako, ne baš tri dana kao za svadbu, ali ipak... Red je red.

Međutim, već deceniju unazad broj regruta koji "služe vojsku" sa oružjem, a oružje je (kao) dokaz muškosti, smanjuje se, a sve je više onih kojima je savest prigovorila, pa su se opredelili za "civilno služenje", time je i ispraćaja manje: za odlazak na "civilno" ispraćaj se ne pravi, nema rašta – čemu ispraćaj kad "prigovarač" nikud i ne ide, svakog dana je kod kuće.

Reklo bi se da su kolateralna žrtva ukidanja vojne obaveze muzičari, iznajmljivači šatri, roštilj-majstori, adhok konobari, svi kojima je suženo polje rada: nema regruta, nema ispraćaja, nema posla.

U stvari, nemaju muzičari, kao i svi drugi koji pružaju usluge za slavlja tog tipa, razloga za brigu: svako slavlje, bilo ono rođenje, ispraćaj ili svadba, dobra je investicija za onoga ko ga priređuje. Naime, muzika, šatra, iće i piće, jesu trošak, ali prilozi gostiju najmanje

Foto: Žika Vučić

dvostruko premašuju uloženo: svako slavlje je, u stvari, dobar posao za sve – za domaćina, za muzičare i prateće osoblje, a i veselo je, brate, a para se vrti...

Tako, sa smanjenjem broja ispraćaja raste broj proslava punoletstava, a punoletnih je u svakom slučaju više nego što je vojnih obveznika koji su radi da "uzmu pušku u ruke". Kad se tome dodaju regruti-dobrovoljci, koji će slavlje imati dvaput – za punoletstvo i odlazak u vojsku, puna kapa.

ŠKOLA ŽIVOTA: Najjači argument protivnika ukidanja vojne obaveze je da je vojska "škola života", da se tamo "uči redu". Zaista, tokom (prisilnog) boravka u kasarni, mnogo toga može da se nauči, što će u daljem životu biti od naročite koristi.

Već u "predškolskom periodu" – vremenu od prijema poziva do odlaska u kasarnu, oni koji su svoje "odgulili" pripremaju budućeg vojnika savetima, da obavezno ponese dve flaše rakije – jednu za vojnika na kapiji, jednu za one koji su već u kasarni. Alkohol, inače, u kasarnu ne sme da se unosi, ali vojnicima na prijavnici će jedna (možda) biti dosta, flaša može da se pojača i "nečim suvim" ako treba, ali najvažnije je da nešto flaširano i u hartiji pretekne. Valja se.

Ipak, najvažniji nauk je da ono što u zakonu piše, u ovom slučaju Pravilu službe (pe-esu), u svakodnevnom životu ne važi. Na primer, po pe-esu svi vojnici imaju ista prava i obaveze, svi su jednaki, ali su u praksi "stari vojnici" – "kuke", "džombe" i "kajle", oni koji su u vojsku "došli ranije" – jednakiji od novopridošlih "mladih vojnika" – "guštera", "remaca"...

Recimo, u zatvorenim prostorijama nije dozvoljeno pušenje, ali "džomba" može da zapali gde mu se hoće, u prostorije opatošene parketom ne sme da se uđe u čizmama, već samo u papučama, ali "kuka" može, u krevet može da se legne samo ako se obuče pidžama, ali "kajla" može da dremka posle ručka i u uniformi. Istina, to važi samo od dva po podne do sedam ujutro, kad oficiri "odu kući": nema te "džombe" koja će u prisustvu oficira da "zapali" u "učioni", daleko bilo u "spavaoni", ili da hoda po parketu u čizmama, ali će čim im "vidi leđa" učiniti baš to, e da bi se razlikovao od "remca", koji će za takav prekršaj da fasuje prekoredno požarstvo, dežurstvo ili redarstvo, koje će da mu odreže razvodnik, desetar ili "staža" dok "žar na žar" pali na "džombinu" cigaretu. Tek da se zna "šta za koga važi".

Ako se kojim slučajem "remac" pozove na pe-es, da šta važi za njega mora da važi i za "kajlu" i obrnuto, sleduje mu stroga primena istog: salutiranje svakom ko je po činu viši od njega sa posebnim osvrtom na razvodnike i desetare, uz obavezan "ostav" i "obnovi postupak", jer u vojsci nema ničega na šta "ostav" ne može da se dobije, svako malo će da "zaduži ciglu" kojom će da skida žutilo sa čučavca, pertle na čizmama će mu vazda biti vezane u "mrtvi čvor" pa će ga požarni usred noći buditi da "to popravi", i uopšte, tako to, do 101 i nazad.

Ali, nije tako samo u vojsci: eto, po Zakonu o bezbednosti saobraćaja upotreba sigurnosnog pojasa je obavezna, ali je ministar koji je taj zakon potpisao, na skupštinskoj raspravi na kojoj je zakon trebalo da se izglasa, priznao da ga ne koristi. Posle se ispravio i obećao da će ga koristiti, ali ga ne koristi: bilo bi zanimljivo videti junaka koji će ga zbog toga kazniti. Uostalom, sigurnosni pojas ne koriste ni policajci koji prekršioce "love", a kad se prekršilac pozove na jednakost pred zakonom, onda mu traže dodatnu opremu, mere mu "šaru" na gumama i tako to, do 101 i nazad.

Jedino pravo, mada nepotrebno iskustvo je da se u kasarni može videti šta je nacionalni prosek, nekad jugoslovenski, a danas srpski. Iskustvo je kompleksno: razočaravajuće, otrežnjujuće, osokoljujuće. Baš tim redosledom. Nije, međutim, prisilno služenje vojnog roka potrebno da se i ta škola "kupi": dovoljno je dobrovoljno samo jedanput (is)pratiti prenos zasedanja Narodne skupštine i sve će biti namah jasno. Rasprava o ukidanju vojne obaveze je odličan primer. ◂

Zoran Majdin

Kraj priče

Donedavno, to je bio standard: kako god da se okrene, obavezan deo svake kafanske priče bila je i vojska: počinje sa ko je koje godište, pa ko je gde i koliko dugo služio, zatim ko je koji VES – prašinar, artiljerac, ili šta god već, gde je ko bio na obuci, a gde u prekomandi, kako je ko "prošao", kako ovo, kako ono...

U nastavku je ko je kako šta "prošvercovao", kako je ko kome odbrusio, kako je ko koga nadmudrio, uopšte uzev, kako je ko "dobro prošao", kako je ko mogao da "nadrlja", ali nije.

Pred kraj, kad već kroz ruku prođe ko zna koji po redu špricer, loza, ili već neko drugo (alkoholno) piće, na red dođu drugovi iz vojske: Lojze, Andrej, Sadik, Ogulin, Grahovac, Helmi, Dušan, Srđan, Zdravko, Jadranko, Stjepan... Pa se svi sete koliko dugo se sa njima nisu čuli/videli ali, eto, spominju ih, pa na trenutak ućute...

Turbulencije u JAT-u

Ni na nebu ni na zemlji

Od 14 aviona "na papiru", operativno je osam, a šest je u različitim fazama remonta

DA JE STANJE u JAT ervejzu daleko od idealnog nije nikakva ekskluzivna vest. Ono što je zanimljivo jeste to da su prošle nedelje mediji, ili spin doktori i "interesne grupe" koje stoje iza njih, svejedno, bezmalo uradili ono što je posao Vlade i Upravnog odbora JAT ervejza i smenili direktora Srđana Radovanovića i na njegovo mesto doveli dosadašnjeg zamenika Vladimira Ognjenovića. Da li jesu ili nisu ostaje da se vidi, kada se sastane UO i, na predlog Vlade, raspravlja o smeni generalnog direktora aviokompanije. Prema dostupnim informacijama u vreme pisanja teksta (ponedeljak), UO će se sastati verovatno ove nedelje, a predsednik skupštine JAT ervejza Milan Vujanić zakazao je za sredu 8. decembar vanrednu sednicu na koju su pozvani i članovi upravnog i izvršnog odbora.

Naslovi poput "Smena u JAT-u na krilima dugova", "JAT leti u propast", "Haos u JAT-u" i slični teško da mogu ostati bez – po pravilu negativne – reakcije, bilo kod toliko priželjkivanog strateškog partnera koji treba da investira a nikako da dođe, bilo kod putnika kao krajnjih korisnika usluga. Optužbe na račun direktora Srđana Radovanovića i njegovog tima mogu se najuprošćenije svesti na nestručnost pa i – po nekima iz JAT-a – na priličnu bahatost u rukovođenju kompanijom. Opisan je kao neko ko "ne razume šta je avijacija" i stavlja mu se na teret da se okružio ljudima koje je doveo sa sobom i da je napravio niz poteza koji su doprineli daljem urušavanju aviokompanije koju je, istini za volju, preuzeo u nimalo dobrom stanju. Jedan od tih poteza koji upada u oči jeste veoma agresivan marketing: bilbordi koji predočavaju da ste sa JAT-om u sigurnim rukama, plaćene PR kolumne u novinama i informacije u elektronskim medijima kojima se javnost bombarduje gde će JAT ervejz leteti tog dana, pokušaj privlačenja putnika besplatnim taksi prevozom do aerodroma ili putnim osiguranjem koje je uključeno u cenu avio-karte a vredi 50-60 dinara po danu. Ukratko, veoma nestandardno za avio-biznis.

KO ŠTA TROŠI: Upravo je ta kampanja mnogima prilično bola oči pa se u jednim dnevnim novinama pojavila informacija da je JAT samo za marketing planirao da potroši tri odsto prihoda, odnosno oko 4,5 miliona evra, pominje se ugovor sa agencijom "Farmer and Spajić" u vrednosti od 2,2 miliona dinara i naplata dodatnih usluga poput konsaltinga iz kriznog PR-a (primerice, kada su poispadali zakivci na jednom od motora, a to dospelo u medije). Piloti su negodovali zbog dodatnog angažovanja kao bilbord-manekeni... JAT ervejz je na ove optužbe uzvratio informacijom da su "ulaganja u marketing u apsolutnom iznosu smanjena" dodajući kako je prvih deset meseci ove godine u te namene investirano svega 38.496.000 dinara, odnosno oko 360.000 evra. Radovanovića optužuju i da je preko sebi bliskih ljudi koje je doveo na rukovodeće pozicije, pre svega finansijskog direktora Petra Damnjanovića, stavio pod ličnu kontrolu finansijsko poslovanje kompanije i učinio ga netransparentnim i da je neuspešno "balansirao" sa odlaganjem plaćanja raznih usluga, od servisiranja aviona JAT Tehnici i Lufthansi (iako remontovani avionski motori još čekaju da budu isporučeni), preko keteringa, opsluživanja, struje, vode... Za utrošenu električnu energiju JAT ervejz je prema navodima iz EDB-a krajem novembra dugovao 15.736.492 dinara, a u JAT-u su priznali i isključenje vode "na nekoliko časova". Neplaćanje računa keteringu uzrokovalo je početkom godine da putnici budu uskraćeni čak i za osnovno osveženje. Poseban problem je neplaćanje potraživanja u inostranstvu gde su pravni lekovi mnogo efikasniji i dugovanje se ne može produžiti još koji dan telefonskim pozivom "odozgo" kombinovano sa činjenicom da na račune JAT ervejza u inostranstvu nisu, prema neslužbenim izvorima, više ovlašćeni tamošnji predstavnici, već generalni i direktor finansija. Tako je isplivala i pretnja plenidbom aviona u Emiratima ("preuzeto je sve da se to ne dogodi", navodi JAT PR služba u demantiju) zbog neplaćenih dugovanja od pre više od deset godina i sudskog spora koji je JAT izgubio sa nekadašnjim agentom a koji je do sada bio "gurnut pod tepih". O tome kakva je komunikacija unutar preduzeća i sa prethodnim menadžmentom govori i činjenica da je nova pravna služba, posle godinu i po dana, poslala cirkularni dopis zaposlenima da dostave podatke o svim njima poznatim sudskim postupcima u zemlji, a posebno u inostranstvu, "kako bi izbegli situaciju da im se informacije o sudskim postupcima dostavljaju tek pošto dođe do pravosnažne presude, kada više ništa ne može da se uradi". Prilično turbulentan je i odnos sa JAT Tehnikom, nekada u sastavu aviokompanije, potom nezavisnog preduzeća u vlasništvu JAT ervejza a sada odvojene firme, još od štrajkova 2005. godine, koji obiluje uzajamnim optužbama za sporost i neefikasnost i dugovanja. Bilo kako bilo, od 14 aviona "na papiru", operativno je osam a šest je u različitim fazama remonta.

KO ŠTA GUBI: Rukovodstvu JAT ervejza stavlja se na teret i to da su, uz neke pozitivne pomake (uvođenje "kod šer" ugovora sa KLM i Lufthansom, solidno pariranje konkurenciji na linijama poput Beča i Crne Gore, uspešna kampanja prodaje nekih karata po 19 evra...) zapostavili skoro u potpunosti čarter saobraćaj, kao i važnost saradnje sa prodajnim agentima, forsirajući direktnu prodaju preko sopstvene prodajne mreže.

Reagujući na ono što je nazvao "orkestriranom medijskom kampanjom", direktor JAT ervejza odgovorio je u prošli petak podužim otvorenim pismom uz koje je priložio podršku

Ko je direktor JAT ervejza?

Srđan Radovanović rođen je u Beogradu 1959. godine. Bio je zaposlen u Sekretarijatu za unutrašnje poslove u Beogradu, a radio je i kao advokat. Radio je u "Grand kafi", "Droga Kolinskoj", bio je član UO "Soko Štarka" i predsednik UO "Palanačkog kiseljaka". Na mesto direktora JAT ervejza došao je sa pozicije zastupnika Agencije za privatizaciju u stečajnoj upravi "Robnih kuća Beograd".

Foto: Igor Salinger / Aermedia.com, Obrada: Vreme

članova izvršnog odbora i negirao većinu optužbi, navodeći kako je većina dugova rezultat poslovanja prethodnih rukovodstava i kako je JAT ervejz ove godine ostvario bolje rezultate nego ranije.

Prethodni direktor Saša Vlaisavljević, sada predsednik UO kompanije, dao je u ponedeljak intervju "Večernjim novostima" u kome je rekao kako "iz profesionalnih razloga ne može da podrži dosadašnji rad generalnog direktora i da je o tome obavestio Vladu Srbije", što je samo dolilo ulje na vatru i pretvorilo se u medijski rat dvojice članova Demokratske stranke što daje kredibilitet teoriji o borbi za prevlast između unutarstranačkih frakcija DS-a. Vlaisavljević kaže da je "UO u nekoliko navrata tražio kako periodične finansijske izveštaje o stanju u kompaniji tako i izveštaje o svim sprovedenim tenderima i javnim nabavkama i da ih još očekuje", kao i da su "postavljani čak i direktori, koji se nalaze na ključnim pozicijama u kompaniji, a koji imaju samo srednje obrazovanje iako je Upravnom odboru prezentovano drugačije". Vlaisavljević dalje navodi da mu "ideje koje plasira Radovanović, kao, na primer, prodaja avio-karata po ulicama ili u poštama, ili besplatan taksi za sve putnike, nisu bliske i prilično su nerazumljive, jer nisu do sada poznate u svetu avio-biznisa." "Isto tako, ne podržavam isplatu zarada bez kontrole i usvojenih kriterijuma, uvođenje tajnosti zarada i u suštini narušavanje teško stečenog ugleda preduzeća", kaže Vlaisavljević.

JETRVE I SVEKRVA: Direktor JAT ervejza Radovanović nazvao je izjave svog prethodnika "potpunim izmišljotinama i malicioznim izvrtanjem istine", i zaključio kako je na taj način "konačno rasvetljeno ko je bio neimenovani izvor iz JAT-a" koji je "mesecima blatio reputaciju" kompanije. Za razliku od Vlaisavljevića koji se u intervjuu (pomalo ironično završava se izjavom kako neće davati izjave medijima jer to šteti ugledu kompanije) drži po formi i govoru profesionalne strane, Radovanović – izvori iz JAT-a kažu "strastveni demagog" – sukob je spustio na ličnu razinu, optužujući predsednika UO da je "sitno korumpirao" pojedine novinare bezbrojnim ručkovima, večerama i besplatnim avio-kartama; pominje se "busanje karijerom merača kofera na JAT-ovim šalterima" (Vlaisavljević je u JAT-u počeo na ček-in šalteru), službeni mercedes koji mu je naložio da vrati a ovaj je odbio, kao i neisplaćivanje honorara članovima UO za koje je Radovanović insistirao da ne mogu biti plaćeni dok letačko osoblje ne dobije dnevnice koje kasne. Radovanović je optužio svog prethodnika i da nije praktikovao nikakvo finansijsko izveštavanje tokom godine, da je godišnje izveštaje pravio na osnovu procena te da po primopredaji dužnosti nije umeo "ni stručno ni laički" da mu navede nijedan od bilansa za prethodnu godinu.

Sve ovo se dešava u trenutku kada je država, kao vlasnik, posebnim zakonom dala garancije za kredit od 51,5 miliona evra koji JAT ervejz treba dobiti od Societe Generale i Unicredit banke kako bi za 40 miliona bila "konsolidovana kompanija", za 9,5 plaćeno održavanje vazduhoplova JAT Tehnici i za dva miliona iznajmljena dva aviona. Taj kredit se "vuče" već oko godinu dana i JAT je, čini se, računao da će novac imati na raspolaganju kada je pravio dugove oko kojih se sad digla tolika prašina. Pored ovih – unapred ako ne potrošenih, onda bar raspodeljenih para – JAT ervejz je finansijski gledano znatno interesantniji od ostalih "državnih gubitaša" od kojih se razlikuje i po prilično količini svežeg novca koji kroz njega prolazi, pogotovu tokom sezone.

Vlada Srbije je u aprilu, posle neuspeha tendera za prodaju JAT ervejza, odlučila da osnuje novu aviokompaniju koja bi od sadašnje preuzela samo ono što je perspektivno za potencijalno ulaganje, a JAT ervejzu bi ostali dugovi koji bi bili namireni prodajom imovine. Odlukom Vlade definisano je da će strateški partner imati većinsko vlasništvo, a država zadržati manjinsko. Po preliminarnim planovima, nova kompanija bi preuzela linije, slotove (dozvoljeno vreme poletanja i sletanja), deo flote i najviše 400 zaposlenih putem konkursa, a strateški partner treba da uloži novu flotu. Za privatizacionog savetnika, trećeg u relativno kratkom periodu, izabran je prošlog meseca "Dilojt" koji ima godinu dana da za honorar od oko milion evra predloži kako da JAT ervejz iz sadašnje situacije postane avio-prevoznik u koji će neko hteti da ulaže.

Šta god "Dilojt" ili neko drugi zaključio i predložio, za bilo kakav izlaz iz sadašnje nezavidne situacije, evidentno je da su srpskom nacionalnom avio-prevozniku potrebne korenite promene, kako organizacione tako i u celokupnoj poslovnoj filozofiji, osmišljene od nekog ko to ume da uradi, i ono što je mnogo bitnije – rešenost i kontinuitet u sprovođenu tih promena. Dokle god je nacionalni prevoznik i državni, tu rešenost i kontinuitet mora nametnuti država kao vlasnik – ako želi – ne obazirući se previše, bar u teoriji, na ime generalnog direktora i na to kojoj on političkoj opciji pripada. ◂

Igor Salinger

Poslovi i dani srpskih ministara

Nisam, jesam, a nije ni neka lova

Zagovornici teorija zavere reći će da nije slučajno što se usred globalne fertutme nastale objavljivanjem američke diplomatske prepiske iz celog sveta na portalu *www.wikileaks.org* (u međuvremenu zabranjenog) i predizborne kampanje u Demokratskoj stranci pojavi tekst na domaćem portalu koji se bavi korupcijom, tekst koji govori o poslovima Olivera Dulića, ministra ekologije i prostornog planiranja

"Vreme" prenosi u celini tekst objavljen na *www.pistaljka.rs*, iz dva razloga: da bi podržalo ovakvu akciju (koja ima elemente pravog istraživačkog novinarstva) i da bi javnosti stavilo na uvid kompletnu priču, a ne samo njene delove, kako se u srpskim medijima dešavalo poslednjih dana.

Bez želje da sudimo o tome da li je ovo mini istraživanje razlog da pomenuti ministar bude smenjen ili da on sam podnese ostavku, da li ima elementa da neki "državni organi" ispitaju čitav slučaj, pomenućemo samo nekoliko činjenica.

Dulić je najpre izjavio da je sve što je objavljeno na sajtu o poslovanju njegovog preduzeća laž, da bi odmah zatim priznao u vestima B92 da jeste reč o njegovoj kompaniji u kojoj je on ranije preneo upravljačka prava na "treće lice".

Potvrdio je da kompanija pomenuta u tekstu jeste učestvovala u poslovima o kojima je bilo reči, ali da ne vidi u čemu je problem niti da je prekršio bilo koji zakon. Dulić je odbacio svaku mogućnost da je sa svoje pozicije uticao na to da njegova kompanija dobija poslove koji se plaćaju iz budžeta Republike Srbije.

O tome da li je ministar prekršio zakon odlučuju pravosuđe i policija. Ono što u ovom slučaju bode oči jeste činjenica da je njegovo preduzeće dobavljač za veliki broj institucija koje imaju sedište u Subotici, rodnom gradu ministra Dulića, i da se ti poslovi umnožavaju od trenutka kada on sedne prvo na mesto predsednika Skupštine Srbije a potom postane ministar u Vladi. Da li se to dogodilo zato što je njegovo preduzeće zaista bilo najbolji ponuđač na brojnim tenderima ili zato što su ljudi iz tih institucija procenili da je najbolje dodvoriti se Duliću kao moćnom ministru, pokazaće dalje istraživanje: činjenica da je za vašu kompaniju dobro ako postanete ministar i da u vreme dok obavljate javnu funkciju vaša imovina raste, može da ukaže da se radi o nekom sukobu interesa ili čistoj korupciji. Naročito ako vaše preduzeće uglavnom posluje sa državnim institucijama.

Za to nije uopšte važno koliko je preduzeće prijavilo profita u jednoj godini, što je Dulić pominjao kao argument u želji da objasni da je to nikakav novac. I jedan dinar koji je došao "ispod ruke" znači isto kao i jedan milion. Naročito u društvu koje ima skorašnje iskustvo "kraduckanja" i "krađe" na naplatnim rampama.

Slobodan Georgijev

NEMA FRKE: Ministar Oliver Dulić

Foto: A. Andić

Objavljeno na portalu *pistaljka.rs* 3. decembra 2010.

Firma ministra Dulića posluje sa 70 budžetskih institucija

Piše: Ivan Ninić

Ukoliko se pogledaju bilansi poslovanja preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o. iz Subotice za poslednje dve godine, stiče se utisak da za vlasnika, ministra životne sredine i prostornog planiranja Olivera Dulića, gotovo da nema finansijske krize. Prema podacima iz finansijskog izveštaja koji je registrovan u Agenciji za privredne registre, prihod Dulićevog preduzeća u 2008. godini iznosio je 97.138.000 dinara, a u 2009. godini 91.915.000 dinara. Od ukupnog prometa preduzeća, ministar je ostvario čistu neto dobit od 1.170.000 dinara u 2008. godini i 803.000 dinara u 2009. Inače podaci iz privrednog registra i registra imovine državnih funkcionera ukazuju da je ministar Dulić apsolutni vlasnik preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o. (100 odsto vlasničkog udela).

Prema zvaničnim podacima Uprave za trezor koja funkcioniše pri Ministarstvu finansija, između državnih organa i institucija i preduzeća čiji je vlasnik Oliver Dulić postoji veoma tesna saradnja. Naime, Uprava za trezor Republike Srbije, u periodu od januara 2008. do novembra 2010. godine, evidentirala je preko 1100 transakcija, odnosno uplata koje su državni organi i institucije realizovali u korist preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o. iz Subotice. Drugim rečima, prema evidenciji Uprave za trezor, u navedenom periodu je čak 70 različitih državnih organa i institucija kupovalo robu i koristilo usluge firme ministra Dulića. Tako je Dulićevo preduzeće za 34 meseca poslovanja sa budžetskim organima i institucijama ostvarilo promet od oko 24.464.600 dinara.

Uprava za trezor evidentira rashode samo onih državnih subjekata koji se podvode pod konsolidovani račun trezora Republike Srbije. Drugim rečima, Uprava za trezor raspolaže podacima koji se odnose isključivo na budžetske rashode direktnih i indirektnih budžetskih korisnika. Dakle, u tom smislu je nemoguće steći uvid u eventualne transakcije između Dulićevog preduzeća i pojedinih javnih preduzeća ili državnih institucija koje posluju zahvaljujući sopstvenim prihodima, van konsolidovanog računa trezora.

Prema podacima iz jedinstvenog registra računa koji vodi Narodna banka Srbije, preduzeće "Dg comp. računari" d.o.o. svoje poslovanje obavlja preko 10 računa, otvorenih kod različitih komercijalnih banaka, a koji su uključeni u sistem platnog prometa. Tokom 2008. godine, Uprava za trezor je, između budžetskih institucija i Dulićevog preduzeća, evidentirala promet koji se kretao oko 4.720.774 dinara. Zbirni promet koji je Dulićevo preduzeće ostvarilo u 2009. i prvih 10 meseci 2010. godine kreće se oko 19.743.826 dinara. Dakle, za nepune tri godine poslovanja sa budžetskim institucijama, preduzeće "Dg comp. računari" d.o.o. prihodovalo je oko 24.464.600 dinara. U ovu sumu ulaze i neznatna sredstva prihodovana od fizičkih lica koja su zaposlena u pojedinim budžetskim organima i institucijama, a koja su računarsku opremu kupovala na mesečne rate.

Ukoliko se, prema njihovoj delatnosti, napravi gruba kategorizacija, dolazi se do zaključka da je robu i usluge preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o. koristilo: 8 zdravstvenih ustanova, 18 organa lokalne samouprave, 26 obrazovnih ustanova, 9 ustanova sa javnim ovlašćenjima, 5 ustanova kulture i 4 pravosudne institucije. Dakle, čak i da je svih 70 budžetskih institucija, prilikom nabavke robe i usluga od preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o., prethodno poštovalo proceduru propisanu Zakonom o javnim nabavkama, simptomatično je da je vlasnik pomenutog preduzeća niko drugi nego ministar u Vladi Srbije.

Na spisku budžetskih ustanova koje su orijentisane na zdravstvenu zaštitu, a koje kupuju kod Dulićevog preduzeća su: Opšta bolnica u Subotici, Apoteka u Subotici, Zavod za javno zdravlje u Subotici, Dom zdravlja u Kanjiži, Specijalna bolnica za rehabilitaciju "Banja Kanjiža" u Kanjiži, Gerontološki centar u Kanjiži, Filijala Severnobačkog okruga RZZO-a u Subotici i Filijala Južnobačkog okruga RZZO-a u Novom Sadu.

Međutim, da saradnju budžetskih institucija sa preduzećem "Dg comp. računari" d.o.o. prožima politička, odnosno partijska nit, potvrđuju egzaktni podaci iz izvoda Uprave za trezor. Naime, jedan ►

od vodećih kooperanata Dulićevog preduzeća jesu Opšta bolnica u Subotici i Dom zdravlja u Kanjiži. Subotička Opšta bolnica od preduzeća ministra Dulića kupuje računare, fiskalne kase, tastature, fleš memorije, cd-romove, štampače, faks-aparate... Takođe, ova zdravstvena ustanova koristi i usluge tehničke podrške, odnosno usluge "izlaska na teren" servisera preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o. Indikativno je da je Opšta bolnica pravni sledbenik Zdravstvenog centra u Subotici u kome je do izbora, ali i posle izbora na funkciju predsednika Narodne skupštine Srbije bio zaposlen upravo Oliver Dulić.

Na spisku dobavljača Doma zdravlja u Kanjiži, posmatrano po ostvarenom prometu, veoma visoko se kotira preduzeće "Dg comp. računari" d.o.o. Iz izvoda Uprave za trezor nije moguće precizno utvrditi koju sve opremu je ova zdravstvena ustanova kupovala od ministra Dulića. Gotovo svi transferi, a u proteklom periodu bilo ih je više desetina, tretiraju se kao "promet robe i usluga" bez navođenja naziva računarske opreme koja je kupljena. Na ovom primeru indikativno je to što je direktor Doma zdravlja u Kanjiži dr Laslo Kermeci, koalicioni partner Demokratske stranke čiji je visoki funkcioner Oliver Dulić. Osim što je direktor Doma zdravlja u Kanjiži dr Kermeci je pokrajinski poslanik i član Odbora za budžet i finansije u Skupštini AP Vojvodine, ispred tzv. "Mađarske koalicije". Takođe, na spisku kooperanata Dulićevog preduzeća nalazi se Gerontološki centar u Kanjiži, čiji je direktor Vladimir Hajder, takođe funkcioner Demokratske stranke.

Sem zdravstvenih ustanova, preduzeće ministra Dulića računarskom opremom snabdeva 14 mesnih zajednica u Subotici, Gradsku upravu grada Subotice, Skupštinu grada Subotice, Opštinu Novi Kneževac i Severnobački upravni okrug. Opšte je poznata činjenica da gradsku vlast u Subotici predvodi Demokratska stranka i da je gradonačelnik Subotice Saša Vučinić upravo iz ove stranke. U tom smislu grube računice pokazuju da je samo tokom 2010. godine iz budžeta grada Subotice, na račun preduzeća ministra Dulića, transferisano preko dva miliona dinara za nabavku računarske opreme. Opština Novi Kneževac je tokom 2009. godine, takođe, u više navrata kupovala računarsku opremu od preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o. iz Subotice. Inače, predsednik opštine Novi Kneževac je Dragan Babić, partijski kolega ministra Olivera Dulića. A kada je u pitanju podatak Uprave za trezor da je, u decembru 2009, preduzeće "Dg comp. računari" d.o.o. svojim proizvodima snabdevalo Severnobački upravni okrug, valja podsetiti na činjenicu da je svojevremeno i Oliver Dulić obavljao funkciju načelnika tog okruga.

Na spisku od 26 obrazovnih ustanova iz Subotice, Kanjiže, Kikinde i Novog Sada, koje su kooperirale sa Dulićevim preduzećem, nalaze se pojedine osnovne i srednje škole, predškolske ustanove, dom učenika, više škole i fakulteti. Sa aspekta sukoba interesa, veoma problematična može da bude poslovna saradnja između Građevinskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu i preduzeća "Dg comp. računari" d.o.o. iz Subotice. Naime, s obzirom da ministar Dulić vodi resor prostornog planiranja, urbanizma i građevine, treba imati u vidu da određena veštačenja i stručne nadzore u toj materiji uglavnom vrši upravo profesorski kadar sa Građevinskog fakulteta.

Kada je reč o kategoriji ustanova sa javnim ovlašćenjima, preduzeće "Dg comp. računari" d.o.o. stiče profit zahvaljujući saradnji sa devet takvih državnih subjekata, a to su: Centar za socijalni rad grada iz Subotice, JP Direkcija za izgradnju Subotice iz Subotice, JP "Privredno tehnološki parkovi" iz Subotice, JP za uređenje naselja Opštine Kanjiža iz Kanjiže, Informacioni centar za razvoj Potiskog regiona Opštine Kanjiža iz Kanjiže, Zoološki vrt Palić iz Subotice, Turistička organizacija Opštine Kanjiža iz Kanjiže, Dnevni centar za decu i mlade sa poremećajem iz Subotice i Međuopštinski zavod za zaštitu spomenika kulture iz Subotice.

Članom 27. Zakona je propisano da "funkcioner ne sme da koristi javnu funkciju za sticanje bilo kakve koristi ili pogodnosti za sebe ili povezano lice"

Inače, javnosti je poznato da su direktor Međuopštinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture iz Subotice Geza Vaš i direktor JP Direkcije za izgradnju Subotice Josip Kovač Striko, partijske kolege ministra Dulića. Osim partijske povezanosti i činjenice da Dulićevom preduzeću pravi profit na teret gradskog javnog preduzeća, Strika i Dulića povezuje još jedna veoma važna nit. Naime, u novembru 2009. godine, Striko je postavljen za predsednika UO Republičke agencije za prostorno planiranje, koja podleže pod nadležnost resora na čijem čelu je upravo Oliver Dulić.

Ni kategoriju budžetskih ustanova kulture Dulićevo preduzeće nije zaobišlo kada je reč o prodaji računarske opreme i sticanju profita. Tako su se na listi kooperanata koji kupuju kod ministra našli: Pozorište "Kosztolányi Dezső" iz Subotice, Kulturno-obrazovni centar "Turzo Lajoš" iz Sente, Obrazovno-kulturna ustanova "Cnesa" iz Kanjiže, Regionalni kreativni atelje "Jožef Nađ" iz Kanjiže i Kulturno-obrazovni centar "Čoka" iz Čoke. Sem sa kulturnim institucijama, preduzeće "Dg comp. računari" posluje i sa pravosudnim. Preko Dulićeve firme izvršena je nabavka računarske opreme i to za: Viši sud u Subotici, Osnovni sud u Subotici, Prekršajni sud u Subotici, i Opštinski sud u Kanjiži.

Prema članu 35. Zakona o agenciji za borbu protiv korupcije, ministar Dulić je bio dužan da izvrši prenos svojih upravljačkih prava u svom preduzeću i to na pravno ili fizičko lice koje će za njegov račun, i u njegovo ime, vršiti upravljačka prava do prestanka njegove javne funkcije. Ove obaveze oslobođeni su samo funkcioneri koji u privrednom društvu poseduju svega tri odsto vlasničkog udela. Međutim, uvidom u javne registre koje vode Agencija za borbu protiv korupcije i Agencija za privredne registre, moguće je videti da tokom 2010. godine ministar Oliver Dulić nije izvršio prenos svojih upravljačkih prava. Prema podacima iz registara navedenih agencija, Dulić je i dalje, sa 100 odsto vlasničkog udela u preduzeću "Dg comp. računari" d.o.o. iz Subotice, nosilac upravljačkih prava.

Takođe, prema odredbi člana 36. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, ministar Dulić je o aktivnostima svog preduzeća bio dužan da obavesti Agenciju jer je tokom 2010. godine prodavao računarsku opremu državnim subjektima. Naime, navedenim članom je propisano sledeće: "Pravno lice u kojem je funkcioner vlasnik više od 20 odsto udela ili akcija, ako učestvuje u postupku privatizacije, javnih nabavki ili drugom postupku čiji je ishod zaključivanje ugovora sa organom Republike, teritorijalne autonomije, lokalne samouprave, drugim korisnikom budžeta, odnosno drugim pravnim licem čiji je osnivač organ Republike, teritorijalne autonomije ili lokalne samouprave ili pravnim licem u kojem je više od 20 odsto kapitala u javnoj svojini, obavezno je da o tome obavesti Agenciju u roku od tri dana od dana preduzimanja prve radnje u postupku, kao i o konačnom ishodu postupka u roku od tri dana od dana saznanja o njegovom okončanju."

U članu 2. Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije, institut "sukob interesa" definiše se kao "situacija u kojoj funkcioner ima privatni interes koji utiče, može da utiče ili izgleda kao da utiče na postupanje funkcionera u vršenju javne funkcije odnosno službene dužnosti, na način koji ugrožava javni interes".

Članom 27. Zakona je propisano da "funkcioner ne sme da koristi javnu funkciju za sticanje bilo kakve koristi ili pogodnosti za sebe ili povezano lice".

U tom smislu se nameće opravdana dilema da li bi preduzeće "Dg comp.računari" d.o.o. poslovalo profitabilno i da li bi kooperiralo sa 70 državnih subjekata da u istom periodu njegov vlasnik nije bio predsednik Narodne skupštine, a potom i ministar u Vladi Srbije. ◂

Vip postpaid

060 1234 www.vipmobile.rs

Pričaj duplo više

Dupli besplatni minuti prema svim mrežama, godinu dana

Važi uz ugovornu obavezu od 24 meseca. Promocija traje do 15.01.2011.

Tvoje reči vrede više

vip

Podizanje dece na

Foto: Vesna Anđić

Svi pamtimo crtani film sa sinom Nebojšom u kojem pevac Sofronije, pošto dobije daskom po glavi, kaže: "Velika je glavobolja biti majka." Ko je bio dovoljno hrabar da postane majka u Srbiji, verovatno jako dobro zna o čemu je reč

Zbog visokih cena dečjeg programa, roditelji u Srbiji kupuju isključivo ono što predstavlja neophodan trošak – kozmetiku, dohranu, kašice – dok se krupnije stvari, kao što su kolica, kreveci, hranilice i sve što se od odeće može sačuvati u pristojnom stanju, razmenjuju i nasleđuju. Angela iz Kruševca, ponosna majka troje dece, kaže da je većinu dečije odeće "nasledila". Stvari je razmenjivala sa zaovom, sestrom i sestrinim deverom, pri čemu su iste stvari prošle kroz ruke i noge desetoro dece u četiri porodice. Kaže da su najkvalitetnije bile one koje je dobila od strica iz Švajcarske, kupljene za njegovog sina još 1988, uključujući i krevetac iz koga je prve korake do sada napravilo šestoro dece, među njima i Angelino troje. Ona kaže da je krevetac još uvek u dobrom stanju i da ga je potrebno samo išmirglati i ofarbati.

To "neophodno" će za roditelje dvomesečne bebe iznositi mesečno oko 5400 dinara: pelene oko 3500, vlažne maramice oko 350, kupka oko 200, tuferi oko 600, Pavlovićeva mast oko 250 i fiziološki rastvor, hidrogen, štapići za uši, jod, papirne maramice – sve zajedno oko 500 dinara. U ovaj trošak nisu uračunate flašice i cucle čija cena varira u zavisnosti od proizvođača i uzrasta deteta, i artikli čija potrošnja

zajam

Fotografije: A. Anđić

zavisi od toga da li se dete doji ili ne, kao što je dohrana – po kutiji od 600 do 1000 dinara, ali i pumpe i tuferi za dojke. Iz troškova su izuzeti i deterdžent, struja i igračke. Ovde treba napomenuti i da troškovi za dete variraju u odnosu na uzrast, pa dvomesečna beba ne košta isto koliko i predškolac, čije su, recimo, potrebe za igračkama, bojicama i aktivnostima van kuće veće. Oni snalažljiviji velike nabavke kašica i pelena obavljaju u Hrvatskoj ili Mađarskoj i tako, zajedno sa troškovima puta, uštede do 100 evra mesečno.

Što nije malo ako se uzme u obzir da republički prosek plata za septembar, bez poreza i doprinosa, iznosi 34.570 dinara, a potrošačka korpa za isti mesec 38.360. Kada se od zbira dve prosečne plate odbije jedna prosečna potrošačka korpa, ostaje svota od oko 30.000 dinara. Ona se dalje deli na račune, odeću, obuću i potrebe naše dece. Neophodno je napomenuti da je za statistički proračun korišćen raspon plata od 77.854 do 15.749, pa nas ta donja granica vraća još jednoj Sofronijevoj replici: "Računica je jasna: ništa i ništa su – ništa!", koja važi i u slučaju izračunavanja šta se sve može kupiti dečijim dodatkom koji mesečno iznosi 1946 dinara po detetu, odnosno 2875 za samohrane ►

roditelje. Aleksandar i Aleksandra, roditelji petogodišnje Olivere, snašli su se i sa malim primanjima pa igračke kupuju na zemunskom buvljaku – polovne. Pošto Aleksandra ne radi, a Aleksandar je doskora radio "na crno", Olivera ne pohađa ni privatni ni državni vrtić, budući da u državnim ustanovama prioritet imaju deca zaposlenih roditelja, kao i deca iz osetljivih grupa (Romi i deca sa posebnim potrebama), a za privatne nemaju novca. Dragana Soćanin, predsednica udruženja "Roditelj" kaže da je lakše odgovoriti na pitanje šta sve roditelji ne uskraćuju sebi i deci, nego na pitanju šta uskraćuju. "Primanja su takva da kada obezbedite ono najosnovnije, ne ostane novca ni za šta više."

I tako se sam od sebe nameće još jedan televizijski citat: "Ništa nije onako kako izgleda." S jedne strane smo bombardovani pričom o "beloj kugi", a sa druge?

Smilja, majka jednoipogodišnje Vesne, kaže da se poslodavac tokom trudnoće ponašao prema njoj kao da ne postoji, da bi joj pred sam kraj porodiljskog bolovanja rekao da se ne vraća na posao, pošto firma nema mnogo posla. Samo nekoliko nedelja kasnije otvorio

STRATEGIJA: Dragana Soćanin

Foto: A. Anđić

je konkurs za njeno radno mesto, pod potpuno istim nazivom. Teško je dokazati da je poslodavac otpustio porodilju zato što je porodilja, a i veoma se mali broj žena, kojima je poput Smilje kasnila plata tokom trudničkog i porodiljskog bolovanja, odlučuje da prijavi poslodavca iz straha od gubitka posla i teškog pronalaženja novog. Inspekcija rada reaguje po prijavi, ali nikoga nije briga šta se sa radnikom dešava posle i ne razmišlja o mehanizmima kojima bi on mogao biti zaštićen od odmazde. Drugi posao je jako teško naći, posebno ukoliko novi poslodavac sazna da ste prethodnog prijavili Inspekciji rada. Dragana Soćanin, predsednica udruženja "Roditelj", kaže da je veliki problem što se svi ne bunimo: "U neke institucije nemamo poverenja s pravom, a u neke institucije nemamo poverenja zato što ih ne koristimo. Mislim da bi sasvim drugačija situacija bila ako bismo barem pokušali da koristimo zakone."

STRATEGIJA BEZ TAKTIKE: Dragana Soćanin kaže da oni kao nevladina organizacija imaju zadovoljavajuću saradnju sa Ministarstvom rada i socijalne politike, kao i da je dosta njihovih komentara na vladinu Strategiju za podsticanje rađanja usvojeno, kao organizacije koja u odnosu na Ministarstvo ima mnogo više uvida u situaciju na terenu i potrebe običnih smrtnika. S druge strane, veliki problem predstavlja činjenica da se ta strategija ne primenjuje aktivno ►

Kinezi, naši i uvozni

Deca, koliko god to bilo neukusno reći, koštaju, i to ne samo živaca. Dečija kolica se na buvljaku mogu naći po ceni od 4200 do 9500 dinara, u zavisnosti od tipa. Sedeća su jeftinija, dok su višenamenska i sa više delova, npr. s auto-sedištem, skuplja. Ako kupujete posebno auto-sedište, možete ga naći po ceni od 5000 za decu do 20 kg, odnosno 6000 za decu do 36 kg. Za one sa dubljim džepom u "Enci-menciju" mogu se naći sedeća kolica po ceni od 23.650, trodelni komplet – kolica, nosiljka i auto-sedište – za 59.990 dinara. Sedeća kolica za blizance koštaju samo 20.390, što laički može izgledati kao "popust na količinu", ali u pitanju su finese kao što su kvalitet točkova, završna obrada plastike, materijali i sl. Auto-sedišta na istoj adresi koštaju između 7990 i 19.990 dinara. Čitav "vozni park" je uvozni.

Buvljak nema ponudu nameštaja za decu, pa hranilice, krevece i komode treba potražiti u radnjama. Hranilice se mogu naći po cenama od 7800 do 32.000. Cene uvoznih krevetaca se kreću u rasponu od 20.000 do 52.500 dok kreveci domaćih proizvođača koštaju duplo manje, od 10.000 do 13.000 dinara. Slično je i sa komodama. Kade u radnjama možete naći po ceni od 960, a na buvljaku od 400 do 800 dinara.

Što se odeće tiče, najjeftinija roba može se naći u "Kineskom tržnom centru". Bodiji koštaju 150, majice 100, "zeke" 200-500, hulahopke 150, haljina za devojčicu do dve godine 700 a komplet jakna i pantalone za hladnije vreme za 800 dinara. Na buvljaku su cene, uglavnom domaćih proizvođača, malo iznad "kineskih": bodi 350, "zeka" 750, haljina za devojčicu do dve godine 1500, tetra pelena 80 dinara komad, švedska pelena 70, komplet termo pantalone i jakna 1200. Domaći komplet za novorođenče je 1200, dok je turski 700 dinara. Po radnjama se "zeke" domaće proizvodnje mogu kupiti po ceni od oko 750, dok se uvozne kreću i do skoro 4000 dinara. Cipelice su posebna priča i po radnjama se kreću od 2000 do neverovatnih 8000 dinara.

S. S.

Fotografije: SXC.HU

Svi telefoni
za 1 dinar!

Samo u Vipu
Samsung C3530

Postpaid 325

1 din

Samo u Vipu
Vip Droid powered by Android™

Postpaid 325

1 din

Samo u Vipu
Vip Easy Touch

Postpaid 60

1 din

Izaberi fenomenalni Vip Droid, telefon sa ekranom osetljivim na dodir i Android™ operativnim sistemom, ultra tanki Samsung C3530 ili moderni Vip Easy Touch. Samo u Vipu!

Kroz naknadu za aktivaciju koja važi uz određene tarife. Korišćenje telefona u tarifi je min. 24 meseca.
Promocija traje do 31.01.2011. Važi dok traju zalihe.

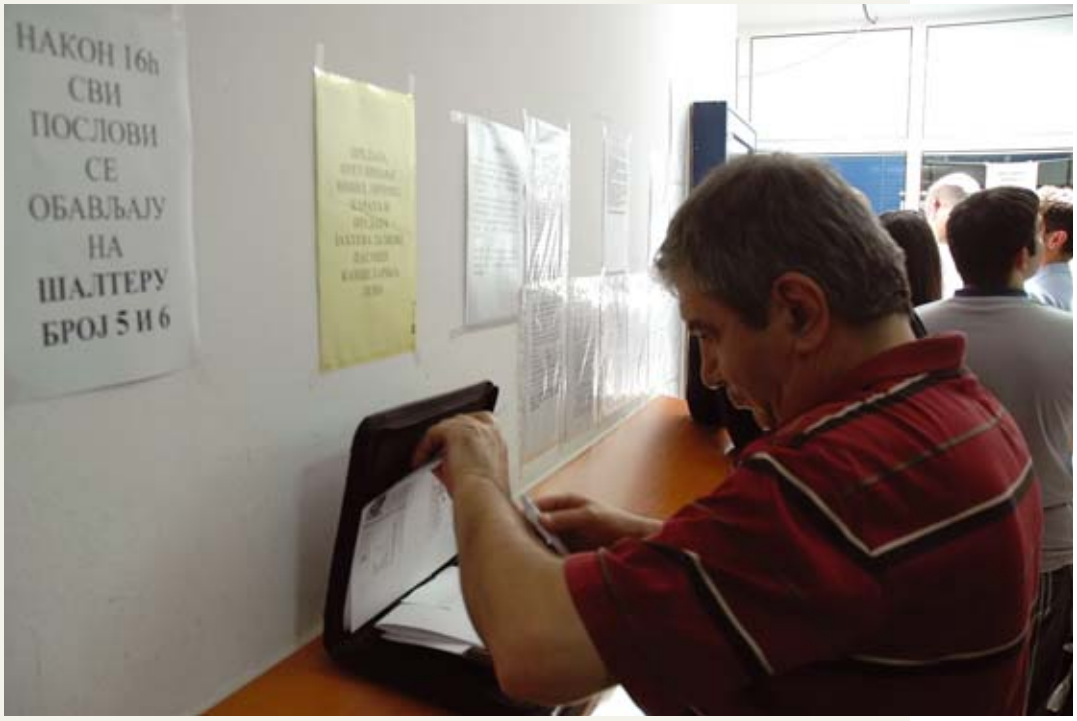
Tvoje reči vrede više

vip

060 1234 www.vipmobile.rs

Vavilonski lavirint

Zahtev za ostvarivanje prava na dečiji dodatak podnosi se u opštinskoj – gradskoj službi dečije zaštite u mestu prebivališta roditelja i uz njega se prilažu sledeća dokumenta: fotokopije izvoda iz matične knjige rođenih za svu decu u porodici, fotokopija uverenja o državljanstvu Republike Srbije podnosioca zahteva, fotokopije ličnih karata odraslih članova zajedničkog domaćinstva, a za decu fotokopije prijava prebivališta, fotokopije overene zdravstvene knjižice podnosioca zahteva, potvrda o prihodima u tri meseca koji prethode mesecu podnošenja zahteva za sve članove porodičnog domaćinstva, potvrda o katastarskim prihodima u prethodnoj godini za sve članove porodičnog domaćinstva (iz mesta rođenja i mesta prebivališta), poresko uverenje iz mesta prebivališta o imovinskom stanju domaćinstva, dokaz o nezaposlenosti (uverenje Nacionalne službe za zapošljavanje i fotokopija radne knjižice), školske potvrde za decu osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta, odnosno potvrda nadležne zdravstvene ustanove o razlozima za neredovno školovanje, dokaz o činjenicama u vezi s nepokretnostima, kao i stambenog prostora (izvod iz zemljišnih knjiga – vlasnički list, ugovor o kupovini nepokretnosti, rešenje o porezu, uverenje Republičkog geodetskog zavoda, ugovor o korišćenju stana i dr.) i fotokopija kartice tekućeg računa.

DEČJI DODATAK: Dug red do crkavice

Foto: Ž. Naić

Roditelji koji su podnosili zahtev za dečji dodatak kažu da im je bilo neophodno između dva i tri dana da skupe neophodnu dokumentaciju, kao i da ih je to koštalo oko 1500 dinara. Pored toga, ne valja imati ni prevelik stan, pošto se u tom slučaju zahtev odbija. I svake godine je zahtev neophodno obnoviti podnošenjem dokaza o porodičnim prihodima u poslednja tri meseca, koja ne smeju premašivati sumu od 6278,08 RSD po članu domaćinstva.

Roditeljski dodatak je daleko jednostavnije ostvariti. Potrebno je da majka dokaže da je državljanin Republike Srbije, da ima prebivalište u Republici Srbiji, da ostvaruje pravo na zdravstvenu zaštitu preko Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje i neposredno brine o detetu za koje je podnela zahtev i nije lišena roditeljskog prava u odnosu na decu prethodnog reda rođenja. Ni dečiji ni roditeljski dodatak ne isplaćuju se za peto dete i više, kako bi se posredno uticalo na sprečavanje degradacije žena u mašine za rađanje. *S. S.*

i sistematski. Iako postoje zakonske mogućnosti da otac koristi pravo na bolovanje zbog nege deteta, odnosno da roditelji koriste klizno ili skraćeno radno vreme, kao i rad od kuće, pravo konačne odluke ima poslodavac, već prema proceni potrebe posla. To žene, pre svega, dovodi u situaciju da moraju da biraju između karijere i porodice, a institucija očinstva i uloga oca se ne promoviše dovoljno. To su mere koje ne podrazumevaju novčane izdatke za državni budžet. Ali i njihova primena čeka neka bolja vremena, kao i jednokratna isplata roditeljskog dodatka. Soćaninova kaže da je roditeljski dodatak za prvo dete paradoksalno najmanji, u situaciji kada roditelj mora sve novo da nabavi. Sa druge strane, veće sume novca za drugo i treće dete isplaćuju se u 24 mesečne rate, koje inflacija, pre ili kasnije, pojede.

"Strategija za podsticanje rađanja doneta je kao dokument kojim bi trebalo prikupiti poene za ulazak u Evropsku uniju, budući da spada u dokumenta koja smo obavezni da usvojimo. Ona sama po sebi nije loša, ali se, nažalost, ne primenjuje. Osim toga, veliki je problem što smo preuzeli evropsko radno vreme od devet do pet, ali nismo usvojili nijedan element olakšice za porodicu pri primeni takvog radnog vremena, koji odavno postoje u zemljama EU", dodaje Dragana Soćanin. Tek je donošenjem Strategije za podsticanje rađanja početkom 2008. godine produžen rad vrtića do šest sati i tako usklađen sa radnim vremenom roditelja. Jedan od komentara nevladinog sektora na Strategiju koji je odbačen bilo je i uvođenje obaveznog vrtića u novim poslovnim zgradama, koji bi omogućio rani povratak majki na posao, ukoliko to one žele ili poslodavac to od njih traži, a bez većih posledica po porodicu. Taj sistem, odavno u primeni u zemljama EU, mogao bi imati pozitivan rezultat u promeni slike koju poslodavci imaju o zaposlenoj majci kao opterećenju u procesu rada. Sa druge strane, istraživanja pokazuju da su žene daleko lojalnije radnice i da će se teže odlučiti na promenu firme, upravo zbog potrebe za sigurnošću.

I tako, dok "sami sebe zaplićemo, sami sebe otplićemo", uživajte u deci. Ništa drugo nam ne preostaje. To ne košta ništa. A traje – zauvek. ◂

Svetlana Seferović

Psihološka i druge cene deteta

Foto: A. Anđić

“Psihološka cena deteta je subjektivni doživljaj koštanja, ulaganja, izgubljeni dobici, percepcija propuštenih šansi uzrokovana obavezama u procesu podizanja deteta”

U SLEDEĆOJ GENERACIJI, Srba će biti za četvrtinu manje nego danas. Ova tvrdnja nije preuzeta sa nekog od nacionalističkih sajtova zabrinutih za sudbinu “Srbstva”, već je zvaničan podatak iz Strategije podsticanja rađanja koju je Vlada Srbije usvojila 2008. godine. Iako je ova Strategija lako dostupna jer se njen tekst nalazi na sajtu Vlade, ona nije privukla veću pažnju javnosti. Da stvar bude zanimljivija, i sagovornici “Vremena” iz državne administracije i stručnjaci za populacionu politiku i nevladine organizacije, kada smo ih upitali šta bi po njihovom mišljenju država trebalo da preduzme za sprečavanje bele kuge, upućivali su nas na ovu Strategiju uz komentare da je ona veoma dobra. Kada se ispostavilo da je Strategija nastala kao zajednički rad državnih organa, stručnjaka za populacionu politiku i NVO-a, postali smo sumnjičavi prema jednoglasnim pohvalama koje su joj oni uputili, ali je iščitavanje ovog dokumenta pokazalo da te pohvale nisu bile preterivanje i da je ova Strategija stvarno odlična. Postavlja se pitanje zašto se onda niko nije javno hvalio time da je učestvovao u izradi ove Strategije, niti je vukao novinare za rukav da o njoj pišu. Ukoliko ste pomislili da je neko ipak zvao novinare, a oni nisu hteli da izveštavaju o Strategiji jer je napisana previše stručnim i nerazumljivim jezikom – pogrešili ste. Ona je pisana jednostavnim i jasnim jezikom i nije potrebno bilo kakvo predznanje da bi se razumelo o čemu se u njoj govori. Problem koji je doveo do zaobilaženja ove teme leži u onome što u Strategiji piše jer su podaci izneti u njoj veoma neprijatni.

Činjenica da će Srbija uskoro imati za četvrtinu manje stanovnika dokazana u Strategiji prostom računicom o razlici između broja rođenih je i umrlih, te je stoga opšti cilj Strategije da se posle ovog smanjenja zaustavi dalji pad nataliteta.

Mit o tome da je natalitet u Srbiji nizak zbog sveopšte bede i svega što nam se dešavalo devedesetih godina, autori Strategije su razvejali konstatujući da je “već u 1971. godini stopa ukupnog fertiliteta bila za oko 15 odsto niža od potreba proste zamene generacija u centralnoj Srbiji, odnosno za gotovo 20 odsto u AP Vojvodini”. Dakle, sve je počelo dok je Tito bio živ, a novca je bilo sasvim dovoljno. Iz Strategije se može videti i zašto je u to doba, koje danas mnogi smatraju mitskim, započeo ovaj proces. Tada je, prema mišljenju autora Strategije, nastupila “materijalistička svest sa potrošačkim mentalitetom”. Ova konstatacija mogla bi biti doživljena kao slavljenje patrijarhalnog morala da se u nastavku ne kaže: “U novom sistemu vrednosti roditeljstvo je zadržalo visoko mesto. No, izmenila se njegova suština. Dete se pre svega rađa da bi se zadovoljile psihološke i emotivne potrebe roditelja, što se ostvaruje sa jednim ili dvoje dece. Istovremeno, u uslovima kada je rađanje dece, oslobođeno moralnog i egzistencijalnog pritiska, postalo stvar naizgled slobodnog izbora pojedinca, društvo nije putem svojih institucija pokušalo da neposredno utiče na formiranje visine socijalnih normi o broju dece, niti je svojim mehanizmima omogućilo da ravnopravna životna opcija bude rađanje uopšte, a pogotovo rađanje troje, četvoro ili više dece.”

POLITIČKI ODGOVOR: Jednostavnije rečeno, zaneto poboljšanjem standarda građana tadašnje društvo nije primetilo da treba voditi računa i o tome da u svetloj budućnosti koja se ►

gradi bude i dovoljno onih koji će u njoj uživati.

Strategija je, kako se u njoj kaže, "politički odgovor" na problem depopulacije Srbije i pošto je njen donosilac Vlada, moglo bi se pomisliti da to znači da iza nje stoje političke partije, ali to nije tako. Reč "politički" ovde je upotrebljena u drugom značenju i označava da je Strategija stav države po ovom pitanju i da je njeno sprovođenje državni posao, bez obzira koje političke partije su na vlasti.

Kao posebni ciljevi koji se moraju dostići, u Strategiji se navode: ublažavanje ekonomske cene podizanja deteta, usklađivanje rada i roditeljstva, snižavanje psihološke cene roditeljstva, promocija reproduktivnog zdravlja adolescenata, borba protiv neplodnosti, zdravo materinstvo, populaciona edukacija i aktiviranje lokalne samouprave.

Ublažavanje ekonomske cene podizanja deteta je javnosti najpoznatiji cilj jer se o tome najviše govorilo. Za postizanje ovog cilja predlažu se mnoge mere o kojima se u javnosti već govorilo, kao što su uvećanje roditeljskog dodatka, naknada za trudnice i porodilje, besplatni školski udžbenici, stambeni krediti za mlade parove, zapošljavanje nezaposlenih roditelja i poboljšavanje uslova u školama.

DOŽIVLJAJ EGOIZMA: Snižavanje psihološke cene roditeljstva je cilj čije postizanje se obrazlaže na sledeći način: "Psihološka cena deteta je subjektivni doživljaj koštanja, ulaganja, izgubljeni dobici, percepcija propuštenih šansi uzrokovana obavezama u procesu podizanja deteta. Psihološka cena deteta i prateći stres koje roditeljstvo izaziva su one ekonomski nemerljive kategorije koje često stoje iza odluka da se nema još jedno dete, odnosno iza neradanja više dece. Iako roditelji nerado priznaju postojanje ove druge strane medalje roditeljstva, ona realno postoji uporedo sa satisfakcijama koje roditeljstvo donosi."

Iako im to zasigurno nije bio cilj, autori Strategije su nam ovom konstatacijom otkrili nešto što nismo voljni da sami sebi priznamo, a to je da smo postali egoisti i da nismo spremni na odricanja.

U merama koje se predlažu, između ostalog se pominje stvaranje mreže servisa za pranje i peglanje veša, pripremu polugotovih obroka, kao i servisa za dovođenje i odvođenje dece iz škola i obdaništa. Kao važan cilj navodi se i promocija očinstva jer je u našem društvu majka i dalje primaran roditelj, a takvo stanje je neodrživo.

Promocija reproduktivnog zdravlja adolescenata je cilj koji je sasvim razumljiv ukoliko se zna da u Srbiji svake godine dođe do velikog broja

Foto: Vesna Anđić

adolescentskih trudnoća i srazmerno velikog broja abortusa. Zbog toga se u Strategiji predlaže stvaranje obrazovnih programa i savetovališta o reproduktivnom zdravlju.

Borba protiv neplodnosti je cilj koji, pored ostalog, zahteva i promociju kontracepcije, edukaciju o polnim bolestima, lečenje neplodnosti i pomaganje u veštačkoj oplodnji. Od ostvarenja ovog cilja u velikoj meri zavisi i ostvarenje sledećeg, a to je zdravo materinstvo jer ovaj cilj podrazumeva da žena i pre trudnoće mora biti zdrava, kao i da joj se mora pružiti pomoć tokom trudnoće.

SAMOUPRAVLJANJE: Populaciona edukacija ima za cilj da pojedinac shvati da njegova odluka o tome koliko će imati dece utiče na celu zajednicu. Takođe, svako bi trebalo da shvati da su demografski procesi spori i nisu lako promenljivi. Praktično, ovo bi značilo da mi moramo da shvatimo da to što će nas biti za četvrtinu manje ne znači da će se depopulacija zaustaviti, već da će se, ukoliko nešto ne preduzmemo, ovaj trend nastaviti i da ćemo kao narod na kraju izumreti. Takođe, mora se izgraditi svest o tome da je najmanja merna jedinica u populacionoj politici decenija, a da se efekti danas preduzetih mera mogu osetiti tek kroz nekoliko decenija.

Aktiviranje lokalne samouprave je poslednji cilj koji se pominje u Strategiji i to pokazuje da autori smatraju da je lokalna zajednica, kao najbliža građanima, veoma bitna u ostvarenju populacione politike.

Da bismo saznali kako teče primena Strategije, obratili smo se Predragu Petroviću, višem savetniku i šefu Odseka za poslove u oblasti populacione politike i finansijske podrške porodici sa decom u Ministarstvu rada i socijalne politike. "Vlada je Strategiju podsticanja rađanja usvojila 2008. a to je godina kada je počela svetska ekonomska kriza. Pošto je ova Strategija sveobuhvatna, sprovođenje najvećeg broja njome predviđenih mera prilično košta. Budući da se finansijska situacija nije mnogo popravila, nemamo osnova da verujemo da ćemo moći da sprovedemo te mere, pa je najverovatnije da će njihova primena biti odložena."

Petrović je objasnio da je Ministarstvo rada i socijalne politike želelo da se roditeljski dodaci koji se sada za drugo, treće i četvrto dete isplaćuju na 24 rate ubuduće isplaćuju jednokratno. "Izračunali smo da bi u prvoj varijanti, ako bismo jednokratno isplaćivali dodatak samo novim korisnicima, iz budžeta moralo da se izdvoji četiri milijarde dinara. Ukoliko bi ovom merom bili obuhvaćeni i oni koji dodatak dobijaju na rate, to bi koštalo osam milijardi dinara. Zbog toga smo i morali da odustanemo od naše namere."

Objašnjenje da zbog ekonomske krize sprovođenje Strategije može biti odloženo još jednom dokazuje da javnost mora biti upoznata sa njenom sadržinom. Svakome ko pročita ovaj dokument neće pasti na pamet da kaže "nema se para" za sprovođenje Strategije o podsticanju rađanja. Srbiji jesu potrebni autoputevi, ali i oni koji će se njima voziti. Tačno je da Srbija mora da ulaže u sport i u kulturu, ali moraju postojati i ljudi koji će se baviti sportom i kulturom.

Podaci izneti u Strategiji su toliko sumorni da se nameće neophodnost usaglašavanja svih društvenih segmenata na njenom sprovođenju. Crkva ne mora blagosiljati seksualno obrazovanje, ali ga ne može ni proglašavati za promociju nemorala. Ukoliko se seksualno obrazovanje ne uvede, Srbiji neće biti potrebne nove crkve jer će i postojeće ostati prazne. Svima koji misle da je održavanje Parade ponosa neophodno, treba da bude jasno da su za održavanje svake, pa i takve manifestacije, potrebni ljudi koji će se na njoj pojaviti.

Društveni konsenzus koji se oko ove Strategije mora postići zahteva i odricanje od rasprava o tome ko je krivac za smanjenje nataliteta, kao i šta je ko mogao da učini, ali nije. Najvažnije je šta možemo da učinimo u budućnosti za sprovođenje ove Strategije. Zbog toga, mi smo se u razgovoru sa Predragom Petrovićem uzdržali od jednog pitanja. Kada nam je on rekao da će do kraja godine biti formiran vladin Savet za populacionu politiku, nismo ga upitali zašto se taj savet osniva tek sada, tri godine posle usvajanja Strategije. Smatrali smo da je od rasprave zašto osnivanje saveta kasni mnogo bitnije da ovo telo što pre počne da radi na sprovođenju Strategije o podsticanju rađanja. ◂

Vladan Stošić

piše: Teofil Pančić

Tajna, ubilo se

Ljudi će lakše i radije poverovati i u najidiotskiju mistifikaciju nego u banalnu istinu

Danima sam na putu, amo-tamo po prostranstvima jedne pokojnice kojoj je poneko i ovog 29. novembra slavio rođendan. Utorak je uveče i napokon, evo, jezdim ka Beogradu, a čuda moderne tehnologije (šta izmisli Nemac!) omogućavaju mi da pišem kolumnu i u autobusu, klackajući se niz put bivšeg bratstva i još bivšijeg jedinstva. Ali, o čemu uopšte pisati iz perspektive putnika, a da to ne bude putopis? Zar o lokalnim smaranjima iz kruga dvojke, ili malo šire? To će me ionako (do)čekati kod kuće. Nemam za to ni volje ni snage, a deadline se opasno bliži, znam bar jednog trudbenika Mišarske 12 koji se već nervozno vrpolji u stolici bogoradajući da gde je ta prokleta kolumna đuture sa prokletim kolumnistom, utoliko nervoznije što mu sada više ne dadu ni cigar da zapali...

Ako vam prvi pasus ovog teksta liči na nekakav *reality show*, na direktan prenos inače umereno neuzbudljivog života jednog kolumniste, ne mogu vas kriviti. No, uostalom, nije li to *tako trendy*? Voajerstvo je postalo najrašireniji, samim tim i najlegitimniji od svih legitimnih načina života, to jest, voajerstvo je „pasivna" varijanta onoga što se u „aktivnoj" verziji zove i egzibicionizam. A sve to se, sa obeju strana zamišljenog recepcijskog kanala, uglavnom svodi na razne forme simboličkog i doslovnog *razgolićavanja*: kako da nešto što je „skriveno" otkrijemo i učinimo javnim, takoreći opštim dobrom. Samo, gle, zamašna većina otkrivenog ne vredi ni pišljiva boba; tek primera radi, zar je vas, dragog čitaoca i još dražu čitateljku, uopšte briga gde i kada ja pišem ovaj tekst?! Jok, more (op. cit. Basara S.).

Kako ste osoba od pameti i ukusa, pogodili ste i sami na šta ciljam: šifra Wikileaks. Malopre sam na radiju čuo da je uhapšen famozni Džulijan Asanž, onaj australijski gik & frik koji je (valjda) zakuvao svu ovu pometnju s američkim i drugim diplomatskim procurotinama, a od koje ovih dana ne može da se živi, i to toliko da je pred njom u duboku senku pala čak i obznana agencije NASA sa kakvim-takvim dokazom o postojanju izvanzemaljskog života. Štaviše, odmah se pojavila teorija zavere, garant sa bezbroj pristalica i vernika, da su to sa onim bakterijama koje papaju arsenik, bez starih čipki, i to im čini dobro, pokvareni Ameri pustili baš sad (ha!) samo zato da skrenu pažnju sveta sa svojih indiskrecija. Mada, jakako, već postoji i obrnuta teorija zavere: da neki zli i strašni Centri Moći zamajavaju svet bezvrednim i beznačajnim Wikileaksom ne bi li zabašurili jedan, jelte, prelomni trenutak u kosmičkom samorazumevanju ljudske rase. Šta je od toga istina? Tjah, *the truth is out there*.

Zapravo, sve vreme pokušavam da vam se ispovedim, da priznam svoju strašnu tajnu: mene cela ta Wikileaks-fertutma ostavlja savršeno ravnodušnim (doktore, da li je to normalno?). Nijednog trenutka ne uspevam da osetim makar i najslabiji poriv iskrene radoznalosti, koji bi me terao da prekopavam po ovim „otkrićima", uglavnom sa teritorije trača, opštih mesta i manje ili više umešnog prežvakavanja odavno znanih i objavljenih činjenica. Ima, dakako, i koječega što, recimo, nije bilo „poznato", ali je to mahom savršeno beznačajno, osim za patološke voajere, bilo političke ili neke druge sorte. Dakako, osećanje dužnosti (smatra se da spada u uzuse mog posla da „budem u toku") nateralo me je da se wiki-dokumentima ipak malko pozabavim, ali što sam više odmicao u bavljenju njima, to je samo jačalo moje osećanje da sve to zajedno ne vredi ni koliko odgrizak trule jabuke zaglavljen u sveže upotrebljenoj WC šolji s neispravnim vodokotlićem. Ako sam, hm, bio dovoljno jasan.

Opet, da se razumemo, nije tema ovog teksta ni famozni Wikileaks, ni njegovi „pacijenti" koji pune stranice novina. Ma, uopšte nisu. Sve njih negde svrbi, pa se češu. Ono što me uvek iznova fascinira jeste *publika*: neizbrojni milioni ljudi koji s ganutljivom naivnošću onih koji se upinju da ne budu naivni tvrdo veruju kako je sve što oko sebe vide i čuju manje-više privid, a kako se u Pravoj Stvarnosti događa nešto sasvim drugo, ali neki Zli Ljudi, koji su pri tome jaaaako moćni i fenomenalno povezani, sprečavaju nas, obične i poštene čovečuljke, da do te Istine dođemo. Ko je i zašto, na primer, ubio Ulofa Palmea, Kenedija, Zorana Đinđića, Anu Lind? *Nikada nećemo saznati*. Podrazumeva se da su „zvanične verzije" bilo kojeg događaja ili istorijskog procesa tu samo zato da slude i dezorijentišu čestitog insana, ma koliko *naizgled* bile dobro potkrepljene. Milošević je, dakako, bio „američki čovek", a najjači dokaz u prilog autentičnosti te teorije upravo je u njenom posvemašnjem idiotizmu i vrištećoj apsurdnosti. A Tito – ko li tek beše taj? Znamo pouzdano samo da nije bio sin Franje iz Kumrovca i Marije iz Podsrede, jer nam je ta (istinita) priča naprosto odviše banalna: lepše nam zvuči da je bio, šta znam, ruski obaveštajac sa lažiranom prošlošću, a možda čak i Marsovac infiltriran među Zemljane, *warum nicht*.

Nisam baš neki „istraživački novinar" (doduše, nije niko; to je samo jedna trivijalna i dosadna zanatska automistifikacija, ali ovu indiskreciju vam ja nisam dojavio!), ali pošto pišem za novine i poznajem svakakav svet, „obični" ljudi iz mog okruženja žive u čvrstom ubeđenju kako ja znam šta se *stvarno* dešava u ovoj zemlji, i kakav je *stvarno* ko od ljudi koji je vode ili su na bilo kooji način u njoj poznati i uticajni. Ali sam, eto, *bakcuz* pa neću da im kažem, da znaju i oni. Pokušavao sam da demontiram taj sklop žilavih sujeverica, ali nije išlo. Više će mi ljudi poverovati ako im poverim da je Tadić zapravo Kinez visok oko metar i šezdeset koji govori s jakim estonskim naglaskom i hoda kao da je bio funkcioner Ministarstva blesavog hoda, nego ako im kažem da me je svo moje „iskustvo", životno i profesionalno, naučilo samo tome da bića, stvari i pojave, u ogroooooomnoj većini slučajeva, jesu baš onakve kakvima izgledaju, pa bilo to dobro ili loše. I da Velika Tajna najčešće ne postoji, baš kao ni zavere, tajna društva, svemoćne Službe koje kontrolišu kad je ko gde prdnuo, a kad je stisnuo, i sve u tom stilu.

A kakve sve to veze ima s Wikileaksom? O, ima, još kakve: sve je to isto, samo na globalnom, samim tim i nekako glamuroznom nivou. U vreme globalizacije, i palanka se univerzalizuje. ◂

“Ljudi, popijte pivo, pojedite burek i vratite se u dvoranu.”

NOVAK ĐOKOVIĆ, teniser, poručio navijačima poslednjeg dana finala Dejvis kupa (RTS)

Josip Broz Joška,

Titov unuk, odlučio je da osnuje Komunističku partiju u čijem statutu piše da član može da bude svako bez obzira na versko ili nacionalno opredeljenje. Na novinarsko pitanje da li to važi i za seksualno opredeljenje, i šta misli o gej paradi, kaže: “Smešno, među onima nije bio nijedan iz gej populacije iz Beograda. Dobili su pare da se pojave. Normalan gej ne bi se tamo pojavio jer bi ga videlo pola grada. A to je i organizovano da bi se udvorili onima koji su nas juče bombardovali.” (“Blic”)

Nataša Bekvalac,

pevačica, ima želju da se u narednoj godini malčice promeni: “Sa ovom glavom sada, iskustvom i mudrošću koje sam godinama stekla, ne bih volela da budem tako naivna i ishitrena... Ne bih se više vodila mišlju da su svi poput mene i imaju vaspitanje i moralne kodekse kao ja, zbog čega sam mnogo puta bila povređivana od ljudi od kojih sam to najmanje očekivala. Srećna sam što ti padovi od mene nisu napravili pokvarenu osobu, pa da i ja budem kao oni.”
Da li se pomirila sa Sergejom Trifunovićem, koji ju je u emisiji na MTV-ju najavio rekavši: “Pošto mi podržavamo ekologiju, Nataša će izvesti svoju pesmu ‘Čistija’”, na šta si mu odbrusila da “jede g....”: “Nije to konflikt, takve stvari su u poslu uobičajene... Došlo je do nesporazuma na koji sam odreagovala, samo što se to odigralo pred kamerama. Svakog dana dešavaju mi se mnogo konfliktnije stvari. Naravno da sam rešila taj nesporazum, jer sve što počnem u životu – to i završim.” (“Press”)

Miroslav Ilić,

legenda narodne muzike, “gospodin seljak iz Mrčajevaca, ili slavuj iz Mrčajevaca”, na pitanje da li pamti neke neprijatne situacije tokom karijere, kaže: “Svađa jeste bilo. Ničeg se ne odričem. Meni uopšte nije neprijatno da mi sada pomenete neku moju sramoticu koju sam napravio. Pa, bože moj, živ sam čovek. Važno je da sam generalno napravio jedan pozitivan rezultat. Je l’ izgubio nedavno Real od Barselone sa 5:0. Pa šta sad?! Je l’ i to bruka, je l’ Real loš klub? Nije, ali desilo se.” (“Blic”)

Dragan Marković Palma,

lider Jedinstvene Srbije i gradonačelnik Jagodine: “Ne pružam političku zaštitu Ceci i ne štitim je! Kad ustanem ujutru, sigurno mi nije prva stvar na pameti – koga ću da zovem zbog Cece.”
Zašto je toliko oklevao sa ovom izjavom: “Zato što se nikad nisam mešao u rad pravosudnih organa. Na taj način bih možda otežao situaciju. Toliko se vlasti promenilo u kojima nisam bio uticajan...”
Na šta treba država da misli: “Srbija mora da poštuje brend, nešto što se godinama stiče. Kad su hapsili Cecu, nisu mogli da uhapse pesmu! Ako je neko prekršio zakon, neka ide u zatvor. A ne da se vodi hajka, sedam godina Palma štiti Cecu! Nije meni ujka predsednik države pa da je štitim tolike godine!”
Da li bi vodio privrednike iz Jagodine i u Berlin: “Znam zašto me to pitate, zato što je tamo gradonačelnik homoseksualac. Naravno da bih išao. Pa ne bismo nas dvojica razgovarali o zadovoljavanju pedera. Bog da je hteo, on bi stvorio Adama i Stevu, a ne Adama i Evu!”
Koju knjigu je poslednju pročitao: ”*Na Drini ćuprija*, pre devet meseci.”
Šta sluša u kolima: “Narodnu i zabavnu muziku.”
Kako mu se sviđa Severina: “Dobro pitanje! I ona ima ‘repove’, ali je nju hrvatski predsednik pozvao na žurku kad je bio predsednik Tadić. Lepo peva, narod voli da je sluša. Sećam se kad su ono mediji objavili o njenom porno-filmu, ja sam bio poslanik. Pa, gledam kolege iz Skupštine kako iz WC-a izlaze crveni...!”
Partizan ili Zvezda: “Više Zvezda, ali se sekiram kad gube i jedni i drugi.”
Omiljeno jelo: “Po meni se vidi da su mi sva jela omiljena. Volim pasulj, lepo spremljen krompir... Uvek u kafani pitam šta jedu konobari i to uzmem.”
Priča se da ima oko 130 kilograma: “Nemojte tako, imam manje! A i neće niko na kilogram da me prodaje.” (“Kurir”)

Dejan Milekovic,

templar, "sadašnji zamenik velikog priora, a nekada i sam veliki prior", govori o tome ko su zapravo templari, da li je tačno da su oni među osnivačima NATO-a: "Ni to nije tačno. Templari nisu osnivači NATO-a, niti je red organizacija NATO-a. Treba da znate da postoji i Veliki priorat NATO-a. Postoje ljudi koji su izvan svojih zemalja, često se sele na različita mesta, i koji su u Velikom prioratu NATO-a. NATO je vojnopolitička organizacija, kojoj nije trebao templarski red da bi bila stvorena." To znači da među našim templarima nema predrasuda prema NATO-u: "Pre tri godine smo imali Veliko magistralno veće u SAD. Bio sam u Americi. I tamo sam se upoznao sa običnim članovima. Onda su bili oduševljeni kada su čuli da sam ja iz Srbije. Bili su oduševljeni, jer ih je u red primio kralj Petar II Karađorđević, koji je živeo u Čikagu i bio član templarskog reda." Da li je istina da je za templare papa vrhovni autoritet: "To sa papom nije tačno. Ovaj red je hrišćanski red. Red ima veoma dobre odnose i sa Luteranskom crkvom u Palestini. Imamo veoma dobre odnose sa Vaseljenskom patrijaršijom. Mi se trudimo da SPC obavestimo o svemu što radimo, mada mi nismo verska organizacija, već samo organizacija koja baštini hrišćanske vrednosti. Ja sam pravoslavac, kršten sam u crkvi. Moja porodica slavi slavu. I mene niko ne može da natera da unesem mač u crkvu. Istovremeno, mi poštujemo tuđa osećanja, ali se takođe zalažemo za ono što jesu osnovne hrišćanske vrednosti."

("Pravda")

Aleksandar Golubović Kristijan,

na iznošenju odbrane pred višim sudom: "Jednom sam bio na košarkaškoj utakmici kada je Partizan pobedio, a Grobari su skandirali 'Grobari, ajmo svi uglas, Kristijan Golubović jedan je od nas.' Druže sudija, da ste samo videli tu mržnju u pogledima žandarmerije..."

("Glas javnosti")

Lidija Vukićević,

poslanica Srpske radikalne stranke, "jedan je od najzapaženijih članova srpskog parlamenta, iako se vrlo retko može videti za skupštinskom govornicom", glumica koja se zbog karijere bivšeg supruga fudbalera Mitra Mrkele "povukla na vrhuncu slave i 1992. godine otišla iz Srbije", priča o svom iskustvu u pečalbi: "Živeli smo u Holandiji, Turskoj, SAD. Nikada nisam bila zainteresovana da budem žena fudbalera. Mitar da gol, svi vrište, padaju u trans, a onda i ja kao nešto pljeskam. U toj tuđini mi je proradio patriotski duh i tada sam insistirala da se vratimo kući iako mi je do holandskog pasoša falilo nekoliko meseci. Rekla sam Mrkeli – 'šta će mi njihov pasoš kad imam moj srpski'. Želela sam da se vratim iako su ovde bile plate dve marke i nije bilo struje. Tamo sam imala kuću, bazen, sve, ali nisam imala ništa."

Odakle odluka da se učlani u Srpsku radikalnu stranku: "Na Zapadu, u koji se svi zaklinjemo, naučila sam gde treba da se učlanim. Oni vole svoju zemlju, a kod nas je to sramota. E, pa mene nije! I ja sam se učlanila u stranku najvećeg pravdoljublja i rodoljublja, SRS. Vojislava Šešelja nisam nikada upoznala, čuli smo se samo telefonom. Jedva čekam da ga upoznam i nadam se tome uskoro." ("Press")

Danica Drašković,

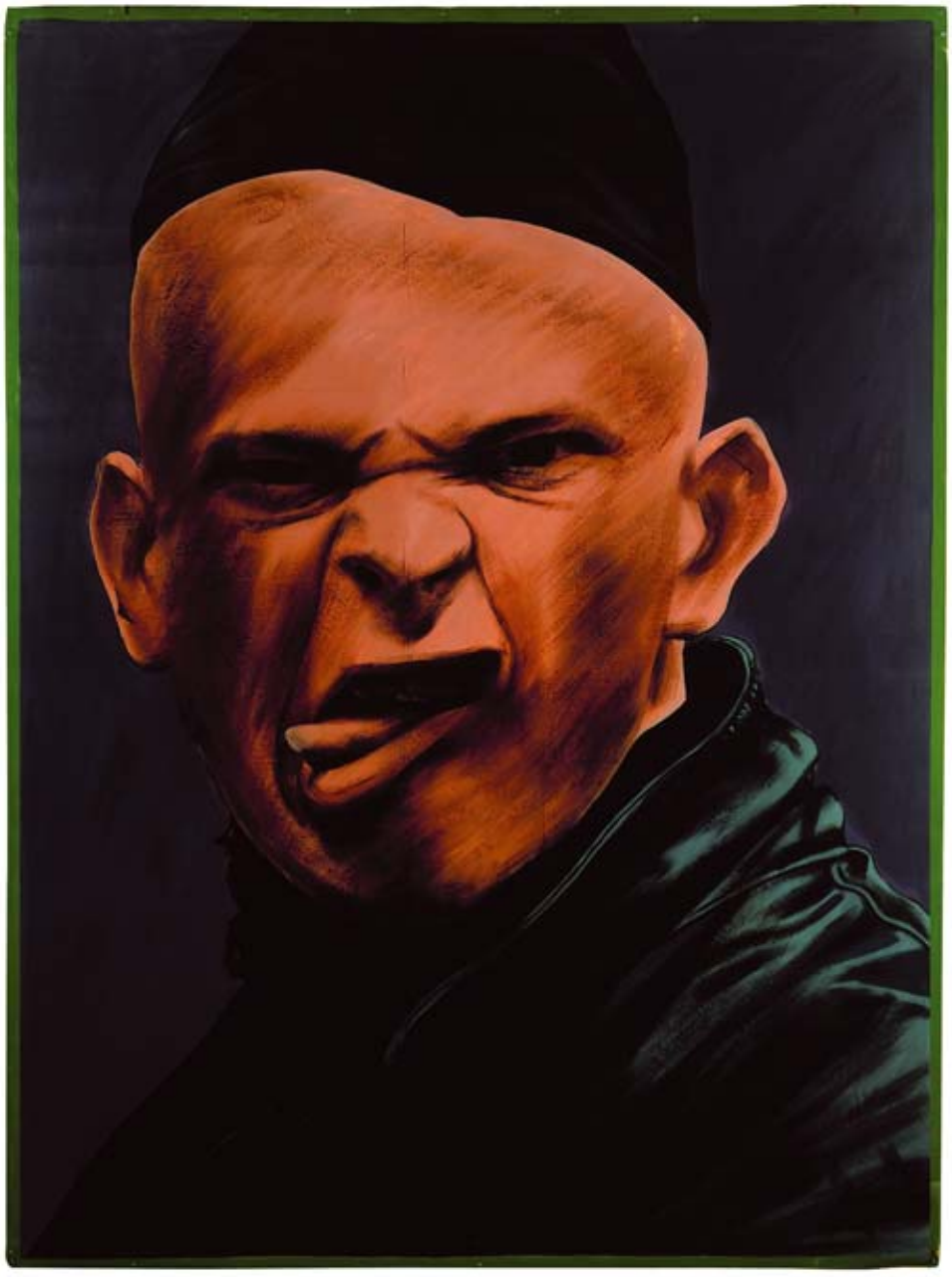
prva dama SPO-a, čula se telefonom sa Vojislavom Šešeljem: "Kada smo se čuli, on se nije žalio na zdravlje. Pitala sam ga: 'Kada ćeš, Vojo, izaći?', a on mi je odgovorio: 'E, moja Dano, nema meni slobode dok ne propadnu Evropa i Amerika.'"

Čita knjige koje Šešelj piše na osnovu svog dosijea iz policije: "Bilo je tu i nekih policijskih gluposti kojima smo se smejali. Smejali smo se policijskoj informaciji koju je on preneo u knjizi, da smo nas dvoje bili u ljubavnoj vezi. Bila nam je smešna i informacija da su Vuka i SPO finansirali izvesni Kol i Genšer, dileri droge i deviza iz Nemačke. Zamislite samo to, a Helmut Kol i Hans Ditrih Genšer su bili premijer i ministar spoljnih poslova Nemačke." ("Alo")

Izložba: "Iza gvozdene zavese", poljska i sovjetska umetnost 1945–1989.

Lica i naličja

Da bi što plastičnije prikazali šta se i kako dešavalo u sovjetskoj i poljskoj umetnosti od kraja Drugog svetskog rata do pada Berlinskog zida, kustosi izložbe su radove svrstali u celine, naporedo postavivši artefakte oficijelne državne umetnosti i one nastale unutar nezavisne umetničke scene

IZA GVOZDENE ZAVESE: Dmitrij Vrubel (SSSR), *Bez naslova*, 1990.

Dve stotine umetničkih dela na upravo otvorenoj izložbi u Muzeju istorije Jugoslavije, u zgradi Muzeja "25. maj", pod naslovom "Iza gvozdene zavese" reprezentuje zvaničnu i nezvaničnu umetničku scenu Sovjetskog Saveza i Poljske od 1945. do 1989. godine. Osim zbog svoje teme, izložba je atraktivna i intrigantna isto koliko je i vredna zbog podatka da su gotovo svi ovi radovi (181) deo privatne kolekcije poljskog galeriste i kolekcionara Pjotra Novickog, i da je ovo njihov prvi izlazak van Poljske. Pored njega, kustosi izložbe su Silvija Šimanjak i Sarmen Beglarijan.

Da bi što plastičnije prikazali šta se i kako dešavalo u sovjetskoj i poljskoj umetnosti od kraja Drugog svetskog rata do pada Berlinskog zida, kustosi su radove svrstali u celine, naznačivši njihovim naslovima osnovne karakteristike i pravce umetničke scene. I poljska i sovjetska scena prikazane su sa podjednakim brojem radova. Pjotr Novicki u razgovoru za "Vreme" objašnjava da u Sovjetskom Savezu i Poljskoj umetnost nije imala isti razvoj: "Socrealizam u SSSR traje do osamdesetih godina, a u Poljskoj se zadržao kratko, od 1949. do 1955. godine. Taj pravac u obe zemlje nazvali smo 'Trijumf ideologije'. U okviru tog dela izložbe, sovjetska oficijelna umetnost čiji je osnovni sadržaj ideja komunizma organizovana je u celinama naslovljenim *Revolucija*, *Lenjin–Staljin*, *Veliki otadžbinski rat*, *Od mačeva kovaćemo plugove*, *Gomila*, *Srećan čovek* i *Inteligencija*. Naslovi rečito govore šta je zanimalo autore te vrste umetnosti: hrabri borci u boju, veliki portreti vođa revolucije, radnik koji je srećan zato što gradi novu komunističku zemlju, snažna radnička tela, portreti glumaca i pesnika... Državnoj sovjetskoj umetnosti suprotstavljena je nezvanična umetnička scena radovima

OSLOBAĐANJE: Lešek Sobocki (Poljska), *Zagušljivo*, 1984.

SOCREALIZAM: Maks Birštajn (SSSR), *Dojilja iz Holmogora*, 1953.

koji je kritikuju. Tako se, na primer, među izloženim radovima nalazi slika *Staljin–Lenjin* Eduarda Gorohovskog iz 1989. godine koja je jasna kritika kulta vođe, a sličan je i poliptih Dimitrija Vrubla *Ja – sačekaću* iz 1990. godine. Na izložbi su ovi radovu pokazani pored zvanične scene, namerno, kako bi što jasnije istakli njihove suprotstavljene stavove."

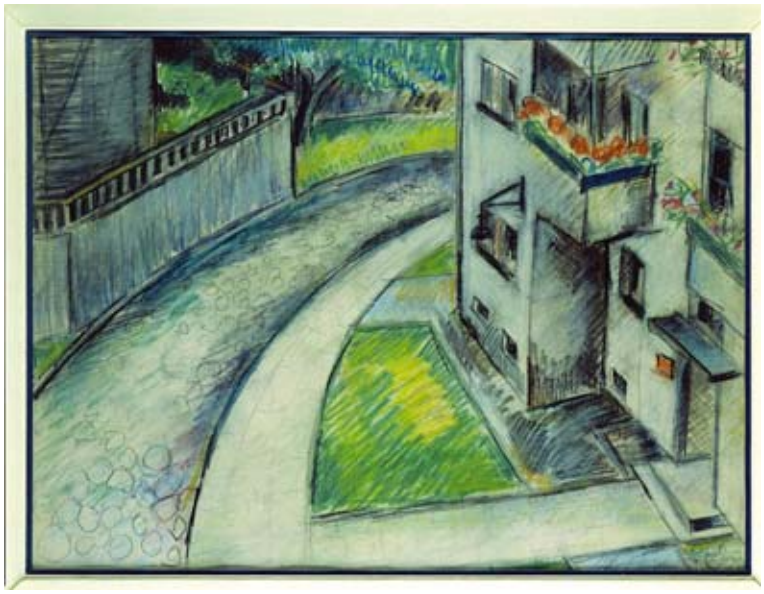
POLJSKA SCENA: S obzirom da je socrealizam u Poljskoj trajao samo šest godina, na izložbi je prikazan sa 14 radova (Sovjeta je 48), i kao što je već rečeno, takođe je nazvan "Trijumf ideologije". Novicki objašnjava da već izložba u varšavskom Arsenalu 1955. godine predstavlja početak umetnosti bez ideoloških ograničenja. Na beogradskoj postavci, taj momenat je najavljen celinom *Preteče*, atraktivnoj zbog radova dvoje važnih poljskih umetnika: Vladislava Stšeminjskog i Katažine Kobro. Novicki ih opisuje kao vezu između predratne avangarde i nezavisnih umetnika neposredno nakon Drugog svetskog rata. Ona, Ruskinja nemačkog porekla, najvažnija je poljska vajarka 20. veka, a on je bio u redovima belih tokom Oktobarske revolucije, saradnik Maljeviča i ruske avangarde. Oboje su dvadesetih godina došli u Poljsku. Vladislav Stšeminjski je u Lođu osnovao Muzej savremene umetnosti i Akademiju umetnosti. Autor je novog umetničkog pravca, unizma, i bez sumnje je najvažnija figura poljske avangarde. Komunistički sistem ga je, međutim, doživeo kao neprijatelja bez obzira na levičarske poglede i izbacio ga sa Akademije umetnosti. Stšeminjski je nakon toga umro. Katažina Kobro je sama odgajila ćerku Nike, u ►

Ježi Novoselski, *Košarkašice*, 1950.

Jonaš Stern, Geometrijski portret, 1953.

Katažina Kobro, *Pogled sa našeg prozora*, 1948.

Eduard Štajnberg, *Selo i baloni*, 1962.

potpunoj bedi. Spalila je svoje predratne drvene figure kako bi se grejala. Umrla je od raka. Kasnije, Akademija umetnosti u Lođu je nazvana po Štšeminjskom, a njen amfiteatar po Katažini Kobro.

Pokušaj Centralnog komiteta Komunističke partije Poljske da se sloboda makar malo obuzda, formulisanjem *Pravila u kulturnoj politici* koja su dozvoljavala 15 procenata umetničke slobode, rezultirao je insistiranjem umetnika na slobodi izraza. "Jedna od celina izložbe 'Iza gvozdene zavese' nosi naziv *15 % apstrakcije* i priča o toj pojavi. Tu su radovi Tadeuša Dominika, Vojćeha Fangera, Stefana Gjerovskog, Kajetana Sosnovskog i ostalih umetnika okupljenih oko galerije Krivi krug u varšavskom Starom gradu."

Novicki priča da se u to vreme u Sovjetskom Savezu oseća prvo otopljavanje prema Zapadu: 1959. godine, baš nakon posete Nikite Hruščova Americi, u Moskvi je održana "Izložba američke umetnosti" na kojoj su izlagali Polok, Koning, Rotko i drugi avangardisti. Međutim, kada je Savez likovnih umetnika obeležavao svoju tridesetogodišnjicu velikom izložbom u Moskvi na kojoj su izlagali i umetnici iz kruga Elija Bjelutina, Hruščov je veoma negodovao zbog slika na kojima je čovek predmet eksperimenta. Šta ga je to naljutilo, može se videti u celinama *Apstrakcija* i *Figuracije*.

POVRATAK U SSSR: Pjotr Novicki ocenjuje da su do osamdesetih, koje su obeležile velike političke promene i u Poljskoj i u Sovjetskom Savezu, postojale izvesne paralele uprkos različitim okolnostima u kojima su se nalazili njihovi umetnici. Kad je 1981. godine poljski general Vojćeh Jaruzelski proglasio ratno stanje, pooštrena je cenzura što je izazvalo revolt kod umetnika. Celina izložbe koja ilustruje to vreme u Poljskoj nazvana je *Umetnost protivljenja*. "Tada glumci nisu nastupali na televiziji, slikari nisu učestvovali na zvaničnim izložbama. Organizovane su tajne, kamerne pozorišne predstave, a igrali su se uglavnom tekstovi romantizma i buđenja naroda. Umetnici su izbegavali državnu cenzuru izlažući u crkvi u Žitnoj ulici u Varšavi, ili u Muzeju varšavske arhibiskupije."

U Sovjetskom Savezu osamdesete su period Gorbačova, perestrojke i raspada ne samo SSSR nego i bloka u kome su bile socijalističke zemlje srednje i istočne Evrope. Taj deo na izložbi nazvan je *Transformacija*. Pao je Berlinski zid, pala je Gvozdena zavesa, i za sovjetske umetnike se dogodila dugo očekivana sloboda. Liberalizacija kulturne politike dozvolila je da se na izložbama pojave umetnici koje Savez umetnika, organizacija s apsolutnom vlašću, nije priznavala. Na izložbi "Objekat I" Grafičkog komiteta grafičara prvi put su izloženi radovi nastali u ilegali, osnovana je grupa "Klub ilegalista" (Klava), pojavile su se razne umetničke grupe – dotadašnji umetnički andergraund je izašao na površinu. O toj promeni se raščulo po Zapadu, Rusi su ušli u modu. Aukcijska kuća Sotebi

A Jugoslavija?

Prvobitna namera kustosa ove izložbe Pjotra Novickog, Silvije Šimanjak i Sarmena Beglarijana bila je da u svoju postavku uključe i umetnost Jugoslavije, treće najveće zemlje srednje i istočne Evrope u vreme koje opisuju, ali nisu uspeli. "Mi ne poznajemo dovoljno umetnost Jugoslavije da bismo sami odabrali radove za izložbu, pa smo očekivali da ćemo to postići uz pomoć stručnjaka iz Beograda", kažu u razgovoru za "Vreme" Pjotr Novicki i Silvija Šimanjak. "Obratili smo se Muzeju savremene umetnosti, ali njihova kolekcija je nedostupna zbog renoviranja zgrade. Zatim smo se obratili Ministarstvu kulture, a oni su nas uputili Ministarstvu inostranih poslova zato što oni imaju kolekciju. Kontaktirali smo i sa vašim samostalnim kustosima, očekujući od njih stručnu pomoć prilikom biranja radova. Međutim, desilo se da su nam iz Ministarstva inostranih poslova odgovorili tek posle dva meseca, i to negativno: smatrali su da njihovi radovi nisu na zadovoljavajućem nivou, da nisu reprezentativni. Mi tada više nismo imali vremena da potražimo eksponate za izložbu od vaših privatnih kolekcionara. Takođe, vaši nezavisni kustosi su smatrali da umetnost Jugoslavije ne pripada temi kojoj se bavimo zato što Jugoslavija nije bila iza Gvozdene zavese. Nisu prihvatili naše objašnjenje da hoćemo da prikažemo umetnost velikih komunističkih zemalja. Mi, naravno, nismo hteli da menjamo naslov izložbe. Šteta je što nismo uspeli da ostvarimo prvobitnu ideju."

je 1988. godine lansirala ruske nezavisne umetnike i promenila situaciju na tržištu.

Pjotr Novicki je tada bio galerista i kolekcionar s iskustvom: u centru Varšave, u delu s privatnim prodavnicama i zanatlijskim radnjama, 1977. godine otvorio je galeriju sa delima savremene umetnosti. Bila je to prva privatna galerija u Poljskoj. "Kustosi iz zapadnih zemalja su tada uglavnom skupljali dela nezavisne umetnosti Istočnog bloka. Ja sam skupljao i dela nezavisne i zvanične umetničke scene. Mislim da je u protivnom nemoguće sagledati umetnost u celosti. Time sam se rukovodio i na ovoj izložbi", kaže Novicki. Prvih godina bavio se najviše poljskim umetnicima zato što do Poljske tada nisu dopirale informacije o sovjetskim kolegama, a i inače Poljake je oduvek više zanimao Pariz od Moskve. A onda je 1987. godine, ponukan interesovanjem Zapada za novu rusku umetnost, otputovao na nekoliko nedelja u Moskvu, za četvrtinu vrednosti automobila žigule kupio sliku od Vladimira Jankilevskog, i počeo da skuplja rusku savremenu umetnost.

Pjotr Novicki kaže da se nije zainteresovao za Ruse zato što su postali moderni, već zbog želje da upozna sovjetsku umetničku scenu. Na početku nije znao kako da krene u osvajanje tog novog prostora, kako da uspostavi kriterijume – kriterijumi njegovih kolega sa Zapada su, po njegovom mišljenju, bili neadekvatni. I, kao što se na primeru poljske umetnosti pokazalo kao pravi put i način, i ovog puta se zainteresovao i za režimske slikare i za avangardiste. Prva izložba njegove kolekcije ruske umetnosti "Ne! – i konformisti. Forme sovjetske umetnosti od 50-ih do 80-ih godina" u Narodnom muzeju u Varšavi 1994. godine i danas slovi za primer dobrog koncepta: sučeljavanje suprotnih stavova kako bi se sagledala celina.

Beogradska izložba omogućava upravo to. Biće otvorena do 15. februara. ◂

Sonja Ćirić

“Gradac” o Barouzu

Totalni otpadnik

Otpadnik, autsajder, vuk samotnjak, dragovoljni samoizgnanik... Vilijam Barouz je rano u svom životu shvatio da sredina u kojoj se našao nema šta da mu pruži, i do kraja svog života na sve načine se trudio da joj pronađe alternativu. Nepripadanje i pobuna u njegovom slučaju dovedeni su do ekstrema kakve je malo koji pisac XX veka i zamislio, a kamoli dotakao. “Ja ratujem sam”, rekao bi pisac koji se čitavog svog života osećao kao zatočenik na tuđinskoj planeti.

Njegov život i delo karakteriše čitav niz protivrečnosti i dihotomija. Rođen u imućnoj porodici – dobar deo mladosti proveo je među polusvetom, narkomanima i kriminalcima. “Privilegovan” kao belac u južnjačkoj porodici, značajan deo života dobrovoljno je proveo u delovima sveta daleko od belog čoveka (Meksiko, Bliski istok, severna Afrika). Rođen kao muškarac – čitavog života bio je neskriveni homoseksualac. Obrazovan zapadnjačkim logosom vodećih univerziteta – samo da bi se posvetio traganju za alternativnim načinima mišljenja (ezoterija, sajentologija, Maje, drevni Egipat, Vilhelm Rajh...). Opsednut potpunom slobodom – dobar deo života proveo je kao zavisnik u borbi protiv zavisnosti. Rođeni pisac – koji je svoju vokaciju otkrio tek u svojim četrdesetim godinama. Deklarisani “ženomrzac” – koji je nehotice ubio svoju ženu, što ga je pogodilo i obeležilo za ceo život. “Bitnik” – koji sa ostalim bitnicima nije imao skoro ništa zajedničko. Povučenjak i autsajder koji je postao guru i multimedijalna pop-ikona XX veka...

KRITIKA SVEGA: Čemu god da je pripadao, bilo je to samo da bi ga, poput ubačenog tajnog agenta, iznutra izučio, podrio – i odbacio. Njegov život i njegovo delo (u neraskidivom, organskom jedinstvu) negacija su i najoštrija kritika svega onoga čemu je nominalno pripadao.

Pružio je možda i najoštriju, najpotpuniju i najbeskompromisniju kritiku zapadnjačkog, muškog, falocentričnog, logocentričnog,

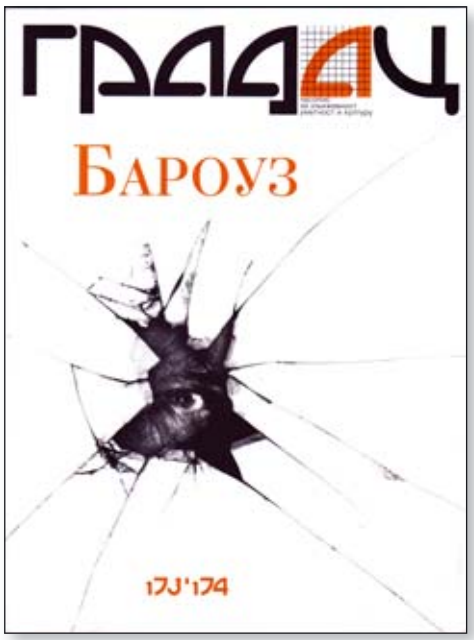
Čemu god da je Vilijam Barouz pripadao, bilo je to samo da bi ga, poput ubačenog tajnog agenta, iznutra izučio, podrio – i odbacio. Njegov život i njegovo delo (u neraskidivom, organskom jedinstvu) negacija su i najoštrija kritika svega onoga čemu je nominalno pripadao. Novi broj časopisa "Gradac" posvećen je upravo fenomenu Barouz

kolonijalizatorskog, eksploatatorskog i u svojoj suštini duboko nekrofilnog militarizma, predvođenog Sjedinjenim Američkim Državama i njenim satelitima kao najmoćnijim, ali nikako jedinim, oličenjima skoro patološke potrebe za potpunom kontrolom, koju Barouz podjednako prepoznaje i u "alternativnim" ideologijama (istočni, ruski blok sredinom XX veka) i među moćnicima južnoameričkih banana država. Između svih njih razlika nije, po njemu, u "ideologijama", jer ideologija svake vlasti, bilo gde na planeti, bilo da je reč o plemenu usred džungle, malenoj državici ili supersili, ista je: potpuna kontrola. Princip je isti, sve su ostalo nijanse.

Dekonstruisao je zapadnjački (muški) identitet kao praznu fikciju nametnutu od onih na vlasti, uključujući tu i heteroseksualnost kao proizvod lažne "ili-ili" dileme zasnovane na sumnjivim dualizmima (ja/ne-ja, muško-žensko, razumsko-instinktivno...).

Doveo je u pitanje ne samo binarnu, linearnu prirodu zapadnjačkog mišljenja, nego i jezika kao njegovog glavnog oruđa, pokušavajući da "virus reči" izoluje i neutrališe metodama kao što su "kat-ap" (engl. cut-up)" i "presavijanje" (engl. *fold-in)*. Vremenom je ipak spoznao ograničenje i paradoks situacije da govoreći iz pozicije jezika pokušava da podrije i preobrati taj isti jezik, i u poznijoj fazi stvaranja vratio se "pričanju priče", razbijajući je na druge, nešto manje radikalne načine (fragmentarnost, nelinearnost, vremenski i logički skokovi, nestabilnost i multivalentnost likova).

Zbog radikalnosti u svojoj upotrebi jezika, Barouz postavlja izrazite zahteve pred prevodioce, a naročito kada tekst sa engleskog (visoko aluzivnog i veoma otvorenog za građenje složenica, kao i za razbijanje na fragmente i njihovu permutaciju unutar rečenice) treba prevesti na srpski jezik, čija pravila, a pre svega padeži i gramatički rod glagola, otežavaju takvo permutovanje. Ako tome dodamo i ekscentričnosti i ekstremnost tematike

(homoseksualnost, narkomanija, česti pasaži eksplicitnog seksa u još češćem spoju sa tanatosom...), postaje jasnije zbog čega je Barouz, uprkos svom priznatom statusu klasika svetske književnosti, do sada krajnje skromno bio predstavljen srpskom čitaocu.

BAROUZ U SRBIJI: Njegov magnum-opus, *G*oli ručak, objavljen je 1986. godine u Prosvetinoj ediciji "Erotikon", iako su scene seksa u tom romanu sve samo ne erotične, a prvobitni prevod morao je da bude radikalno redigovan da bi se postigao nivo tačnosti (i sočnosti) koju sadašnja verzija poseduje. Pomenuti jezički problemi u Barouzovim kanonskim romanima verovatno su uslovili da se iz njegovog proznog opusa na srpski prevedu još samo dva ranija, najmanje eksperimentalna, romana: Peško (Četvrti talas, Novi Sad, 1991) i Džanki (Rende, Beograd, 2010). Iz njegove bogate esejističke i autobiografske zaostavštine za sada je prevedena samo Knjiga snova (Kalahari boox, Beograd, 1998).

Ovaj temat časopisa "Gradac" stoga za zadatak ima da bar donekle ispravi nepravdu prema ovom piscu čija je zastupljenost na srpskom jeziku u ogromnoj nesrazmeri u odnosu na njegov značaj. Pored odlomaka iz njegovih neprevođenih proznih dela, sadržaj čine i odlomci iz Barouzovih pisama, dnevnika i intervjua, kao i njegovi kraći eseji, što ga, sve zajedno, otkriva u dubljem i složenijem svetlu, i kao čoveka i kao umetnika i mislioca. Kroz intervjue, kao i razgovore sa nekim od važnijih umetnika, Barouz otkriva raznovrsnost svojih interesovanja, bogatstvo erudicije i prodornost radikalne misli koja se ne boji da bude u manjini, ili da neuvijeno donosi i loše vesti. U izbor su uvršteni i neki od Barouzovih kontroverznijih, "politički nekorektnih" stavova u vezi sa seksualnošću i odnosima polova, jer puna slika o ovom složenom umu, koji je uvek govorio i pisao bez cenzure, može se steći samo ako se i on sam predstavi – bez cenzure.

O značaju njegove misli i dela govore eseji njemu srodnih umetnika (pisac Dž. G. Balard, reditelj Dejvid Kronenberg) i istaknutih teoretičara koji su na najbolji način pronikli u složenosti, kontroverze i doprinose koje su lik i delo Vilijama Barouza ostavili za sobom da odjekuju i duboko u XXI veku.

Barouzov dugogodišnji partner i izvršilac književne zaostavštine Džejms Grauerholc, ovako je sumirao ovog pisca: "Otpadnik od društva, i to kao samoizgnanik, večiti student i tragalac, Vilijam S. Barouz stvorio je samog sebe. Homoseksualac, nesiguran, sa ožiljcima maltretmana u detinjstvu, opsednut Ružnim Duhom, prizvao je svaku silu, čije ime je znao, da ga vodi na njegovom putu ka 'jedinom cilju vrednom da mu se teži': besmrtnosti. A kao što njegovi poslednji zapisi pokazuju, na dugačkom, teškom putovanju ka svojoj dobro utemeljenoj književnoj besmrtnosti, Barouz je na kraju nazro smisao ljudskog života: saosećanje prema beskrajnoj patnji u životu i prema njegovom neumitnom kraju." ◂

Dejan Ognjanović

Turska u mom srcu

U zimu 1996. godine, pola Srbije je šetalo u znak protesta protiv izborne krađe na lokalnim izborima, a druga polovina patila je i radovala se zajedno sa junakinjom meksičke sapunice "Divlja ruža". Otud je ostao upamćen i jedan učesnik protesta koji je sebi napravio bedž na kom je pisalo: "Rosa salvaje", kako se serija zvala u originalu. Nepunih godinu dana kasnije, u leto 1997. godine, baš nekako u vreme kada je Slobodan Milošević postao predsednik Savezne Republike Jugoslavije, strepeli smo da li će se Kasandra udati za Randua, Manrikea ili će se ipak vratiti jedinoj pravoj ljubavi – Luisu Davidu. Kasandra, odnosno glumica Koraima Tores, i njen kolega koji je igrao Randua, Henri Soto, u septembru 1997. dočekani su u Beogradu, u prepunoj hali Pionir. Oko 5000 ljudi nije žalilo tadašnjih deset nemačkih maraka, koliko je koštao ulaz, kako bi videli svoju omiljenu junakinju. Dve godine kasnije, 24. marta 1999. u 20 časova, trebalo je da se dogodi jedan od prelomnih trenutaka u istoriji emitovanja sapunica u Srbiji. Nažalost, slepa Esmeralda te večeri nije progledala, jer su se u 19 časova i 45 minuta oglasile sirene za početak vazdušne opasnosti. NATO avioni krenuli su ka Srbiji, a emitovanje serije obustavljeno je do daljnjeg i nastavljeno tek nakon potpisivanja Kumanovskog sporazuma. Još jedan za ovaj prostor istorijski sporazum potpisan je 21. novembra 1995. u Dejtonu, istom onom u kom je Blejk Karington pronašao od amnezije obolelu Kristl negde na početku devete sezone "Dinastije".

POVRATAK KORENIMA: Poslednjih meseci svedoci smo (ili direktni učesnici) još jedne sapunjave pomame. Ovoga puta, međutim, nisu u pitanju ni Amerikanci ni Latinoamerikanci, već – Turci. Od marta ove godine, na Prvoj srpskoj televiziji, koja se u to vreme još zvala Foks, počelo je emitovanje serije "1001 noć". Društveno-politički kontekst tu nije ni potrebno naglašavati. Dovoljno je reći: pet vekova. Sinopsis serije je sledeći: "Šeherezada je arhitekta, zaposlena u velikoj građevinskoj kompaniji, čiji su vlasnici Kerim i Onur. Obojica su uspešni i poznati biznismeni, ali Onur, zbog lošeg iskustva u prošlosti, potajno gaji bes i mržnju prema ženama. Ipak, veruje da je Šeherezada drugačija od ostalih žena, ona pleni lepotom, posvećena je poslu i zahvaljujući njenom talentu kompanija osvaja prestižnu nagradu na takmičenju arhitekata i dobija izuzetno važan i skup projekat u Dubaiju." U stvari, Šeherezada je lepa i mlada udovica, samohrana majka, čije dete boluje od retke

Produkcija sapunskih opera u Turskoj fenomen je novijeg datuma. Prvi ambiciozni projekti te vrste, koji postižu uspeh i van Turske, snimljeni su od 2005. naovamo i njihova pojava koincidira sa početkom pregovora o pridruživanju Evropskoj uniji

i nepoznate bolesti i treba joj mnogo novca za operaciju koja će ga spasiti. Onur joj nudi novac, ako provede noć s njim, ona pristaje, zaljubljuju se, venčaju se, dušmani se umešaju, razvedu se, pa se na kraju opet venčaju. Svaka sličnost sa zbirkom "1001 noć" završava se u nazivu serije i imenu glavne junakinje, ako izuzmemo to da Onur negde na polovini serije Šeherezadi poklanja knjigu, pa je ona, u 82. epizodi, u vreme dok su rastavljeni jer ona pogrešno veruje da je Onur svima ispričao da je spavala sa njim za novac, plačući spaljuje u kaminu.

Kraj serije još nismo videli, u Srbiji će poslednja epizoda biti prikazana u petak, 10. decembra. Dve glavne zvezde, Berguzar Korel (Šeherezada) i Halit Ergenč (Onur), dolaze u Srbiju. U studiju Prve srpske televizije, zajedno sa svojim obožavaocima, odgledaće poslednju,

Srpsko-turske kulturne veze

Stari prijatelji

Ne tako davno, simboli Turske na ovim prostorima bili su kamiondžije koje voze sa ciglom na gasu, turski gastarbajteri koji u prepunim kolima prolaze kroz Srbiju na putu za domovinu, javašluk i prljave ulice, a simboli turske kulture uglavnom su bili trbušni ples i muzika sa primesama Orijenta (pusto tursko).

Mišljenje o Turskoj počelo je da se menja nabolje kada je ova zemlja postala turistička velesila u koju je odlazilo sve više naših ljudi, a za promene nastale u shvatanju kulture ove zemlje nemerljiv doprinos dao je pisac Orhan Pamuk, dobitnik Nobelove nagrade za književnost. Pamukove knjige su ovde bile popularne i pre dobijanja nagrade, a pisac je na poziv izdavačke kuće Geopoetika, koja izdaje njegove knjige u Srbiji, boravio u Beogradu 2006. godine.

Ljubitelji filma su sa pažnjom ispratili prvi veliki korak turske kinematografije, kada je reditelj Jilmaz Ginej 1982. godine dobio kansku Zlatnu palmu za film *Jol*. U poslednjih nekoliko godina, filmovi iz Turske su sve češće pobednici na najvećim svetskim festivalima. Samo u 2010, Zlatnog medveda u Berlinu dobio je film *Med* Semiha Kapanoglua, Zlatni lav za debitantski film u Veneciji otišao je u ruke Serena Judžea, nagrada za režiju u Kanu pripala je režiseru N.B. Džejlanu...

Najpoznatije ime iz sveta kulture sa ovih prostora u Turskoj je verovatno režiser Emir Kusturica, koji je i primer kako se u srpsko-turske kulturne odnose često meša i politika. U oktobru ove godine je Kusturica odlučio da se povuče iz žirija filmskog festivala Zlatna narandža u Antaliji. Razlog je bio to što je nekoliko grupa u Turskoj izrazilo protivljenje Kusturičinom dolasku na festival uz obrazloženje da navodno nije osudio zločine počinjene tokom rata u BiH i da je čak te zločine podržavao. Na festival je, iz istog razloga, odbio da dođe i turski ministar kulture, kao i režiser Semih Kapanoglu, a Kusturica je takva reagovanja nazvao "varvarizmom i neuljudnošću".

Ima i mnogo lepših primera uticaja politike na kulturu u zajedničkoj srpsko-turskoj istoriji. Na primer, Srpska pravoslavna crkva obnovljena je kao Pećka patrijaršija 1557. godine zahvaljujući uticaju velikog vezira Mehmed-paše Sokolovića, najpoznatije ličnosti u turskoj istoriji poreklom sa ovih prostora. Makarije Sokolović, rođeni brat Mehmed-paše, bio je prvi patrijarh obnovljene patrijaršije, koja je posle 1557. proširila svoju jurisdikciju u svim zemljama gde se srpski narod naselio u XV i XVI veku, daleko prelazeći granice koje je imala u vreme Nemanjića. Za vreme patrijarha Makarija umetnost, književnost i celokupna srpska kultura doživeli su svojevrsnu renesansu. Porodica Sokolović dala je, inače, i tri naredna patrijarha.

Tragajući za onim što može da predstavi na karakterističan način tradicionalnu kulturu svih balkanskog naroda, grupa turskih etnologa sa Univerziteta Ege u Izmiru je 2008. posetila Srbiju. Gosti iz Turske su zaključili da mnogo više od razlika fasciniraju sličnosti. "Muzika, igra, nošnja u Srbiji i po Balkanu – možemo reći da je to često slično, a ponekad potpuno isto", rekao je tada za "Vreme" Emir Ajdin, jedan od turskih etnologa. "Najbolji način da se pospeši budući mir na Balkanu jeste da se pogledaju kulture i da se vidi koliko smo slični, u stvari isti."

Da su Srbi i Turci slični po mnogim stvarima smatra i Dragoslav Milosavljević, predsednik generalne skupštine Društva srpsko-turskog prijateljstva I.N.A.T. "Bliski smo i po mentalitetu, običajima, često imam utisak da smo jedan narod sa dve vere. Osim toga, u Istanbulu i danas postoje Beogradska kapija, Beogradska mahala, Beogradska šuma, u Turskoj živi i jako mnogo ljudi poreklom sa ovih prostora, koji vole svoju bivšu domovinu." Milosavljević misli i da su politička i ekonomska saradnja Srbije i Turske trenutno mnogo intenzivnije nego saradnja u kulturi.

Predsednik Turske Adbulah Gul bio je u Srbiji u oktobru 2009. godine, a u julu 2010. Srbiju je posetila državna delegacija predvođena premijerom Redžepom Tajipom Erdoganom. Potpisan je niz sporazuma, najviše o saradnji u oblasti infrastrukture, a Erdogan je u Novom Pazaru sa predsednikom Borisom Tadićem otvorio Turski dom kulture "Kemal Ataturk". Potvrđena je i namera da se izgradi veliki islamski kulturni i duhovni centar sa džamijom na teritoriji Beograda, koji će finansirati Turska. Pojačano privredno i političko angažovanje Turske u balkanskim zemljama često prate i sumnje u "neoosmanizam", širenje uticaja Turske po zemljama koje su nekada ulazile u sastav Otomanske imperije.

Momir Turudić

90. epizodu serije, a onda će biti gosti u specijalnoj emisiji "1002. noć". Kako piše srpska štampa, Onur i Šeherezada u Beograd stižu u četvrtak, 9. decembra. Glumci će odsesti u predsedničkom apartmanu hotela Hajat, u kome jedno noćenje košta hiljadu i po evra. Na aerodromu će ih sačekati luksuzna limuzina. Za sada je u planu da par u Beogradu ostane tri dana. Inače, da sve bude još romantičnije, dvoje glavnih glumaca su tokom snimanja serije započeli vezu, pa su danas u braku ili, kako stoji na sajtu Prve srpske televizije: "Iako su oboje bili u emotivnim vezama, njihova ljubav pobedila je sve prepreke. Krunisana je brakom i rođenjem sina Alija. Romansa iz serije nastavljena je u stvarnom životu."

BALKAN, AZERBEJDŽAN, KUVAJT: "1001 noć" (*Binbir Gece*), produkcijske kuće TMC Films, u Turskoj je emitovana od 7. novembra 2006. do 12. maja 2009. godine i bila jedna od najgledanijih sapunica u istoriji turske televizije. Nakon završetka emitovanja u Turskoj, Šeherezada i Onur krenuli su u osvajanje sveta, naročito se zadržavši na Balkanu. Osim u Azerbejdžanu i Kuvajtu, "1001 noć" trenutno se emituje u Hrvatskoj, Rumuniji, Makedoniji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini, a nedavno je, zahvaljujući

BALKANSKE ZVEZDE: Šeherezada i Onur, junaci "1001 noći"

prodoru TV Pinka na tamošnje medijsko tržište, počelo emitovanje i u Sloveniji.

Dolazak Šeherezade i Onura u Beograd biće repriza onoga što su doživeli u Hrvatskoj. Tamo je, zapravo, gledanost ove serije mnogo veća nego u Srbiji. Dvoje glavnih glumaca boravili su početkom novembra u Zagrebu. I sami su bili iznenađeni dočekom, od aerodroma do hotela ih je sprovodila policija, tačno vreme dolaska držano je u tajnosti. Obožavaoci su, ipak, opsedali satima aerodrom, a hrvatska štampa piše da su pojedine obožavateljke plakale od uzbuđenja kada su upoznale Halita Ergenča. Zanimljiva je i komercijalna strana priče: u vreme dolaska dve zvezde, u Hrvatskoj su se prodavale majice sa Šeherezadinim likom i natpisom "150.000 dolara", što je inače iznos za koji je Šeherezada pristala na seks sa Onurom. U prodavnicama zdrave hrane pojavili su se niskokalorični kolači pod imenima "Šeherezada" i "Al Kemal" (Onurov brat, pijanac, kockar, i, uopšte, raspikuća). Turističke agencije iz Hrvatske i Srbije zajednički organizuju trodnevne izlete u Istanbul, po ceni od 155 evra. Aranžman uključuje obilazak lokacija na kojima je snimana serija i prolazak pored kuće u kojoj živi bračni par Korel–Ergenč. Prva grupa obožavalaca serije iz Srbije i Hrvatske otputovala je u Istanbul 3. novembra. Vrhunac domišljatosti ipak predstavlja vibrator "Onur", koji se može naći u seks-šopovima po Hrvatskoj. Reč je zapravo o modelu koji se zove "Toy Joy". Dosetljivi trgovci su originalne kutije tog modela vibratora prelepili Onurovim fotografijama. U školama stranih jezika u obe države kažu da raste interesovanje za kurseve turskog, naročito među srednjoškolkama.

Glavni razlog dolaska dve turske zvezde u Hrvatsku bilo je snimanje reklame za trgovinski lanac Konzum, u vlasništvu kompanije Agrokora. Ista reklama biće emitovana u Srbiji za trgovinski lanac Idea, a u njoj se pojavljuje Halit Egerč, koji je za to dobio honorar od 300.000 evra. U četvrtak, 3. decembra, kada su i Egerč i njegova supruga već uveliko bili kod kuće, u Turskoj, oglasila se Policijska uprava zagrebačka, saopštenjem u kom je rečeno da "zahtevi za

Autor ima osobine dobrog „svirca“: bez obzira na prividnu kaotičnost, dramaturški savršeno razvija i prati događaje koje opisuje, ritam teksta je briljantan - Todorović ubrza i iskrza, struže tekst po volji, i jednako tako ga uspori, dok su detalji - to bi bila „tekstura kompozicije“ - fantastični

IZ PREDGOVORA ĐORĐA MATIĆA

Novu knjigu Dragana Todorovića "Trupni portret", možete kupiti u prostorijama Vremena, IV sprat, Mišarska 12, Beograd, tako što ćete prethodno u pošti ili banci uplatiti iznos od 600 dinara na račun 205-13281-15 i doneti nam dokaz o uplati, radnim danom od 10 do 15h. Knjigu vam možemo poslati i poštom na kućnu adresu nakon što nam dostavite dokaz o uplati. Ostale informacije na telefon 011/3234-774, Milan Radović ili email *prodaja@vreme.com*

izdavanjem radne ili poslovne dozvole za navedene turske državljane nisu podneseni, a potvrda o prijavi rada bez radne dozvole takođe nije zatražena". Prema hrvatskom zakonu, rad stranih glumaca u Hrvatskoj spada pod član 139. stav 2. tačka 1. Zakona o strancima, prema kom oni mogu da rade u Hrvatskoj do 60 dana u toku jedne godine, ali je osoba koja koristi njihove usluge (u ovom slučaju Agrokor) dužna da to prijavi policiji pre početka rada.

Na talasu popularnosti "1001 noći", televizije sa ovih prostora sada otkupljuju i druge turske sapunice. Na Prvoj srpskoj, hrvatskoj TV Nova i bosanskom OBN-u, već se emituje serija "Gumuš" iz 2007. godine, koja je do sada emitovana u Bugarskoj i Saudijskoj Arabiji, gde je bila veoma gledana. Tamo je ujedno izazvala veliku pometnju jer je šeik Saleh Al-Luhaidan, predsedavajući Vrhovnog sudskog saveta, bacio fatvu na vlasnike TV stanica koje su emitovale seriju, zbog prikazivanja "zavođenja, obscenosti i vulgarnosti" u vreme ramazana. Ovih dana, Prva srpska najavljuje početak još jedne turske sapunice "Kad lišće pada", a kao muzička podloga za najavu serije iskorišćena je pesma Miroslava Ilića *Jesen je plakala s tobom*.

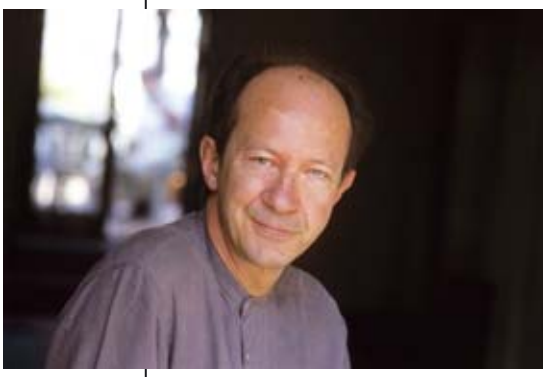
Produkcija sapunskih opera u Turskoj fenomen je novijeg datuma. Prvi ambiciozni projekti te vrste, koji postižu uspeh i van Turske, snimljeni su od 2005. naovamo i njihova pojava koincidira sa početkom pregovora o pridruživanju Evropskoj uniji. Otuda nije nemoguće da iza ove pojave stoji ambicija za poboljšanjem ugleda Turske u svetu i Evropi, jer su u svim do sada snimljenim serijama pozitivni likovi mladi, lepi, moderni i uspešni, dok negativci uglavnom dolaze iz krugova tradicionalnih i konzervativnih. Osim toga, Turska u poslednje vreme popravlja odnose i sa Rusijom. Simptomatično, u "1001 noći" Onurova građevinska firma naveliko gradi po Rusiji. Inače, prva epizoda ove serije prikazana je u Turskoj u novembru 2006. godine, tačno godinu dana nakon što je monumentalni gasovod Plavi tok, koji prenosi prirodni gas iz Rusije, preko Crnog mora, do mediteranske obale Turske, pušten u promet. Baš u vreme završetka serije, u maju 2009, Turska je Rusiji dala odobrenje za projektno-istraživačke radove na postavljanju Južnog toka u svojoj pomorskoj zoni. Međutim, ako se iza rastuće produkcije sapunica u Turskoj zaista krije želja za poboljšanjem imidža u Evropi, izgleda da je ciljna grupa pogrešno odabrana. Jer, opet je najviše oduševljen – Balkan.

Jovana Gligorijević

FILOZOFIJA

Lepota pojma

- Đorđo Agamben: *Profanacije*,
- Rende, Beograd 2010,
- sa italijanskog preveo Ivo Kara-Pešić

Đorđo Agamben

Lepota je čulna, ona se da videti, čuti, osetiti, omirisati. Tome nasuprot pojam, po definiciji, po tome što je uvek nekakvo izdvajanje iz sfere čulnosti (apstrakcija), nije lep, niti to može biti. Utoliko i knjige pisane jezikom pojma teško da možemo nazvati lepima. Za Kantovu *Kritiku čistog uma*, recimo, možemo reći da je genijalna, možemo je smatrati najvećom filozofskom knjigom ikada napisanom, možemo s njom ići na spavanje i s njom se buditi (ako se već ne budimo pokraj nekog malo toplijeg), ali ona, naprosto, izmiče kriterijumu lepog. Isto bi važilo i za Hegelovu *Fenomenologiju duha*: neiscrpni izvor potpuno sumanutih i genijalnih ideja, pojmovno čudo(vište) koje se uvek iznova može čitati, uprkos nezaboravnim stranicama o ljudskoj ruci, smrti, ili užasu, ta knjiga, jednostavno, nije lepa. Ipak, među tridesetak filozofa koji su preživeli dve ipo hiljade godina filozofije, ima ih nekoliko koji su, ostajući verni pojmu, dobacili do lepog: Platonovi dijalozi, Ničeovi fragmenti, Bartovi tekstovi. Između pojma i čulnosti, na mestu njihovog susreta i *kao* mesto njihovog susreta, ugnezdio se jezik. S jedne strane čulan, taktilan, sočan, s druge apstraktan, hladan, precizan – i sve to istovremeno – jezik nas u književnosti vodi onom lepom, u filozofiji onom apstraktnom, ali ti retki majstori koji nisu želeli da ubiju maštovitost zarad apstrakcije (premda bi se pod tragično nerazumevanje podvela tvrdnja da jedan Kant, recimo, nije bio maštovit), niti su želeli da se odreknu pojma zarad uživanja u bifteku sa krompirićima i hladnim pivom (iako nisu odbijali ništa od toga), uspeli su da u pojmu, kao u stvrdnutom, hladnom ćilibaru, očuvaju jezički žar kao samo jezgro lepote. *Profanacije* Đorđa Agambena jedna je od tih retkih, čarobnih knjiga.

Učenik Martina Hajdegera (jedan od povlašćenih koji je starog filozofa slušao na privatnim predavanjima u Francuskoj šezdesetih godina), prijatelj Pjera Klosovskog i Itala Kalvina, poznavalac dela Valtera Benjamina, neumorni čitač Žila Deleza, Mišela Fukoa i Žaka Deride, filozof estetike i politike, pisac važnih i uticajnih knjiga političke filozofije (naročito *Homo sacer*), levičar koji u Ameriku nije kročio od kako je Bušova administracija uvela ponižavajuće bezbednosne mere na aerodromima, italijanski filozof Đorđo Agamben filozofske je sekvence, teorijske bleskove i pripovedačke crtice, sakupljene u ovoj zbirci, ispisivao na marginama svojih velikih filozofskih radova i objavljivao u novinama, časopisima, ili publikacijama manje obavezujućeg žanra. Oslobođen obaveze da tekstove podupre tehničkim terminima i opremi akademskom aparaturom, Agamben se prepustio silini samoga jezika i svome osećaju za paradoks. U uvodnom tekstu "Genius", posle brzih i zanimljivih etimoloških beleški (genij, pre svega, znači duh), Agamben razvija ideju po kojoj je duh, genij, ono najneličnije u nama, ono što nas određuje na takav način da nam, iako blisko, najbliskije, zapravo neprestano izmiče: "mladalački lik *Geniusa*, njegova dugačka, drhtava krila upućuju na to da on ne poznaje vreme, blizak nam je, osećamo da je u nama kad pretrne, kao kada smo bili deca, on diše i pulsira u užarenim slepoočnicama poput pradavne sadašnjosti" (str. 8), ali

probamo li da ga uhvatimo, shvatimo, da ga zadržimo, raspašće se pri samom dodiru, postaće nešto drugo, kao leptir sa čijih krila je skinut prah. Duh je "nepristupačno prisustvo" koje nas sprečava da se zatvorimo u supstancijalni identitet, koje suzbija pretenziju samodovoljnog Ja. I eto prve profanacije. Umesto uzvišenog pojma dobijamo jezikom oplemenjenu igru identiteta, razaranje onoga Ja na mestu koje je vekovima služilo kao njegovo čvrsto uporište. U drugoj profanaciji žrtvom padaju magija i sreća. I opet je, u Agambenovom jezičkom vrtloženju, sve ispreturano, ispremeštano, razbacano unaokolo kao u dečijoj sobi, a magija i sreća, te dve neobične i važne reči, ta dva uzdrhtala pojma, kao oni osmesi bez lica u *Alisi* Luisa Kerola, vedro se oslobađaju teških naslaga metafizike. O sudnjem danu, pak, Agamben će progovoriti kroz munjevitu i divnu refleksiju o fotografiji kao zahtevu za iskupljenjem. Četvrta profanacija, "Pomoćnici", tekst o bićima za koja niko ne zna ko su, koja se ponašaju detinjasto, ali nekako i preteće, koja liče na bradate studente i zbunjene anđele, istovremeno, "na glasnike neupućene u sadržaj pisma koje treba da uruče" (str. 30), varijacija je na temu jednog Kafkinog motiva, refleksija o nestalnosti oblika. "Parodija" je urnebesno poigravanje italijanskom (evropskom) književnom tradicijom i njenom erotsko-bezobraznom žicom, koja u pitanje dovodi i fikciju i stvarnost. "Želeti" je odsev čiste lucidnosti, jezička minijatura koja se pročita za tri minuta i u kojoj se susrećemo sa devastirajućim učincima neiskazane, pokopane želje, ali nakon čitanja, kao posle nekakvog skoka, odjednom shvatimo da smo se, umesto na noge, dočekali na glavu. I ništa ne boli. Sledi profanacija velikog filozofskog pojma "biće", potom profanacija pojma autora uz pomoć drugog velikog profanatora Mišela Fukoa, da bi se u pretposlednjem, samorefleksivnom tekstu "Pohvala profanaciji", profanisala i sama profanacija. Tu Agamben pokazuje da profanisati ne znači skrnaviti, već ponovo upotrebiti, ponovo prineti dodiru, konkretizovati ono što je bilo odvojeno, apstrahovano i načinjeno nedodirljivim upravo kao sveto.

Profanacije su prva Agambenova knjiga na srpskom jeziku, a to što je nije objavila nijedna izdavačka kuća specijalizovana za teoriju, već upravo "Rende", mali izdavač uglavnom alternativne književnosti (sada i alternativne filozofije), možda je i najsimpatičnija preporuka za obavezno čitanje ove niske filozofsko-poetskih bisera.

Ivan Milenković

POZORIŠTE

Braća po Šengenu

- "Brat"
- Smederevski centar za kulturu, Teatar Koreja, Leće, Italija
- Režija: Salvatore Tramaćere

Italijanski reditelj Salvatore Tramaćere je saradnju sa smederevskim Patos teatrom započeo još 2007. godine u okviru "Nomad scene", kada je došao na ideju da pripremi Brehtovu *Prosjačku operu*, u adaptaciji Džona Geja, sa grupom Roma iz "Jerininog grada", koji postaje sve značajniji na pozorišnoj karti Srbije. Teatro Koreja, iz italijanskog grada Leće, Region Pulja i CEI (Centralnoevropska inicijativa), sa italijanske i Centar za kulturu, kao i Romski informativni centar "Drom" iz Smedereva, sa naše strane, organizovali su tada tronedeljnu radionicu. Osam mladih smederevskih glumaca, sa zavidnim teatarskim iskustvom svoje alternativne scene i jedanaest Roma su, sa Tramaćereom, pripremili performans *Prosjačka opera* i sa njim postigli zavidan uspeh. Igrali su ga na Bijenalu mladih umetnika Evrope i Mediterana, na 41. BITEF-u (u okviru "Bitef polifonije"), na Međunarodnom festivalu romske kulture na Paliću i u Subotici, na Međunarodnom multimedijalnom festivalu Patosoffiranje, u Smederevu... Salvatore Tramaćere je snimio i dokumentarno-igrani film *Opera Rom*, u kome je pomešao život svojih glumaca u smederevskom romskom naselju sa scenama stvarne *Prosjačke opere*. Stekao se utisak da je "pozorište potkazalo život".

Dvoje stvarnih entuzijasta, Dragoljub Braca Martić, koordinator projekta i Marija Aničić, organizatorka, često podvlače činjenicu da njihovi romski članovi, osim što teško i naporno žive (gotovo svi su zaposleni u smederevskoj Gradskoj čistoći), imaju mnogo problema na svakom koraku i u svom "životu u umetnosti". Dok smo bili sa one strane bele šengenske liste, nikada, ali nikada, nisu, kao pozorišna trupa, dobili vizu da zaigraju na mnogim evropskim festivalima na koje su pozivani. A urgirali su i naše Ministarstvo za kulturu, koje pomaže ovaj projekat, Franko Ungaro, agilni menadžer Teatra Koreja, mnogi drugi, naši i njihovi... Ovog leta, kada se putuje jednostavno, sa crvenim pasošem, sa Romima se, na italijanskoj granici, dogodilo isto. Čim je prvi romski glumac stigao do policajca, svi su izdvojeni iz grupe, i pretraživanje i propitivanje se oteglo nepristojno dugo. Uz traženje "dlake u jajetu". Tu su smederevski glumci prošli malo bolje, ali sigurno ne zadugo. Sam srpski pasoš je dovoljan da policajci na granicama izuvaju putnike, da ih detaljno pretražuju i streljaju neprijatnim pitanjima. To nam je zajednička antička (šengenska) "krivica predaka".

Salvatore Tramaćere je, zatim, izašao sa svojom mešovitom smederevskom grupom iz okvira puke kulturne razmene, zadate integracije manjinskih kultura u blisko okruženje. Postavio je na scenu novi projekat, koji se bitno naslanja na "Prosjačku operu", ali je ovoga puta u pitanju "komedija del arte", umetnička predstava, u koju uključuje koreografa (Silvija Travesi), kompozitora (Admir Škurtaj), muzičare (iz Italije i Albanije)... Zajednički, došli su na ideju da nova predstava treba da se zove *Brat*, jer to značenje podrazumeva inkluziju, a i proširuje značenje zajedničkog poduhvata do brisanja granice između antiheroja i stvarnog pozitivnog junaka. Juna meseca ove godine *Brat* učestvuje na najprestižnijem svetskom pozorišnom festivalu savremenog teatra,

u Napulju. U avgustu *Brata* izvode u Južnoj Italiji, na međunarodnom festivalu Kastel dei Mondi, a onda, najzad, u Teatro Romano, u Leću, gde ga je gledao i vaš izveštač.

Prošle sedmice, od 30. novembra do 5. decembra, Smederevci i Italijani su *Brata* predstavili milanskoj publici, u Tiefe Teatru Menoti. Sa izvrsnim razlogom.

Naime, predstava *Brat* je ovogodišnji laureat najprestižnije svetske nagrade za inkluziju, "Tereza Pomodoro", u čijem žiriju su najpoznatiji svetski pozorišni reditelji (svi odreda BITEF-ovi poznanici), Euđenio Barba, Peter Štajn, Luka Ronkoni, Lev Dodin... Žiriju je predsedavala Livija Pomodoro.

Međunarodna pozorišna nagrada za inkluziju "Tereza Pomodoro" ustanovljena je od strane Asocijacije NO'HMA i grada Milana. Dodeljuje se ove godine po drugi put, pod pokroviteljstvom Ministarstva spoljnih poslova Italije i uz podršku predsednika Republike Italije.

Brat je u Italiji primljen sa velikim oduševljenjem. S obzirom na to da je u pitanju svojevrsna ljubavna priča, u kojoj, čak, jedan romski mladić igra žensku ulogu (vrlo zanimljivo i potresno), publika se lako identifikuje sa radnjom. U Teatru Romano, u Leću, pod vrelim avgustovskim italijanskim nebom, uz originalnu muziku i izvrsno izvođenje italijanskih i albanskih muzičara, *Brat* je zaista imao značenje koje promoviše pozorište inkluzije: teatar otvoren za sve, bez obzira na geografske, rasne, kulturne, starosne, polne odrednice. I glumci i "glumci" su delovali spontano i radosno. I smrt, i muzika, i nova lica koja na scenu donose sopstveno uzbuđenje iz stvarnog života, čista, dobra energija, sve deluje kroz *Brata*, i bez pominjanja Aristotela.

Čovek, nekako, shvata kako je pozorište nastalo i kuda ide. Stvarnost postaje najbolja metafora za krivicu koja je mera etičnosti jednog društva, sposobnog za inkluziju. ◂

Dragana Bošković

▸ tv manijak

Piše: Dragan Ilić

Beogradski mostovi

U programu Studija B već nekoliko meseci postoji rubrika o **situaciji na beogradskim mostovima**. Ova servisna informacija je postala važna tokom renoviranja mosta Gazela, kada su se pojavile ozbiljne saobraćajne gužve. Spikerka pročita vesti, najavi "mostove" i onda gledamo snimke automobila koji od jutra do mraka prelaze sa jedne obale na drugu. **Biće sreće i para** pa ćemo uskoro videti automobile i na novom mostu preko Ade, čiji stub postaje novi orijentir na panorami Beograda. Nakon slika saobraćaja, sledi kompjuterska animacija koja nam obračunava potrebno vreme da stignemo sa Novog Beograda do Zelenog venca, matične luke starog Beograda. Zavisno od špica, vremenskih prilika, radova na putu, ovo vreme varira, ali stranci će vam odmah reći da dvadesetak minuta od blokova do centra Beograda nije ništa u poređenju sa gužvom u drugim evropskim prestonicama. Osim što je lepa tehnička novina i informativan podatak, pitam se šta je **prava vrednost slike sa naših mostova**.

Mostovi su u mojoj privatnoj geografiji Beograda postali bitni tokom NATO bombardovanja, kada sam ih prelazio bez zaustavljanja, kada su na njima održavani oni famozni koncerti – **sa braniocima u prvom planu**. Sada postoje teorije prema kojima su beogradske mostove sačuvali Francuzi, protiveći se njihovom rušenju. Mi danas sa Francuzima ratujemo samo na teniskom terenu (bogu hvala), a mostovi su sa noćnim osvetljenjem postali najlepši deo panorame Beograda i motiv svih razglednica.

Brankov most, koji po meni pruža najlepšu sliku kada ga prelazite sa novobeogradske strane, sada je osvetljen noću, a sa njega vidite svetlo i na susednom – železničkom. Pomenuta uključenja u program Studija B zato za mene imaju neočekivan efekat podsećanja – da su mostovi možda **najlepši deo Beograda**. Najlepši smo, figurativno rečeno, tamo gde spajamo, da iskoristim metaforu doktorke Mire Marković, koja je poetično pisala o mostovima, ali ih zbog njene politike umalo ne izgubismo.

Brankov most je takođe simboličko mesto egzistencijalnog preispitivanja, jer uz Pančevački most predstavlja omiljenu destinaciju svih samoubica u ovom gradu. Od Branka Ćopića naovamo, ukoliko želite da poručite svetu da vam se smučio – popnete se na ogradu Brankovog mosta. Jedna ovdašnja manekenka, kasnije survajverka, proslavila se tako što je odvratila samoubicu od njegove namere. Tako je nastao čuveni snimak lepotice koja uzima za ruku čoveka i prevodi ga simbolično na "ovu stranu", **među žive**.

Posle se super snašla na pustom ostrvu.

Priznajem da sumnjam u podatke o vremenu koje nam je potrebno za prelazak mostova automobilom. Kada Beograđani sednu za volan, postaju obično **gore osobe**, postaju nervozni, nepristojni, agresivni i zaglave se na mostu. Bilo kojem. Zato je bespredmetno planirati vašu putanju vožnje na osnovu Studija B. Ma šta vam rekli – vozićete među nervoznim vozačima koji psuju, trube, ubacuju se, kopaju nos i prete jedni drugima.

Ovo nas vraća na početak priče i sliku mostova. Najlepše izgledaju iz te **ptičije perspektive**, kada ostaje samo lepota arhitekture, kada ne vidite nervozu svakodnevnog života i štrokave pojedinačne slučajeve. Tako je pokojni drug Tito voleo da gleda Novi Beograd iz aviona, kada su betonske soliterčine, pravilno raspoređene u prostoru, **kao na sletu**. Verovatno i danas političari vole taj sklad arhitekture iz gornjeg rakursa, kada su ljudi sićušni i apstraktni. Ono što vidimo jeste njihova želja, da ne kažem **željica**, da automobilčićima prelaze lepo osvetljene mostove.

Što se mene tiče, smatram da nema razloga stati na mostovima. Studio B se vezao za gradske teme, to mu je u opisu posla, ali ja bih voleo da gledam snimke gradova, mostova i puteva širom Srbije. Što da ne, jedan tv-kanal bih odvojio za **24-časovni let nad Srbijom** gde bismo mahali jedni drugima. Kada se pojavio Google Earth, neki moji drugari su na terasama svojih zgrada pisali poruke svetu na velikim transparentima. Ja bih mahao familiji sa nekog od mostova, koji bih prelazio peške, kao klinci kada se ujutro rano vraćaju iz noćnog provoda. Tada mi zaista nije bitno prolazno, ili prelazno, vreme. ◂

Hapšenje decenije

Poljubac totalitarizma

Osnivač Vikiliksa Džulijan Asanž u zatvoru. Imperija uzvraća udarac. Državna cenzura se privatizuje. Poziva se na rat protiv neprijatelja Asanža. A depeše cure

Foto: REUTERS

Za "Vreme" iz Londona

Zavejane ulice britanske prestonice nisu sprečile Džulijan Asanža da u utorak oko 9.30 pre podne dostojanstveno ušeta u policijsku stanicu u centralnom Londonu, ne bi li po dogovoru sa nadležnim organima "prodiskutovao" o švedskoj optužnici koja ga tereti za dvostruko silovanje. Sve do večeri pre hapšenja, Asanž je sa svojim advokatskim timom menjao lokacije i vreme predaje.

Hapšenje osnivača Vikiliksa, pored Osame bin Ladina, "najtraženijeg čoveka na planeti", podiglo je London na noge. Hapšenje koje je Asanžov advokat Mark Stivens označio kao snažan udarac slobodi govora, na londonske ulice izvelo je i mnogobrojne demonstrante koji zahtevaju oslobađanje Vikiliksa. Reditelj Ken Louč, jedna u mnoštvu poznatih ličnosti koje podržavaju Asanža, ponudio je 20 hiljada funti kaucije za njegovo oslobađanje. Sud je to odbio.

"Džulijane, mi te volimo", jedna je od poruka poslatih sa ulica Vestminstera okupiranog fanovima i demonstrantima. Politički komentatori širom sveta naglašavaju da ovaj događaj može značiti kraj mnogih ideala kojima savremeno društvo stremi, da su "demokratija i sloboda govora izvedene pred sud".

Odluka koju će sud doneti biće po mišljenju mnogih analitičara, odraz britanskog pravosuđa. Odluka o ekstradiciji Asanža u Švedsku predstavljaće i sliku trenutnih odnosa Vašingtona i Londona, imajući u vidu "specijalne veze" ove dve države. Pristalice Vikiliksa podsećaju i na "neprijatne komentare" američkih diplomata na račun trenutno vladajuće Konzervativne stranke, nedavno objavljene na Vikiliksu. Oni se nadaju da objavljeni materijal može biti razlog zbog kojeg će zvanični London odlučiti da ne podlegne pritiscima SAD. Pravni stručnjaci objašnjavaju da trenutno ne postoji dovoljno dokaza na osnovu kojih bi Asanž mogao biti osuđen ili isporučen Švedskoj. Javnost ne deluje sasvim ubeđena da je razlog hapšenja optužba za silovanje, dok sam branilac osnivača Vikiliksa tvrdi da je postupak koji se vodi isključivo politički i da će biti "egzotično" ukoliko se pojave bilo kakvi dokazi za te optužbe.

Nakon pojavljivanja na sudu i poricanja svih optužbi Asanž je kroz gomilu pristalica vraćen natrag u pritvor, a njegovo sledeće pojavljivanje pred sudijom u Vestminsteru zakazano je za 14. decembar.

BBC u svom izveštaju kaže da su šanse za Asanžov uspeh pred britanskim sudom male pošto ga je Skotland jard zadržao na osnovu takozvane "brze poternice" u okviru evropskog sistema potrage koji je baziran na konceptu da sve zemlje imaju sudske sisteme sa sličnim standardima. Sa druge strane, Asanž uživa široku tihu podršku javnosti.

Nakon izjave Miloša Oparnice, šefa

beogradske kancelarije Interpola, da će srpska policija uhapsiti Džulijana Asanža ukoliko se on pojavi na teritoriji Srbije, list "Blic" je na svom sajtu sproveo anketu u kojoj se 93,8 odsto anketiranih izjasnilo protiv toga da Asanž bude uhapšen u Srbiji, a samo 6,1 odsto podržava hapšenje.

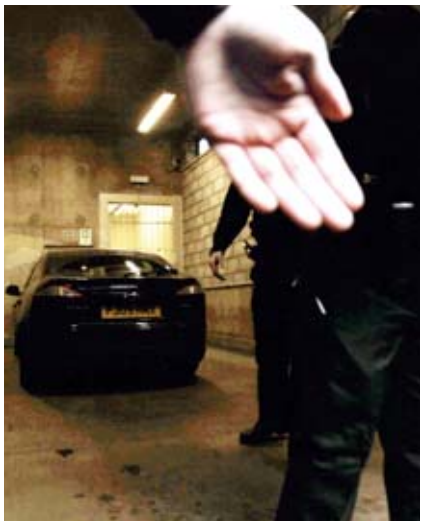
KRSTAŠKI RAT: Taj australijski haker, ili kako ga već zovu "haktivista", objavio je krstaški rat protiv tajnovitosti države – objavljivao je mnogo toga, od videa u kome se vidi kako SAD trupe ubijaju civile u Iraku, do dokumenata o takozvanom klimagejt skandalu. Asanž je u intervjuu za magazin "Tajm" preko skajpa s nepoznate lokacije rekao da Vikiliks pokušava da svet učini više građanskim i da se bori protiv organizacija koje zloupotrebljavaju svoj položaj. "Tajm" u jednom članku primećuje da su procesi išli u suprotnom pravcu i da je američka vlada između 1996. i 2000. povećala broj tajnih dokumenata čak za 75 odsto.

Na slučaju Asanž videlo se, međutim, kako "strela leti", to jest kako imperija uzvraća udarac. SAD 29. novembra proglašavaju da je curenje tajnih depeša "napad na međunarodnu zajednicu" i najavljuju kriminalnu istragu zbog špijunaže. Bela kuća je u sredu 1. decembra objavila dokument u kome objašnjava da će preduzeti korake kako bi u budućnosti informacije bile bolje zaštićene od krađe. U dokumentu se između ostalog govori kako je i napad 11. septembra 2001. na zgrade Svetskog trgovinskog centra u Njujorku, takozvane "bliznakinje", posledica "rupa" u razmeni vladinih informacija, pa je povećan broj korisnika poverljivih informacija.

KONTRANAPAD: Bivša kandidatkinja za američko potpredsedničko mesto Sara Pejlin opisala je Asanža kao "antiameričkog operativca sa krvlju na rukama" i tražila da mu se sudi sa istom hitrošću kao liderima Al kaide i talibana.

U ponedeljak 6. decembra britanski ministar spoljnih poslova Vilijam Hejg kritikovao je Asanža zbog objavljivanja detalja o neuralgičnim mestima, od kojih su neka u Velikoj Britaniji, rekavši da ona mogu da postanu meta terorista. Asanž je kao australijski građanin zajedno s pristalicama pisao otvoreno australijskoj premijerki Džuliji Džilard, tražeći zaštitu. Ona je na to odgovorila da je nemoguće da se Asanž vrati u Australiju i čak je zapretila da će poništiti njegov pasoš. Jedan Australijanac je izjavio za BBC da je to poljubac "totalitarizma".

Sajt Vikiliksa je oboren više puta, neki misle,

TRENUTAK PREDAJE:
Vozilo Ansaža u sudu u Londonu
Foto: Tanjug

specijalnim operacijama, a neki akcijama hakera desničara. Sajt Vikiliks, na adresi *wikileaks.org*, bio je primoran da promeni svoju veb-adresu. Razlog za to je odluka kompanije koja dodeljuje domene da mu uskrati usluge. Kako su objasnili u *EveryDNS.net,* Vikiliks je pod velikim hakerskim napadima i oni su ugrožavali i preostalih 500.000 sajtova koje ova firma opslužuje.

Osnivač Vikiliksa Džulijan Asanž je rekao da je to primer "privatizacije državne cenzure" u SAD i da je to ozbiljan problem.

Piratski aktivisti kreirali su na stotine takozvanih sajtova ogledala (*mirror)* koji sadrže tačne kopije sadržaja sajta *wikileaks.org*. Oni su još ranije zakupili na desetine domena, kao što je *sunshinepress.org*, *wikileaks.com*, *wikileaks.net, wikileaks.biz*, *wikileaks.de*, *wikileaks.ru*, *wikileaks.pl* i mada za sada većinu ne koriste, preko njih će moći da distribuiraju dokumente koje su prikupili. Do petka 3. decembra bilo je najmanje 208 "vikiliksova".

Vikiliks je saopštio da je našao utočište u različitoj internet infrastrukturi širom Evrope, posebno u Švajcarskoj, gde je registrovan sajt *wikileaks.ch* na domen švajcarske Piratske partije, političke organizacije koja ima ciljeve slične Asanžovim. Uz to švajcarsko-islandska kompanija *Datacell* najavila je da će posredovati u transferu uplata umesto PejPala (*PayPal)*, koji je odlučio da više ne pruža usluge Vikiliksu i da "blokira donacije". To znači da se donacije ovoj organizaciji, zahvaljujući kojima i funkcioniše, više ne mogu uplatiti na jednostavan način preko interneta.

U međuvremenu, američki ambasador u Švajcarskoj, Donald S. Bijer mlađi, reagovao je na informacije da će Asanž i Vikiliks možda tražiti utočište u toj zemlji i opomenuo je da njene vlasti moraju veoma pažljivo da razmotre da li će pružiti zaštitu nekome ko krši zakon. Portparol finansijskog odeljenja švajcarske pošte Mark Andrej je posle toga izjavio da će preispitati odnos sa Asanžom.

Akcija se nastavlja. U utorak 7. decembra i kompanija *Visa* je takođe suspendovala sve transakcije u kojima učestvuje Vikiliks.

Amazon, kod koga je hostovan sajt u sredu 1. decembra raskinuo je ugovor sa Vikiliksom, objašnjavajući da razlog nisu ni hakeri ni pritisci, već to što je Vikiliks prekršio uslove korišćenja usluga jer "nije posedovao ili na neki drugi način kontrolisao sva prava na sadržinu" diplomatskih dokumenata koje je objavio, odnosno da ne kontroliše autorstvo nad materijalom.

Kako piše "Gardijan", Amazon je ustuknuo zbog političkog pritiska. To ne čudi, s obzirom na reakcije koje stižu od američkih vlasti. Na primer, Džo Liberman, predsednik Komiteta za bezbednost američkog Senata, pozvao je sve organizacije koje sarađuju sa Vikiliksom da "momentalno prekinu" odnose sa njima.

SPINOVANJE: U intervjuu "Njujork tajmsu" sa urednikom ovog lista Rikom Stingelom preko skajpa Asanž je rekao da se njemu čini da je američka javnost bila na njegovoj strani, te da će zbog toga i Stejt department morati mnogo da se pomuči pokušavajući da spinuje priču. "Jedno je govoriti o nužnosti da se zaštiti ta slika nevinog mladog vojnika", dodao je Asanž, "a druga je stvar govoriti da se radi o nefer ponašanju prema diplomatama pošto su njihove privilegovane pozicije srušene kada su njihove laži otkrivene." On je dodao da mu se čini da nema ukorenjene i široke podrške za to što diplomate kradu DNK uzorke.

Što se tiče reakcije na izjavu američke državne sekretarke Hilari Klinton da je Asanž ugrozio tuđe živote, odgovorio je da je to o ugrožavanju života očekivano i besmislica koja se koristi svaki put kada je velika vojna ili obaveštajna organizacija otkrivena javnosti.

Dok Asanž u londonskom zatvoru čeka na sledeći čin sage o njemu, predstavnica Vikilksa Kristin Hrefinson je izjavila da je Vikiliks u operativnom stanju i pored zatvaranja pojedinih domena i da neće prestati da objavljuje tajne fajlove. Vikiliks navodno vodi grupa "haktivista" u Londonu i na drugim tajnim lokacijama. ◂

Milan Milošević,
Marko Milovanović

Čak i dok se nalazi u pritvoru u londonskoj policijskoj stanici čekajući da ga sprovedu u sudnicu, Asanž živi život dostojan fantastičnog trilera. On je programer, haker, aktivista, novinar, borac za slobodu informacija, čovek bez adrese za koga je čuo čitav svet i, konačno, čovek koga policija traži zbog optužbi za silovanje i zlostavljanje dve žene. On je kriminalac i Robin Hud koji je hiljade ljudi pokrenuo na akciju – ovakvu ili onakvu

Guru hakerskih

Obruč oko Džulijana Asanža se stezao danima, a onda se dogodila eksplozija. U trenutku kada je u utorak ujutro ušetao u policijsku stanicu u centru Londona i predao se britanskim vlastima, hiljade hakera započelo je "sveti rat" protiv onih koji su ovih dana okrenuli leđa njihovom heroju. Za početak, grupa hakera koja sebe naziva *Anonymous* na čelu sa Hladnokrvnim (*Coldblood*) napala je švajcarsku banku koja je dva dana ranije zamrzla Asanžov račun sa 31.000 evra. Napali su i Pej Pal (*PayPal*) koji je slično uradio sa parama Vikiliksa (*Wikileaks*), i ne planiraju tu da se zaustave. Nadaju se da će blokadom sajtova oštetiti i napraviti troškove ovim kompanijama. Hladnokrvni je izjavio za BBC da oni smatraju da je Vikiliks postao mnogo više od organizacije koja objavljuje dokumenta, "postao je polje rata – ljudi protiv vlasti".

Čak i u trenutku kada sedi u pritvoru londonske policijske stanice, čekajući da ga sprovedu u sudnicu, Asanž živi život dostojan fantastičnog trilera. On je programer, haker, aktivista, novinar, borac za slobodu informacija, čovek bez adrese, za koga je čuo ceo svet i, konačno, čovek koga policija traži zbog optužbi za silovanje i zlostavljanje dve žene. On je kriminalac i Robin Hud koji je vrlo promišljeno hiljade ljudi pokrenuo na akciju – ovakvu ili onakvu.

Privatno, Asanža opisuju kao zamišljenog i energičnog. Kažu da je čovek koji bi zaboravio da rezerviše avionsku kartu, ili bi je rezervisao a zaboravio da je plati, ili bi je platio a zaboravio da ode na aerodrom. Ljudi koji su mu bliski, zbog toga, piše "Njujorker", brinu o njemu i nekim svakodnevnim stvarima: na primer, da li je zaboravio garderobu u veš-mašini pre nego što bi otputovao.

DANI TOMA SOJERA: Rođen je 1971. u gradiću Taunsvilu na severoistočnoj obali Australije, a detinjstvo je uglavnom proveo na minijaturnom ostrvcetu Magnetik sa oko 2000 stanovnika koje se nalazi preko puta Taunsvila. Detinjstvo mu je, kako prenosi "Bilten Taunsvila", ličilo na život Toma Sojera. Imao je splav, imao je svog konja, išao je na pecanje i živeo praktično u nacionalnom parku. U njihovom domu uvek je bilo zanimljivo, pričali su kasnije Asanžovi školski drugari. Roditelji, hipici, vodili su putujuću pozorišnu trupu. Upoznali su se na demonstracijama protiv rata u Vijetnamu, a razveli su se kada je Asanž imao osam godina. Majka Kristina se preudala za muzičara, člana religiozne grupe "Porodica" koju je osamdesetih godina vodila kontroverzna Anne Hamilton-Byrne, osuđena da je na nelegalan način usvojila 14 dece i držala ih u izolaciji. U novom braku rođen je i Asanžov polubrat, oko koga se kasnije dugo vodila borba za starateljstvo. Kristina je, optuživši muža za zlostavljanje, pokupila sinove i narednih pet godina su se skrivali. U razgovoru za "Njujorker" Asanž se prisetio da mu je u jednom trenutku, kada je imao 11 godina, majka rekla: "Sada moramo da nestanemo." Do 14. godine se selio 37 puta,

svetih ratnika

a poslednji put sa Magnetika je otišao kada je izgorela porodična kuća. Menjao je škole, a periodično se školovao i kod kuće. Studirao je na šest različitih fakulteta, fiziku, matematiku, filozofiju i neurologiju.

Jedna od tih 37 kuća nalazila se baš preko puta radnje sa elektronikom, u kojoj je kupljen i njegov prvi računar, komodor 64. Provaljivanje u kompjutere i programe za njega je, kako je kasnije ispričao "Njujorkeru", kao igranje šaha – "nema mnogo pravila, nema nasumičnosti, i problem je veoma težak".

Posle takvog detinjstva, ne čudi što je sa 16 godina sebe prozvao *Mendax* (od *splendide mendax*, "plemenito lažan") i postao haker. Sa još dvojicom "kolega" osnovao je hakersku grupu "Međunarodni podrivači" koja je imala tri pravila: prvo, ne uništavaj sistem u koji upadaš; drugo, ne menjaj informacije koje nađeš u tom sistemu; treće, širi informacije do kojih dođeš. Kada je imao 20 godina, melburnška policija upala mu je u kuću i zaplenila računare. Optužen je za hakovanje sistema Australijskog nacionalnog univerziteta, RMIT univerziteta u Melburnu, kanadske telekomunikacione ►

Foto: REUTERS

VREME

Na ovoj stranici u štampanom
izdanju nalazi se reklama

kompanije Nortel i drugih organizacija. Prema nekim tvrdnjama, upadao je u sistem NASA i američkog ministarstva odbrane.

Zbog hapšenja je dobio nervni slom i završio u bolnici. U to vreme rastao se i sa ženom, sa kojom je vrlo rano dobio sina. Nastao je haos. Nije mogao da spava niti da jede, u kući je bio nered, zapao je u depresiju. Neko vreme je živeo sa majkom, a onda i po parkovima, kao beskućnik. Počeo je da priča sam sa sobom i, kako je rekao "Njujorkeru", "moja vizija mene je nestala". Optužnica je dugo pisana i suđenje se razvlačilo. Na kraju, zbog uzornog ponašanja, a najviše zahvaljujući pomenutim hakerskim pravilima, bez obzira na 24 tačke optužnice, prošao je samo sa kaznom od 2100 dolara. Tužilac je na suđenju rekao da nisu našli nikakve druge dokaze osim Asanžove radoznalosti i zadovoljstva što je uspeo da pretura po tuđim podacima i računarima.

ČOVEK BEZ ADRESE: U međuvremenu, započeo je dugu bitku za starateljstvo nad detetom i osnovao je, sa svojom majkom, aktivističku organizaciju koja je stvorila bazu podataka vezanih za probleme starateljstva u Australiji. Tvrdio je da njegov sin nije bezbedan sa majkom i njenim novim dečkom, ali je izgubio i za to je krivio birokratiju. Tek 1999. godine uspeo je da napravi dogovor sa bivšom suprugom oko starateljstva. Njegova majka je tvrdila da je u to vreme osedeo.

Nakon toga Asanž se, koliko znamo, manuo hakovanja. Danas nije previše srećan kad ga nazivaju hakerom, mada navodi da se ponosi tim periodom svoje prošlosti.

Posle svega ušao je u legalan posao – u Melburnu je otvorio *Suburbia Public Access Network*, jednu od prvih firmi u Australiji koja se bavila pružanjem internet usluga. Bavio se programiranjem, razvijao je besplatan softver za razne baze podataka kao i alate za zaštitu osetljivih informacija od krađe, i napisao knjigu o hakovanju *Podzemlje* (*Underground: Tales of Hacking, Madness and Obsession on the Electronic Frontier*). Proputovao je na motoru Aziju, i radio najrazličitije programe kako bi obezbedio novac za sina.

Postao je čovek bez adrese, uvek u pokretu. Poznanici kažu da veoma malo spava, a kada to i radi, obično je na tuđoj sofi. Posle Australije živeo je u Keniji, na Islandu, u Tanzaniji, Švedskoj, Belgiji, Velikoj Britaniji... Početkom novembra, malo pre haosa koji je nastao sa 250.000 diplomatskih depeša, rekao je novinarima u Švajcarskoj da ozbiljno razmišlja da od te zemlje traži azil. Smatrao je da tu Vikiliks, koji sada postoji na adresi wikileaks.ch, može bezbedno da funkcioniše, ali izgleda da se prevario. Baš zato što nema prebivalište u toj zemlji, a možda i iz drugih razloga, švajcarska banka u kojoj je držao novac blokirala mu je račun. U međuvremenu mu je azil i dobrodošlicu ponudio Ekvador, ali se i ova država u međuvremenu predomislila. Čak ga ni Australija ne želi.

Nakon prvog hapšenja Asanž je dobio nervni slom i završio u bolnici. Zapao je u depresiju. Neko vreme je živeo sa majkom, a onda i po parkovima, kao beskućnik

KOLATERALNO UBISTVO: Nedavno je objašnjavao kako je godinama razmišljao o načinu na koji se razmenjuju informacije među onima koji pripadaju vlasti i o tome šta se dešava kada se te linije komunikacije prekinu ili kada zaverenici uspeju da dođu do poverljivih podataka. Tako je i došao do ideje o Vikiliksu, koji je osnovan 2006. godine. Asanž se u to vreme zabarikadirao u minijaturnom iznajmljenom stanu, počeo da pravi sajt Vikiliksa i pokušavao da ga zaštiti na nebrojeno različitih načina. O tome koliko je uspeo, verovatno ćemo još slušati, ali Asanž tvrdi da je, iako je još ranjiv, sistem Vikiliksa sigurniji od većine bankarskih mreža.

Pozivajući nekoliko potencijalnih saradnika da mu se pridruže u stvaranju Vikiliksa, napisao im je da su Vikiliksove primarne mete opresivni režimi poput Kine, Rusije i zemalja centralne Evroazije, ali takođe i bilo kakvo ilegalno i nemoralno ponašanje zapadnjaka, vlada i kompanija. Objavljivanje takvih informacija, napisao je, moglo bi da sruši vlade koje pokušavaju da sakriju istinu, "uključujući i američku vlast".

Prvi dokument koji je Vikiliks objavio poticao je iz Somalije i direktno optuživao tamošnju vlast da angažuje kriminalce kako bi ubijali za nju, ali verodostojnost ovog dokumenta nikad nije dokazana. Godinu dana kasnije javnosti je ponudio sada čuveni snimak "Kolateralno ubistvo", koji je prikazao pucnjavu iz američkog helikoptera na iračke civile. Stravičan prizor ljudi koji padaju na ulici, začinjen komentarima američkih operativaca u bazi i u helikopteru šokirao je svet. Tog momenta, Vikiliks je postao globalni igrač. Na račun se za kratko vreme slilo više od 200.000 dolara zahvaljujući kojima je unajmio ljude da čitaju dokumenta do kojih je Vikiliks došao i da pokušaju da naprave neki red među njima.

Konačno, prošle nedelje i ostatak sveta je čuo za Asanža. Ali, kako je tekla afera sa 250.000 dokumenata, sve se manje govorilo o njihovom sadržaju, a sve više o samom Asanžu i o optužbi za silovanje u Švedskoj. Počelo je spinovanje. Zaboravljeno je da li je američka državna sekretarka Hilari Klinton tražila, bar kako se u dokumentima navodi, od svojih diplomata da špijuniraju ljude, a svakodnevno je podgrevana priča da je Asanž špijun. Ili, kako je to britanski "Gardijan" sažeo: ljudi mrze Asanža, ali vole dokumenta koje on objavljuje.

Asanž nije uhapšen zbog objavljivanja američkih diplomatskih prepiski, već zbog optužbi za silovanje. Dve žene tvrde da su letos, u avgustu, upoznale Asanža na nekom seminaru na kojem je bio predavač, a on ih je nakon toga navodno silovao i seksualno zlostavljao. Žene su zajedno, šest dana posle događaja, otišle u policiju i prijavile šta im se dogodilo. Asanž je krajem avgusta otišao na saslušanje, ali je tužilac došao do novih podataka pa je zatražio da opet bude ispitan. Asanž priznaje da je imao seks sa njima, ali da je bio dobrovoljan i bez zaštite. "Asanž je optužen od strane švedskih vlasti po jednoj tački optužnice za nezakonitu prinudu, po dve tačke optužnice za seksualno zlostavljanje i po jednoj tački optužnice za silovanje, koji su kako se navodi počinjeni u avgustu 2010. godine", saopštila je londonska policija odmah po hapšenju.

Iako su pružene veoma čvrste garancije, odbijena je kaucija i on ostaje u pritvoru. Trenutno se nagađa da li će i kada biti deportovan u Švedsku i postoje li šanse da ga nakon toga Švedani izruče Americi, u kojoj se za sada samo priča da će probati da ga optuže za špijuniranje.

Nakon svega, nameće se zaključak da je u očima onih za koje je Asanž Robin Hud naših dana, ova optužba za silovanje još jedan način da ga svet spreči da radi to što radi. Oni koji ga mrze i kojima je naškodio, samo su dobili nov argument. Ipak, sudeći prema biografiji, a i poučen sudbinom mladog Bredlija Meninga – koji je od američkih vlasti ukrao ovih 250.000 dokumenata i koji će zbog toga verovatno u zatvoru provesti ostatak života – nekako se čini da je Asanž dovoljno inteligentan da bi posle svega svoje putovanje završio u nekom švedskom ili američkom zatvoru. ◂

Marija Vidić

Foto: A. Anđić

Intervju: Valentin Incko, visoki predstavnik međunarodne zajednice i specijalni predstavnik EU u Bosni i Hercegovini

Nova realnost

Mislim da je i Sarajevo sada spremno da prihvati realnost, ali sa evropskom idejom da granice treba prevazilaziti a ne jačati. Josipović je u Banjaluci rekao da je dobar komšija važniji od jake ograde. Entitetske linije se neće promeniti ali, i Dodik je to jednom rekao, više se neće osećati

Valentin Incko je još od osamdesetih godina jedan od ktitora Pravoslavnog fakulteta u Beogradu. U utorak je bio u redovnoj godišnjoj radnoj poseti Beogradu gde se sastao sa predstavnicima državnog vrha i patrijarhom Irinejem. Incko ističe važnost regionalne saradnje i konstruktivnu ulogu Srbije i Hrvatske u razvoju BiH, govori o ohrabrujućem "novom duhu" međusobnih odnosa u velikim energetskim potencijalima BiH. Od Beograda i Zagreba očekuje da nastave proces dobrosusedskih odnosa. "Mi smo upućeni jedni na druge. Ako budemo negovali takve odnose, bićemo više dobrodošli u Briselu. EU ne želi da uvozi konflikte, a signali iz regiona u tom smislu, upućeni kako domaćoj javnosti tako i inostranstvu, u poslednje vreme veoma su dobri."

"VREME": Nedavno ste rekli da bi BiH do 2020. mogla da pristupi Evropskoj uniji. Optimistički?

VALENTIN INCKO: Ja sam 2020. godinu pomenuo nezvanično, rekavši jednom novinaru da je Španiji bilo potrebno devet godina da bude primljena u EU. Radovalo bi me da u slučaju BiH to ide brže. Mislim, međutim, da je najvažnije da se dobije status kandidata, jer tada počinju pravi pregovori, tada počinje pravi proces približavanja. To je kao kod veridbe, kada se još čeka na venčanje, ali već mogu da se preduzmu neki koraci, kao recimo uzimanje kredita za zajednički stan. Nadam se da će BiH taj status dobiti za dve do pet godina.

Da bi do toga došlo, moraju da se ispune određeni uslovi. Hajde da počnemo od najosnovnijeg: je li BiH demokratska zemlja?

Naravno da to nije demokratija kao u Švajcarskoj ili u drugim evropskim zemljama. Ali nedavno su održani šesti po redu demokratski izbori, međunarodni posmatrači su rekli da, doduše, nisu protekli perfektno, ali da su bili fer i slobodni. Najverovatnije ćemo u januaru ili februaru dobiti novu vladu. Demokratija ne nastaje preko noći, već je proces sazrevanja. Naša želja je da BiH postane normalna država, baš kao što njeni građani priželjkuju normalan život.

Da li uopšte možemo da govorimo o demokratiji, ako građani mogu slobodno da biraju, a visoki predstavnik u svakom trenutku može da poništi njihovu demokratski izraženu volju?

Tu zaista postoji dilema, i ja sam te dileme svestan. U prošlosti smo Bonska ovlašćenja (*Bonn Powers*) primenili oko devet stotina puta, odstranili smo 190 političara. Ali to činimo sve ređe. Teži se drugačijoj politici, umesto *Bonn Powers* – *Soft Powers*, to je trend. Međunarodna zajednica je redukovala svoje prisustvo, od nekadašnjih 60.000 vojnika sada je u BiH stacionirano manje od 2000, moja kancelarija nekada je imala 800 saradnika, ja sam prošle godine preuzeo 220, a sada ih ima 160. Tendencija je da se Kancelarija visokog predstavnika još više smanji.

Vi ste često i oštro kritikovali nekadašnjeg premijera, a sada predsednika Republike Srpske Milorada Dodika, jer navodno koči BiH na njenom putu ka EU. Šta vaša kancelarija ili EU uopšte mogu da urade ako RS ne želi da odstupi od državnosti i prava na veto unutar BiH koje joj garantuje Dejtonski sporazum?

Niko ne želi da dovede u pitanje RS, iako mnogi kažu da je ona rezultat rata. Mi, međutim, žalimo što se veto, na koji entiteti imaju pravo, zloupotrebljava. Niko ništa ne bi imao protiv toga da se entitetski veto primenjuje kada je u pitanju zaštita srpskih interesa, kao što su jezik ili kultura, ili srpske ustanove unutar BiH. U budućnosti će entitetski veto najverovatnije ostati na snazi, ali bi mogao da se tako kvalifikuje, da se u određenim oblastima ne primenjuje, na primer kod pitanja evropskih integracija.

A da li biste u tom smislu potpisali odgovarajuće ugovore, ili polažete nadu u dobro volju?

To bi mogao da bude i džentlmenski sporazum, jer entitetski veto se u prvih jedanaest godina posle rata jedva primenjivao. To se događalo tek u poslednje vreme. Mogla bi možda da se napravi lista slučajeva u kojima bi entitetski veto mogao da se primenjuje. Takva lista postoji u Libanu, i tamo su na vlasti tri velike grupe, ispred jedne je predsednik države, ispred druge i treće predsednici parlamenta i vlade i tačno se zna kada veto može da se primenjuje. Ali već sada se ne postavlja pitanje oko nekih stvari, kao što je evropski put BiH, i tu bi entitetski veto mogao ređe da se primenjuje. Naravno da ima velikih razlika u BiH, ali što se tiče EU tu su svi saglasni. Između 80 i 90 odsto građana BiH je izrazila želju za ulazak u EU. Za to ima mnogo razloga. Jedan je da su se u BiH ljudi uvek osećali kao evropejci, drugi je da su korupcija i organizovani kriminal još uvek veoma rasprostranjeni, a građani misle da bi sve postalo mnogo transparentnije kada bi BiH pristupila Evropskoj uniji. Iduće nedelje, 15. decembra, je dan radosti u BiH, vlada prava euforija jer stupa na snagu vizna liberalizacija. BiH je tu kaskala za Srbijom, Crnom Gorom i Makedonijom, ali je zatim ubrzala proces i ispunila 174 uslova.

Kako stoje stvari sa ustavnim reformama u BiH koje traži Brisel?

Tu je neki veliki prasak pre iluzoran, ali bi moglo da dođe do postepene reforme Ustava. Prvi ispravan korak u tom pravcu bio bi da se ispravi kolosalna i skandalozna nepravda da pripadnici šesnaest nacionalnih manjina i stotine hiljada ljudi koji potiču iz mešanih brakova ne mogu da se kandiduju za mnoge funkcije. To mora da se promeni, jer je zaista paradoksalna i pogrešna situacija i protivna ljudskim pravima da samo pripadnici tri konstitutivna naroda mogu da se kandiduju za određene funkcije. Ako se neko, recimo, deklariše kao Bosanac, taj ne može da se kandiduje.

Niko ne želi da dovede u pitanje RS, iako mnogi kažu da je ona rezultat rata. Mi, međutim, žalimo što se veto, na koji entiteti imaju pravo, zloupotrebljava. Entitetski veto će najverovatnije ostati na snazi, ali moguće je da se u određenim oblastima neće primenjivati, na primer kod pitanja evropskih integracija

Da li su prevaziđeni uzroci koji su doveli do rata pre devetnaest godina?

To je i dalje svakodnevna tema. Ove godine su 11. jula u Srebrenici pohranjeni posmrtni ostaci još 700 žrtava, prisutni su bili i predsednik Tadić, i premijer Turske Erdogan i ministar Kušner, to je realnost. Istovremeno je u toku i proces pomirenja.

Pitanje je glasilo da li su prevaziđeni uzroci koji su doveli do rata, ne kako se odvija proces pomirenja. Do rata je došlo zbog neslaganja SDA, SDS-a i HDZ-a oko statusa države i naroda, teritorija i nadležnosti. Da li je to stanje Dejtonski sporazum samo zamrzao?

Mnogi zastupaju teoriju da je Dejtonski sporazum stanje zamrzao i da petnaest godina nije došlo ni do kakvog razvoja. Tu se može reći i da i ne. Ja sam optimista, jer situaciju upoređujem sa stanjem iz 1996. kada sam bio ambasador u BiH. Došao sam u zemlju u kojoj nisu postojali bukvalno nikakvi državni simboli, ni pasoš, ni zastava, ni himna, ni zajedničke registarske tablice za automobile. Bila su samo tri ministarstva. Sada ipak ima devet ministarstava, postoje državne agencije i svi državni simboli koje sam pomenuo, osim teksta himne, ali njega nema ni Španija. Došlo je do gigantskog napretka, pogotovo prvih jedanaest godina po završetku rata, poslednje četiri godine je nažalost došlo do stagnacije.

Do sada su EU i SAD kao kočničara evropskog puta BiH godinama označavali Republiku Srpsku. Da li je došlo vreme da se izvrši pritisak na Sarajevo, da se pomiri sa dejtonskim statusom kvo, te da se tako prevaziđu razmirice?

Neke izjave predstavnika RS su bile apsolutno neprihvatljive. Ali mislim da je posle najnovijih izbora preovladao jedan novi realizam. Doktora Harisa Silajdžića, koji je veoma principijelan čovek i koji se uvek borio za državnost BiH, zamenio je Bakir Izetbegović, koji je odmah ispružio ruku i izvinio se za nedužne žrtve za koje je bila odgovorna Armija BiH. On je ovih dana bio u Banja Luci, a mislim da njegov prethodnik nikada tamo nije otišao. Mislim da je i Sarajevo sada spremno da prihvati realnost, ali sa evropskom idejom da granice treba prevazilaziti, a ne jačati. Josipović je u Banja Luci rekao da je dobar komšija važniji od jake ograde. Entitetske linije se neće promeniti ali, i Dodik je to jednom rekao, više se neće osećati.

Da li BiH sa preko 40 odsto nezaposlenih može uopšte da sanja o članstvu u EU?

U BiH nezaposlenost iznosi 43 odsto, od toga polovina ljudi radi, ali bez socijalnog i zdravstvenog osiguranja. I investicije su drastično opale. To je turobna stvarnost. S druge strane, izvoz je ove godine porastao za preko 30 odsto, a prihodi od turizma za preko 20 odsto. BiH, međutim, ima ogromne neiskorišćene potencijale u energetskom sektoru, pogotovo što se tiče proizvodnje čiste energije. Neiskorišćeno je 64 odsto hidroenergije. U Hercegovini, gde ima 300 sunčanih dana godišnje, mogla bi da se proizvodi solarna energija, u energiju vetra već je uloženo 73 miliona evra. BiH bi brzo mogla da se pretvori u srednju silu izvoza čiste energije. Očekuju se i velika ulaganja u infrastrukturu. U ove dve oblasti bi ubrzo moglo da se otvori oko 50.000 novih radnih mesta. Planovi već postoje. Moj ideal je da se oba entitetska premijera i premijer centralne države usredsrede na privredu, i onda će iz BiH dolaziti dobre vesti. ×

Andrej Ivanji

OEBS je suvišan

Helsinki nije u Kazahstanu

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju smatra da svojim angažmanom doprinosi rešavanju važnih zadataka koji se tiču evropske bezbednosti. Ne bih umeo da navedem ni jedan jedini primer koji bi dokazao tačnost te postavke

Konferencija za evropsku bezbednost i saradnju je na sastanku na vrhu u Helsinkiju 1. avgusta 1975. godine prihvatila dokument sa potpisima 35 predsednika država ili vlada koji se smatra završetkom hladnog rata. Šefovi zemalja u glavnom gradu Finske, naravno, nisu sami kreirali istorijski tekst. Pre toga su dve i po godine manje ili više tajno pregovarale tri grupacije država: s jedne strane okupljene oko Sovjetskog Saveza i učlanjene u Varšavski pakt, s druge strane oko Sjedinjenih Američkih Država i Evropske zajednice sa sve NATO paktom, ali između njih nalazilo se 14 takozvanih "nn-država" – nesvrstanih i nezavisnih – koje su posredovale i inicirale filigransko ispisivanje pojedinih stavova i zaključaka. Iako nemam uvida u "tajnu diplomatiju", jer nikakav Vikiliks nije objavljivao ko je kome šta došapnuo, usuđujem se da tvrdim da su Austrija i Jugoslavija pri tome odigrale važnu ulogu.

Možda je uspehu doprinelo i što su supersile baš te godine bile neobično slabe iz unutrašnjih razloga. Džerald Ford nije sastavio još ni godinu dana kao predsednik SAD posle ostavke Ričarda Niksona zbog afere Votergejt. Leonid Brežnjev je, iako samo sedam godina stariji, pored njega delovao kao nemoćan starac, godinu dana ranije su mu lekari konstatovali zakrečenje krvnih sudova u mozgu, te u Helsinkiju ponekad nije znao ni s kim, ni o čemu razgovara. Ostavili su ga na čelu SSSR, jer se potencijalni naslednici nisu mogli složiti oko toga ko da preuzme vlast.

Istoku je bilo stalo da obezbedi nepovredivost granica nastalih posle Drugog svetskog rata, Zapadu da druga strana prihvati određene pojmove ljudskih prava. Zapad se nadao da će to iznutra "izjesti". Istok i da će na taj način, na kraju, ipak da dođe i do promena granica. Sledećih 35 godina pokazaće ko je bio u pravu i ko je pobedio. SSSR se nije raspao ni pod kakvim pretnjama ili udarcima zapadnog vojnog saveza, nego procesom unutar same imperije.

OD KONFERENCIJE DO ORGANIZACIJE: Pripremu završnog akta u Helsinkiju nije vršila posebna organizacija. Na njoj su radila ministarstva inostranih poslova država koje će učestvovati na velikom skupu u hali "Finlandija". Bila bi tema za roman sa delimično izmišljenim ličnostima, a ne za novinski tekst, kako su se pojedinim diplomatama dopala putovanja, pregovori, dnevnice, banketi, kako im se osladilo da svojim šefovima sugeriraju ideje i kako su se setili da od toga stvore za sebe stalan posao.

Konferencija se postepeno pretvarala u organizaciju. Nije više bila reč o sastanku na kome će se doći do određenih rešenja, nego o statusu činovnika koji na tome rade. KEBS je nastavljao da se sastaje, stvarao sebi organe. Dok je Jugoslavija bila međunarodno važna i ugledna država, "sedište" tog međunarodnog skupa je od 1977. do

1979 godine bilo u Beogradu – a od 1. januara 1995. se Konferencija i formalno prekrstila i postala Organizacija.

OEBS i UN: U Helsinkiju je učestvovalo 35 zemalja – sve evropske osim Albanije, koja je tada htela da bude i bila potpuno izolovana – i moćni partneri zapadne Evrope s one strane Atlantika, SAD i Kanada. Podele su, rekoh, bile jasne – zapadni blok, istočni blok, a između njih oni, koji iz ovih ili onih razloga nisu pripadali nijednoj strani. Danas, međutim, OEBS ima 56 članica (SSSR, Čehoslovačka i Jugoslavija su se raspale, a Nemačka Demokratska Republika "nestala"), a osim njih postoji još i 12 "partnerskih država". To je trećina članica Ujedinjenih nacija. Međutim, odnosi između OEBS-a i UN-a nisu fiksirani uprkos tome što su generalni sekretari Ujedinjenih nacija više puta insistirali na tome da se raščiste. Po međunarodnom pravu OEBS formalno čak nije ni "međunarodna organizacija", nego se ne zna šta je.

U Helsinkiju su vanevropske države bile samo SAD i Kanada. Danas je od 56 članica deset vanevropskih, a od 12 takozvanih partnerskih država nijedna nije na tom kontinentu. Pa šta se njih onda tiču "evropska bezbednost i saradnja"?

Ravnopravne članice od samog početka bile su neutralne države Lihtenštajn sa 35.800 stanovnika, Monako sa 32.900 stanovnika, San Marino sa 31.500 stanovnika i "država Vatikan" sa 543 državljana.

Piše: Ivan Ivanji

Foto: REUTERS

Komentar je suvišan, osim možda da SAD ima hiljadu puta više stanovnika od San Marina, a može da se spomene i Staljinovo ironično pitanje sa koliko divizija raspolaže Vatikan.

Pomenute minidržavice i te kako su zainteresovane za brigu o Evropi i njenu bezbednost, ali kakve veze imaju i kakav doprinos mogu da daju "partnerske države" kao što su Mongolija ili Avganistan, Jordan ili Tajland?

U vreme kada se radilo na završnom aktu KEBS-a u Helsinkiju, mršteći se i držeći se uzajamno na nišanu, merkali su se Severnoatlantski pakt – bolje poznat kao NATO – i blaženopočivši Varšavski pakt, zvanično raspušten 1991. godine zajedno sa Sovjetski Savezom. Otad NATO sebi traži novi posao, znamo sa kakvim rezultatima po Srbiju, ali to ovde nije naša tema.

Svega toga sam se setio čitajući o "sastanku na vrhu" Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju koji je prošle nedelje održan u Astani, glavnom gradu Kazahstana. Voleo bih da smo pre toga napravili ispitivanje javnog mnjenja o tome koliko je promila Evropljana ikada čulo za taj grad i tu nekada sovjetsku državu. Oslanjajući se na Kaspijsko more jednim delom je Kazahstan ipak u Evropi, kao deo SSSR bio je zastupljen već u Helsinkiju 1975. godine, uprkos tome smatra se zemljom Centralne Azije. Lični je uspeh kazahstanskog predsednika Nursultana Nazarbajeva što je ugostio šefove država ili vlada ostalih članica OEBS-a. Oni se jedanaest godina na tom nivou nisu sastajali, valjda zbog toga što su znali da ni u čemu ne mogu da se slože.

SASTANAK U ASTANI: U Kazahstanu su se, jednostavno rečeno, svađali Rusija i Gruzija zbog Abhazije i Južne Osetije, još mnogo oštrije Azerbejdžan i Jermenija zbog Gornjeg Karabaha. Pominjala se i Moldavija. Beloruski predsednik Lukašenko grdio je ponašanje zapadnih posmatrača na raznim parlamentarnim izborima, a Nazarbajev je predložio osnivanje novih institucija, čak i vladu i neku vrstu saveta bezbednosti OEBS-a. Finska i Srbija su skromno isticali muke Roma, što je svakako pohvalno, ali nemamo saznanja da su to prihvatili oni, kojih se najviše tiče, na primer, Francuska, Slovačka i Mađarska. Možda sam površan, ali nisam zapazio da se spominjalo Kosovo, za nas je valjda bilo dovoljno što nikom nije palo na pamet da pozove Tačija.

Svi ti konflikti proizilaze iz suprotstavljanja "novog Istoka" i "novog Zapada", ali bez umirujuće diplomatije "neutralnih i nesvrstanih" zemalja. Najveseliji je na kraju skupa u Astani bio redovni zabavljač svoje i drugih evropskih nacija, Silvio Berluskoni: poslednji sastanak se otezao u beskonačnost kazahstanske noći, jedva se nekako došlo do srećnog kraja i prilično nemuštog završnog dokumenta koji je potvrdio "dobri duh Astane", do koga je Nazarbajevu bilo stalo, kada se mimo predviđenog protokola na govornici stvorio predsednik italijanske vlade da pohvali domaćina kao velikog graditelja modernih gradova, baš kakav je i on lično. Nazarbajev je, kaže Berluskoni, "izuzetan i hrabar lider", koga podržava 92 odsto građana njegove zemlje. Taj broj se do sada nije pominjao ni u propagandnim tekstovima kazahstanske vlade.

OEBS smatra da svojim angažmanom doprinosi rešavanju važnih zadataka koji se tiču evropske bezbednosti. Ne bih umeo da navedem ni jedan jedini primer koji bi dokazao tačnost te postavke. Bitno je da OEBS ima ambasadore u zemljama-članicama, da zemlje članice imaju ambasadore pri OEBS-u, čije je sedište u Beču – svi oni imaju svoje timove, sekretarice, šofere, rezidencije, (što se Srbije tiče, njen ambasador u Austriji je istovremeno i ambasador "pri" OEBS-u, pa to za nas ne stvara posebne neposredne troškove), a uveren sam da svi oni pišu lepe izveštaje o svom radu i nadam se da će neko od njih u ovom nedeljniku uspešno demantovati moj "lični stav". A moj stav je da je OEBS ne samo suvišan nego čak i štetan, jer krnji autoritet Ujedinjenih nacija, hteo bi da odigra ulogu koja utiče na svetska zbivanja, ali skreće pažnju sa jedine organizacije koja uprkos svim svojim manama ima strukturu manje ili više poštovanu i uticajnu već prema istorijskom trenutku, a to su Ujedinjene nacije sa svojom generalnom skupštinom i svojim savetom bezbednosti. ◂

Zamislite da proizvodimo robote

Za razliku od Srbije gde se iz budžeta izdvaja za nauku znatno manje od jedan odsto BDP-a, u Francuskoj se daje čak 2,12 odsto bruto nacionalnog proizvoda, što u bogatoj zemlji poput Francuske iznosi čitavih 38,7 milijardi evra

Evo jednog naizgled sasvim zaludnog posla – hajde da uporedimo Francusku i Srbiju. Na prvi pogled, u tako velikoj i snažnoj evropskoj državi kao što je Francuska sve deluje super, a ovde kao da ništa ne funkcioniše. No, da li je baš tako? Dobro, jeste, ali ipak, čini se da imamo ponešto i za poređenje.

Svakako, za početak znamo da bi se sami Francuzi teško složili sa ocenom da je tamo "sve super", a drugo, nije nemoguće da nešto zaista možemo učiti i na primerima razvijenih zemalja, a ne samo onih koje su nam po gabaritima, ekonomskoj razvijenosti i društvenoj svesti slični.

A možda čak ima i nečeg što Francuzi mogu naučiti od nas, a da nije opet samo reč o našoj "opštoj relaksiranosti" i ostatku bizarne agende naših navodnih nacionalnih atrakcija. Te lažne slike o bezbrižnoj Srbiji koje, po mnjenju turističkih organizacija, treba da nas razlikuju od ostalih evropskih naroda, kao da smišljaju ljudi koji jedva da su imalo obišli našu mračnu zemlju mračnih ljudi, te je krajnje stupidno predstavljaju kao domovinu žestokih alkoholnih pića, splavova, manastira i pastoralnih pejzaža, kao mesto gde se veseli, jede i ne brine ni o čemu.

Uostalom, tu kao ekskluzivnu ponudu "nasmejanog naroda koji se dobro zabavlja" u nekoj varijanti nude sve zajednice u Evropi, pri čemu je ona često stvarno utemeljena na činjeničnom stanju i nekim vrlo konkretnim tradicijama. A iza naše kao "vesele ponude" nema ničeg – svako ko iole obiđe unaokolo videće zemlju sa nekoliko miliona ljudi koji su totalno unesrećeni i teško da imaju snage za bilo šta, a kamoli da se goste, vesele i opuštaju kad god stignu.

No, nećemo o turizmu, ili pak, stilu života, nego o nečemu jednako teško uporedivom – o francuskoj i srpskoj nauci. Srpska je nauka deo takozvanog evropskog istraživačkog prostora budući da je članica Sedmog okvirnog programa (FP7), to čini da je ova oblast jedna od retkih gde smo već deo Evrope, dakle nečeg čemu i Francuska pripada.

Šta uopšte imamo zajedničko na tom terenu gde se sa jedne strane nalazi francuska nauka sa desetinama nobelovaca i visokorazvijenim laboratorijama, sa tradicijom Luja Pastera i Marije Kiri, a sa druge, naša naučna stvarnost?

U istoriji je bilo nekih veza srpske i francuske, pre svega u karijerama pojedinaca kao što je bio Pavle Savić (1909–1992), dok danas srpski i francuski naučnici realizuju između deset i petnaest naučnih projekata zajedno, a svake godine u Francusku na studijski boravak ode oko četrdeset naših mladih istraživača. I to je, otprilike, sve.

Ili ipak nije, makar sudeći po prošlonedeljnoj poseti Beogradu doktorke Katrin Brešinjak, francuskog ambasadora za nauku, tehnologiju i inovacije, koja je obišla Institut za fiziku, potom održala jedno predavanje na Institutu ekonomskih nauka i na kraju, u petak ujutru sa potpredsednikom Vlade i ministrom za nauku i tehnološki razvoj Božidarom Đelićem otvorila Festival nauke.

Predavanje Katrin Bresinjak, ambasadorke Francuske za nauku

Pored Festivala, tu se otvorio i čitav niz prilika da se uporedi stanje srpske nauke sa onim u Francuskoj, pa da iz toga nešto naučimo. Pre svega, sama funkcija gospođe Brešinjak je nešto što ne postoji u Srbiji i možda ne bi bilo loše da se razmisli o tome.

"Ako želite da budete važna zemlja u svetu, da se vaš glas čuje, onda je apsolutno neophodno da imate visok nivo razvijenosti nauke", rekla mi je njena ekselencija Katrin Brešinjak u ekskluzivnom razgovoru za "Vreme".

Za razliku od Srbije gde se iz budžeta izdvaja za nauku znatno manje od jedan odsto BDP-a, u Francuskoj se daje čak 2,12 odsto bruto nacionalnog proizvoda, što u bogatoj zemlji poput Francuske iznosi čitavih 38,7 milijardi evra. To je zastrašujući budžet, ali njegova draž nije u veličini, nego u načinu na koji je organizovan. Naime, pre dvadeset godina, u nauku je država ulagala više od polovine potrebnih sredstava, a privreda manje, dok je danas situacija sasvim obrnuta – 55 odsto ulaganja u nauku dolazi iz privatnog sektora, a 45 iz državne kase.

U Srbiji je situacija takva da 99 odsto ulaganja u nauku finansira državni budžet, a privreda ništa. I kako vreme prolazi, privreda nam je sve slabija. I postaje sve jasnije da će u godinama koje dolaze biti još slabija. Jedan od načina da bar nešto popravimo je da se našim privrednicima pošalje jasna poruka da nema tehnološkog razvoja bez konkretnih ulaganja u nauku.

"Nauka je znanje", kaže Katrin Brešinjak. "Međutim, društvenoj zajednici nije toliko bitno znanje. Ono što je od presudnog značaja za društvo to je tehnologija. Šta je važno običnim ljudima? To su novi uređaji, mobilni telefoni, način putovanja, nove sprave koje se mogu kupiti i koje mogu olakšati život", kaže Brešinjak dodajući da se oni nikako ne mogu razviti, razumeti i koristiti ako se ne ulaže u nauku.

Zamislite, na primer, da umesto onog što imamo sada, počnemo graditi imidž zemlje koja proizvodi robote. ◂

S. BUBNJEVIĆ

Ovaj članak je napravljen uz podršku Evropske unije. Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske Unije. Projekat ("Vrline života u porodici evropskih naroda") finansira Evropska unija kroz program Medijski fond u okviru evropskih integracija, kojim rukovodi Delegacija EU u Srbiji a realizuje BBC World Service Trust.

Priredila: Biljana Vasić

FOTOGRAFIJE: REUTERS

KONTROVERZAN NOBELOVAC: Lju Sjaobo

OSLO

Ko bojkotuje Nobelovu nagradu za mir

BBC
Pol Rejnolds

Ove godine Nobelova nagrada za mir dodeljena je kineskom političkom aktivisti Lju Sjaobou. Odluka komiteta je razljutila Kinu, koja je upozorila zemlje čiji predstavnici budu prisustvovali ceremoniji da će snositi "posledice". Ima najmanje dva ključna razloga zašto je 18 zemalja, zajedno sa Kinom, odlučilo da bojkotuje ceremoniju dodele Nobelove nagrade: najpre, nagrada ide u ruke disidentu, a osim toga, Kina je uložila prigovor. Ta situacija otvara mogućnost i drugim zemljama, neosetljivim na disidente, da takođe prigovaraju i bojkotuju ceremoniju. Drugi razlog – pretnja "posledicama" još je značajnija zato što se Kina svojim "ekonomskim" mišićima protegla po celom svetu.

Najmanje 44 od 65 ambasada odgovorilo je da prihvata poziv za ceremoniju, saopštio je Komitet za dodelu Nobelove nagrade za mir. Poziv su odbili: Rusija, Kazahstan, Kolumbija, Tunis, Saudijska Arabija, Pakistan, Srbija, Irak, Iran, Vijetnam, Avganistan, Venecuela, Filipini, Egipat, Sudan, Ukrajina, Kuba i Maroko.

Portparolka kineskog ministarstva spoljnih poslova saopštila je da je "koliko ona zna, do sada najmanje 100 zemalja i organizacija izrazilo eksplicitnu podršku kineskom protivljenju dodeli Nobelove nagrade za mir, što nesumnjivo dokazuje da međunarodna zajednica ne prihvata odluku Nobelovog komiteta". Fidel Kastro je tim povodom napisao da se nada da je "ta odluka samo jedan od onih ideoloških udara na nekad prestižnu nagradu, a ne novo pravilo. Na Kubi disidentski faktor nije zanemarljiv.

Početkom novembra, portparol Ambasade Rusije u Oslu rekao je da ambasador njihove zemlje neće doći u Oslo, a za to odsustvo kaže da "nije politički motivisano i nismo pod pritiskom Kine." Rusija naime nema potrebe da se "začikava" sa Kinom i komotno može da donese odluku kakva joj se prohte. Međutim, u Rusiji je prisutan taj disidentski faktor. U slučaju Iraka (nisu dali zvaničnu izjavu), reč je isključivo o kineskom faktoru, tamo je nafta ključna reč. Kina je aktivan investitor na iračkim naftnim poljima, a Iračanima je neophodna finansijska dobit.

Venecuelanski predsednik Ugo Čavez žestoko je kritikovao domaće medijsko pokrivanje dodele Nobelove nagrade. "Ovo je poput Obamine nagrade za mir", rekao je dodavši: "Živela Kina! Živeo kineski suverenitet, njena nezavisnost i veličina!"

Lju Sjaobo (54) bio je jedan od vodećih lidera tokom protesta na Tjenanmenu 1989. godine. Prošle godine osuđen je na 11 godina zatvora zbog "subverzije" nakon što je pozvao na višepartijsku demokratiju i poštovanje ljudskih prava u Kini.

MOSKVA

Špijunska kuhinja "a la Čepmen"

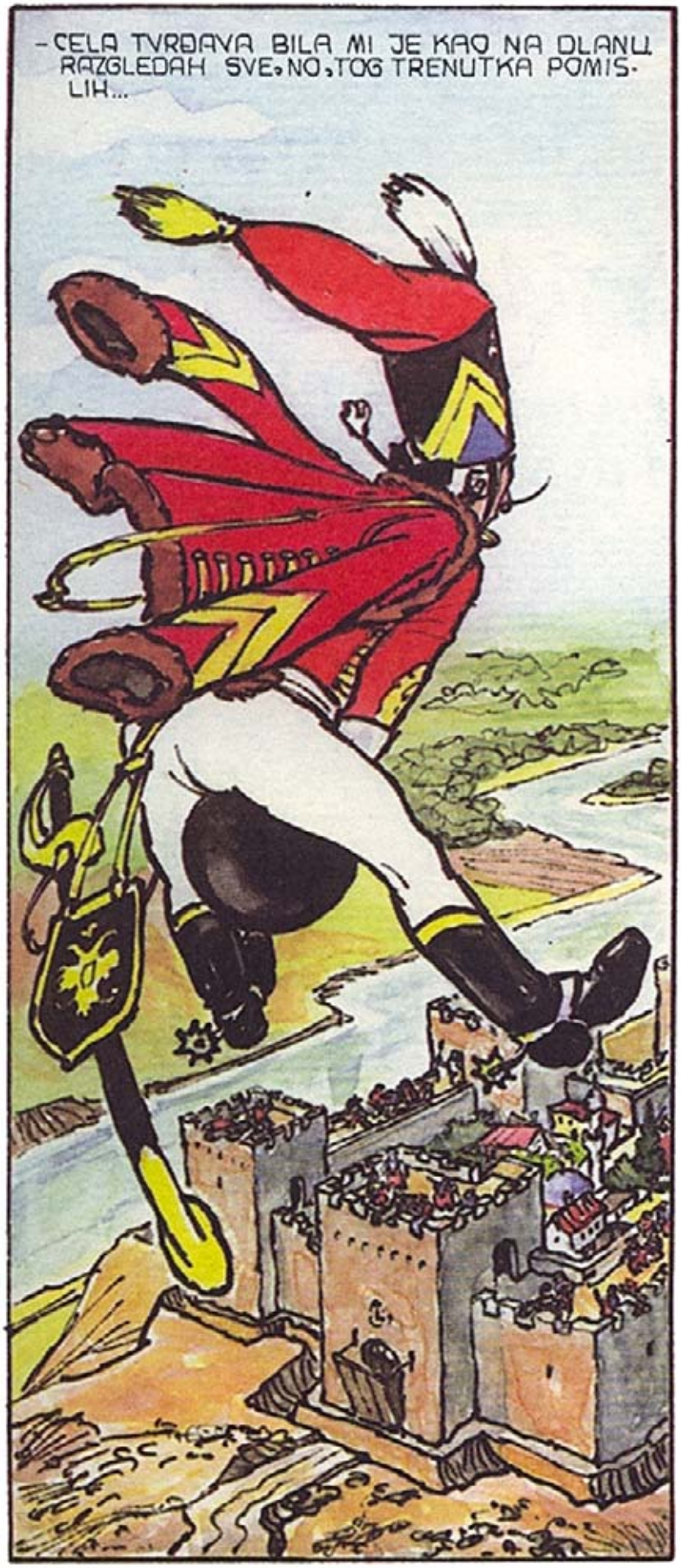
Voice of Russia
Sergej Sajenko

Ambasada Rusije u Velikoj Britaniji poslala je zvaničan zahtev britanskim vlastima da se razjasne okolnosti koje su dovele do privremenog zadržavanja u pritvoru Katje Zatuliveter, osumnjičene da je povezana sa ruskim tajnim službama. Britanska kontraobaveštajna služba MI5 prošle nedelje je privela 25-godišnju Ruskinju Jekaterinu Zatuliveter, pomoćnicu predstavnika Liberalno-demokratske stranke u Portsmutu Majkla Henkoka, pod sumnjom da je špijunka, tzv. spavač. Drugim rečima, iako do sada još nije ništa uradila, navodno je povezana sa ruskim obaveštajcima i mogla bi da počne da špijunira u svakom trenutku. Katja je demantovala da ima ikakve veze sa ruskom obaveštajnom službom, a u međuvremenu je i njen šef Majk Henkok zahtevao da se iznese bilo kakav valjan dokaz protiv njegove saradnice. Da nekakav dokaz postoji, Katja bi bila uhapšena umesto što se suočava sa deportacijom.

Sledeći logiku MI5, svaka Ruskinja u Britaniji je potencijalna špijunka i pod prismotrom je. To zvuči malo paranoično. Majk Henkok, ujedno i član Komiteta za odbranu parlamenta, rekao je za *Sky news* kako je "apsolutno smešno" pomisliti da je njegova asistentkinja špijun. Ruski ministar spoljnih poslova Sergej Lavrov smatra da nije slučajno to što se hapšenje Zatuliveterove dešava usred aktivnih bilateralnih odnosa Rusije i Velike Britanije.

Ipak, kada je reč o Katji Zatuliveter, kakve bi to tajne ona mogla da prenese ruskim obaveštajcima o radu parlamentarnog komiteta za odbranu, kada se gotovo svaka njihova sednica prenosi uživo na nacionalnoj televiziji, dok se u štampi i na internetu njihov rad detaljno analizira? Mihail Ljubimov, pisac i sovjetski obaveštajac veteran, kaže da je "totalno apsurdno" optužiti Rusiju da planira da ubaci "krticu" u parlament, kada se svi transkripti i sve debate iz parlamenta objavljuju u časopisu "Tajm".

Očigledno postoje struje kojima ne odgovara bilateralni razvoj odnosa Rusije i Velike Britanije. Najlakši način da se "zatruje voda" jeste lansiranje novog špijunskog skandala u stilu Ane Čepmen. ◂

Baron Minhauzen

Esej: O stripovima Đorđa Lobačeva

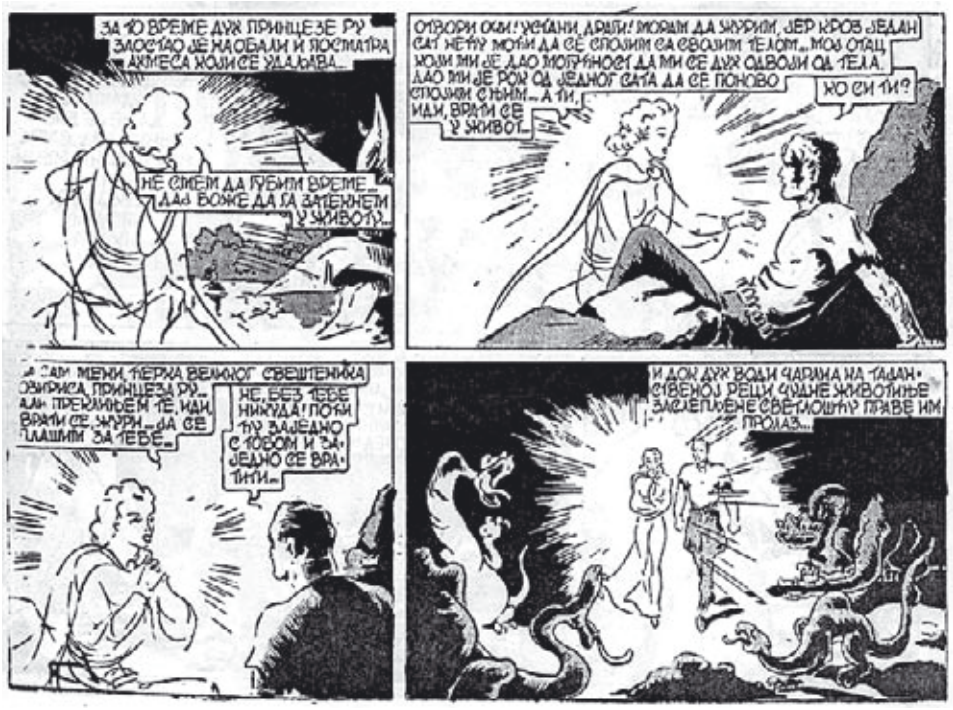
Smeh

Onirizam, sanjanje na javi, zajedničko sanjanje i korišćenje snoviđenja danas su neodvojivi od stripskih pripovedačkih idioma i u Evropi i u Americi. Đorđe Lobačev je svojim onirizmom zaista njihova preteča. I tu se sreću ljubav za klasiku i ljubav za novo, pokazujući koliko su razlike varljive

Samosvest bez oholosti i razumevanje bez taštine.
ŽIKA BOGDANOVIĆ O LOBAČEVU

Odgovor na pitanje ko su vodeća četvorka Beogradskog kruga autora stripova iz vremena pre Drugog svetskog rata nije sporan. Redosled nabrajanja njihovih imena, međutim, govori o našim vrednosnim i emotivnim prioritetima. I nakon svih dilema, moj redosled izgleda ovako: Sergej Solovjev, Konstantin Kuznjecov (koji opasno i sve više ugrožava prvopomenutog), Đorđe Lobačev, pa onda Nikola Navojev. Za istoričara stripa Zdravka Zupana redosled je nešto drugačiji, barem u eseju *Zlatno doba srpskog stripa ili Strip u Srbiji 1935-1941*: Lobačev, Solovjev, Kuznjecov i Navojev. Četvorici majstora uvek dodajem Ivana Šenšina kao petog, i to se peto mesto poklapa sa Zupanovim. Dug prema Šenšinu sa strašću ispunjavam pošto njegovog *Zvonara Bogorodične crkve* smatram nezaobilaznim, potpuno impresivnim delom. Pri svemu rečenom, svestan sam da, i pored kritičarskog aparata, obrazovanja i razuma, najličniji ukus, dakle intimni odnos prema stvarima

u snu

ONIRIZAM: Princeza Ru

(delima), ipak odlučuje. Lobačeva (osobu) sam jedinog imao priliku da upoznam i da se u nekoliko navrata družimo. Večita ozarenost i beskrajno simpatična harizma Đorđa Lobačeva uvek su me mamili da pomerim nijanse u pomenutom redosledu. Odupirem se tome iz svetog hijerarhijskog principa kritičara – delo je važno; autor je samo senka koja se ponekad druži sa senkama čitaoca i kritičara, ali *druženje* ne sme da zaseni *čitanje*. Ili duboko grešim? Ne grešim, to su dve paralelne realnosti i takve moraju da ostanu.

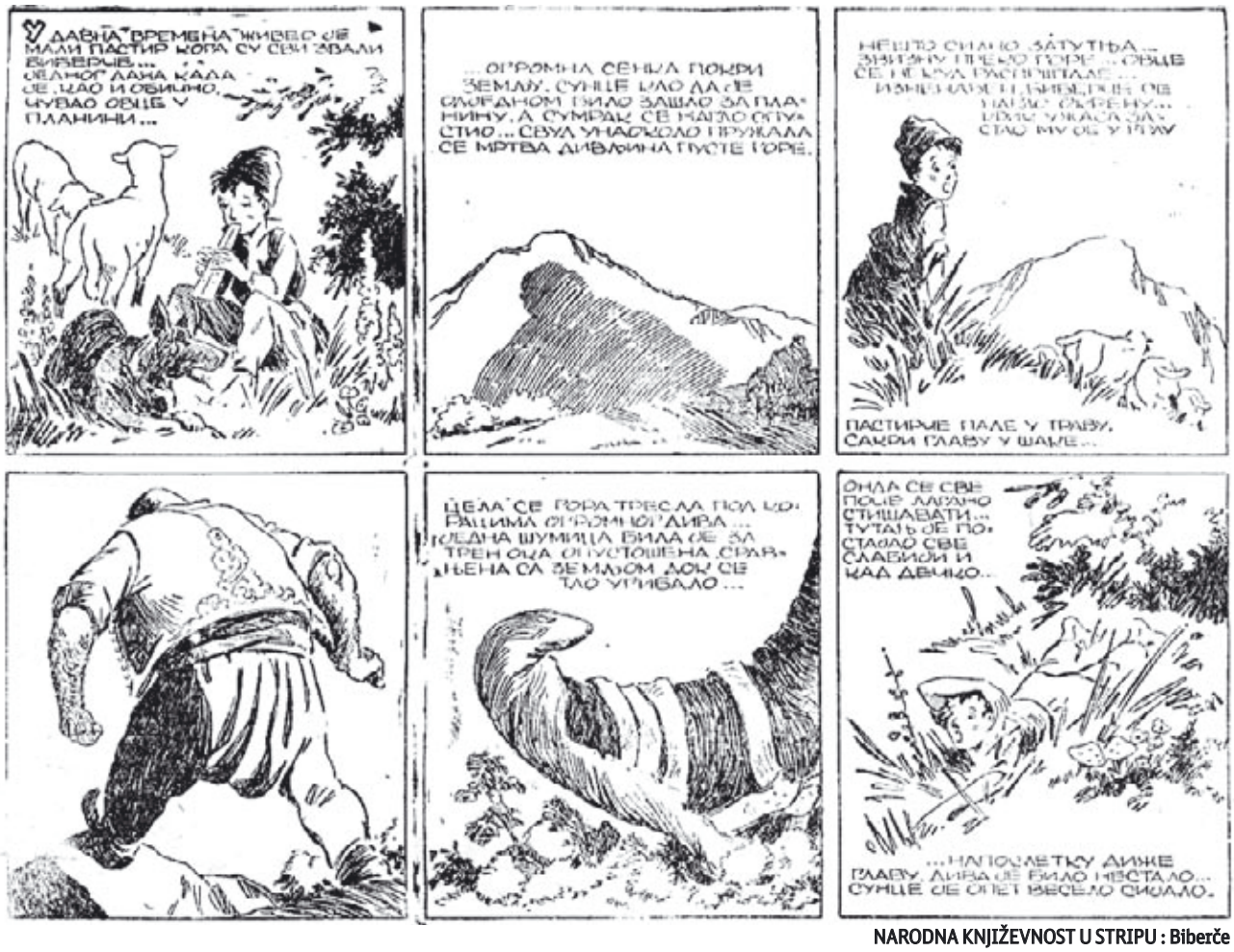
Podela koju je uveo Žika Bogdanović gotovo je opšteprihvaćena. On je razdelio opus Lobačeva u tri grupe: obrade književnih dela, nacionalno-folklorne stripove (iz riznice epskih pesama i narodnih priča – prva nezaobilazna referenca: *Od zlata jabuka*, čijem jabučjem zlatu ću se vratiti još) i pustolovno-oniričke. Klasifikaciju je prihvatio i sam Lobačev; eksplicitno je pominje u svojoj knjizi sećanja *Kad se Volga ulivala u Savu* (Prosveta, Beograd, 1997). Pošto nisam istoričar, oslobođen sam zahteva potpuno iscrpnih lista Lobačevljevih stripova i zadržaću se samo na nekima od njih. Grupi obrada književnih dela pripadaju *Hajduk Stanko*, *Carev Glasnik*, *Dubrovski*, *Baron Minhauzen*, *Čarobnjak iz Oza*... Drugu, najbrojniju grupu stripova po motivima narodnih priča i epskih pesama čine *Ženidba cara Dušana*, *Propast grada Pirlitora*, *Baš Čelik*, *Čardak ni na nebu ni na zemlji*, *Biberče*... Avanturističko-oniričke stripove, pak, okupljaju *Plavu pustolovku*, *Beli duh*, *Pincezu Ru*, *Gospodara smrti*...

MERA AVANTURE: Izgleda da je svako iz Beogradskog kruga nesvesno tražio vlastitu meru "egzotike", odnosno avanture (o sinonimnosti ovih dveju kategorija treba razmisliti), a važno je imati u vidu da je prodor u tom istorijskom trenutku tek rođenog američkog avanturističkog stripa bio ravan nečem zaista potpuno egzotičnom, bez obzira što dolazi sa Zapada. Već i samo imaginiranje "neuhvatljivog", a tako prisutnog *pokreta* u stripu bilo je nalik novoj vrsti sanjanja. Neko je egzotiku tražio u avanturizmu, neko u istoriji, neko u književnim predlošcima, neko pak u folkloru, a Lobačev je morao makar isprva da se oproba u svim ovim žanrovima. *Detektiv X9* naravno da je bio ljubav na prvi pogled. Američki avanturistički stripski idiom realističke stilizacije, kakav je prepoznat u *Detektivu X9* i onima koji su došli za njim, postao je dominanta Beogradskog kruga. Međutim, *najbolji učenici uvek odlaze*, idu dalje od onoga što im je bilo ponuđeno kao model, razvijajući ga u nepoznatom pravcu. Takva je bila i evolucija Lobačevljevog opusa.

Čini se ipak neophodnim relativizovati Bogdanovićevu podelu. Nije reč o fazama, pošto se hronološki ne mogu do kraja odvojiti. Avanturističko-oniričke Lobačevljevi stripovi isuviše se uzajamno razlikuju da bi mogli biti udobno smešteni u jednoznačnu kategoriju, reč je pre o različitom naglasku avanturističkog ili oniričkog. Podela je tematskog karaktera, pa ništa ne govori o tome kojim su stilom stripovi rađeni, koji od njih su bliži jedni drugima, a koje ponajviše udaljavaju njihovi vizuelni svetovi. Sam Bogdanović ukazuje na očigledne stilske sličnosti između prvih verzija *Biberčeta* i *Barona Minhauzena* koji tematski pripadaju odvojenim kategorijama, *Biberče* folklornoj, a *Minhauzen* pustolovno-oniričkoj.

Kada je reč o onirizmu, njega ćemo ponajviše naći u *Princezi Ru*. Zajedljiva opaska koja dopire iz tabora tadašnje konkurencije na račun "nezaboravne besmislice" u stripu objavljenom u strip reviji „Mika Miš", kad jedan od likova skine vlastitu glavu i gađa glavnog junaka *Princeze Ru*, svakako da se ne može poništiti nikakvim "tibetanskim verovanjem", kako je to ljupko pokušao Lobačev u intervjuu datom Žiki Bogdanoviću. Apsurd ostaje apsurd, i nikakva istočnjačka mudrost, pa ni "uvažavanje kulturnog relativizma i multikulturalnosti" ne mogu ga umanjiti. Ova "nezaboravna besmislica", međutim, ne ubija oniričku dimenziju *Princeze Ru* nego je, naprotiv, njen deo. Onaj ko u *Princezi Ru* traži strogu racionalističku doslednost, rizikuje upravo da promaši ono što danas može biti prepoznato kao revolucionarno unošenje onirizma u medij.

Ne bih se složio ni sa stanovištem da *Mefisto se zabavlja*, druga epizoda *Princeze Ru*, likom Mefista narušava oniričku dimenziju celine. Kako bi isti argument sudio tek o Gaimanovom koktelu mitologija u *Sendmenu*? Verujem, u oba slučaja, da je upravo obrnuto. Oniričnost *Princeze Ru* ne gradi se pre svega na nivou fabule. Dijalozi češće nisu nego jesu ono što je proizvodi. Oniričnost svakako ne zavisi primarno od oslonjenosti na "staroegipatsku mitologiju". ►

NARODNA KNJIŽEVNOST U STRIPU : Biberče

Ova mitologija nije osnov uverljivosti nego tek povod, usputno sredstvo da nas povede u nešto mnogo važnije: ukidanje izvesnosti, nestanak jasne granice sna i jave. Vizuelna naracija tu obavlja presudnu ulogu, galerija bića koja nemaju stabilni ontološki status nego se groteskno transformišu iz oblika u oblik (neretko na šeretsko-humorni način, što, zanimljivo, ne ubija onirizam), čudovište koje svojom ogromnom čeljusti zahvata stenje i pretvara se u top, a zrak upaljača propušten kroz oko guštera postaje laser, sličan onom u romanu *Hiperboloid inžinjera Garina* Alekseja Tolstoja po kome je Lobačev već bio nacrtao svoj strip *Zrak smrti*.

Naravno da u *Princezi Ru* ima sjajnih oniričkih momenata, kao i onih drugih koji relativišu ili su u suprotnosti s oniričkim učinkom. Kao krunu onirizma vidim, recimo, trenutak kada se lik Ahmesa prikazuje Ru kao znamenje u odrazu u ogledalu, zatim na leđima pauka i onda nestaje da bi sve ponovo *izgledalo* kao java – do sledećeg preokreta. Takođe, jedna od zamerki su lažni krajevi – buđenje Čarlija u svetu bez Ru, kao i poslednja tabla sa sugestijom da je sve bilo samo snimanje filma – koji, tvrdi se, umanjuju klimaks. Ni u ovo ne verujem, nije bilo neophodno čekati na postmodernu epohu da bismo shvatili dodatni oniričke potencijal ovakvog postupka, dovoljno je pogledati kultni filmski klasik *Gluvo doba noći* (*Dead of Night*) iz 1945, od čijeg ponovnog gledanja zebem i danas. Dakle, i takvi momenti u *Princezi Ru* ono su što čini istorijski relevantnim ostvareni pomak.

STRIPOLOGIJA BAJKE: U slučaju *Gospodara smrti*, između onirizma i (antiratnog) moralizma, na tekstualnom planu pobeđuje ipak moralizam. Onirizam opstaje na nivou atmosfere, između redova. *Princeza Ru*, opet, u svom neoniričkom sloju, je poprilično retoričan strip, insistira na *prepričavanju* onoga što se događa umesto da se ograniči na njegovo *prikazivanje*. Umesto pružanja uvida u samu situaciju, što bi omogućilo direktno saživljavanje, pripovedanje se pretvara u pomalo izveštačeno afektiranje avanture. Među boljim i neodoljivo simpatičnim primerima koji upravo na ovakav način "unapređuju" oniričke peripetije su rečenice tipa "Živeo ujače! Sa svojom torbom ti bi mogao da zarađuješ ogromne pare u cirkusima", "Daj mi upaljač i oko... služio sam u mitraljeskom odredu... dosta dobro ciljam" ili "Hm, naš položaj nije baš zavidan... ". Među karakterima, pored galerije fantastičnih bića, svakako je Ru ona koja nosi oniričke naboj. Glavni muški lik (vlasnik maločas pomenutih rečenica) je, međutim, problematičniji. Reč je o Čarliju Grafu, "sportmenu i besposličaru" koji je, eto nekako, "izigrao desethiljadugodišnjeg Ahmesa". Mimo činjenice da je zaljubljen, Čarli je u psihološkom pogledu i po socijalnim vrednostima pravi pojednostavljivač smisla "svega postojećeg" (populista) i svojim komentarima najčešće banalizuje ono što doživljava.

Ako pokušam da dam neki svoj odgovor na pitanje šta je Lobabačeva najviše privlačilo među svim tematskim raznolikostima kroz koje je prolazio, čini mi se da su to *bajkovito i oniričko* kao takvi, bez obzira da li je reč o književnom predlošku, avanturi ili korišćenju motiva iz narodne književnosti. Ako se u folklornom ciklusu Lobačev vizuelno i narativno ponajviše ostvario, što je tačno, možemo pokušati ponuditi naše odgovore za to. Ne mislim, međutim, da tome može biti razlog davanje

IZ NACIONALNE ISTORIJE: Hajduk Veljko

mitskih proporcija za nacionalni ego, kako je jednom sugerisano. Lobačevljevo pripovedanje je isuviše nijansirano i kulturološki skrupolozno da bi imalo ikakvih dodirnih tačaka sa mnogo decenija kasnije nastalim populizmom i socio-psihološkom regresijom koja vodi u sasvim suprotnom pravcu – pojednostavljenju i vulgarizovanju slike o kulturnoj prošlosti, obezvređivanju njenih civilizacijskih potencijala u sadašnjosti.

Neophodno je razlikovati dve oprečne funkcije mitskog. Jedna je u populizmu i njegovoj političkoj instrumentalizaciji, gde mu je uostalom i ishodište. Druga je u umetničkom delu. Samo najizrazitiji istorijski primer ove dihotomije je *Josif i njegovu braća*. Thomas Mann nije pisao ovaj roman da bi pothranjivao populistički mit svog opakog vremena nego da bi mu se suprotstavio, da bi mu ponudio umetničku negaciju i alternativu, dakle upravo da bi zaštitio jezik i tradiciju (kako ju je T. S. Eliot definisao 1919. godine u eseju *Tradicija i individualni talent*) od zloupotrebe mita i podsetio na oprečan smisao – književnu artikulaciju i prevrednovanje mita u umetničko delo.

U intervjuu *Prednosti troglave aždaje* („Vreme“ br. 516, 23. novembar 2000) Đorđe Lobačev eksplicitno kaže: “Poznajem mnogo folklora na svetu.” Još važnijom smatram rečenicu koja joj neposredno prethodi: “Vaš folklor je za moj račun jedan od najlepših na svetu.” Nije upotrebio reč “naš”. Lobačev, uostalom, nije imao neopozivu “panslavističku” (bivajući Rus, a ne Srbin) identifikaciju ili izostanak kulturološke, dakle kritičke distance prema “mitovima” koje je preartikulisao u remek-dela pripovedaštva u stripu. Ne mora se ekstatično biti “naš”, pa da se tek onda s divljenjem posmatraju folklorni motivi iz riznice narodnih epskih pesama, bajki i pripovetki; što su izgleda znali još i braća Grimm koji, ako se nisam baš prevario, takođe nisu bili Srbi. Nisu to bili ni Charles Nodier, Alphonse de Lamartin, Walter Scott, George Byron, Adam Mickiewicz, Aleksandar Puškin, J. W. Goethe i J. G. von Herder – svi oni koji su u narodnoj književnosti Južnih Slovena videli fascinantnu riznicu. Lobačev je jednostavno, kako kaže Žika Bogdanović, u folkloru prepoznao na raskošne elemente fantastike koji su bili više nego blagotvorno seme za njegovu plodnu imaginaciju. Prepoznao ih je kasnije i jedan od većih pesnika koji su kročili planetom – Vasko Popa kad je sastavio prelepu knjigu *Od zlata jabuka: rukovet narodnih umotvorina* (1958) gde je okupio baš sve što treba: brojanice, zagonetke, pesme, priče, poslovice, izreke, vradžbine, brzalice, kletve i zakletve.

LAKOĆA VOLJENJA: *Čarobnjak iz Oza* večito je primamljiva tema jer se može doživljavati/tumačiti na vrlo različite načine: kao potraga za hrabrošću, pameću i strašću; potraga za istinskim ja; kao fantastična potraga za izlaskom iz fantazije u svet realnosti; kao politička parabola (neki čak veruju alegorija) o manipulativnoj politici u epohi medija; kao priča o odrastanju ženskog karaktera (drugi idu dalje i insistiraju na feminističkom čitanju); a onda opet kao priča o nepotpunosti ljudi, potrazi za domom, potpunošću, za izgubljenom magijom; potrazi za stvarima koje imamo, ali nismo u stanju da vidimo. Što je najvažnije, nijedno od navedenih čitanja ne može se smatrati jedinim “pravim” doživljajem ove priče koja se presijava kao opal i (šaljivo) zadražava svoje tajne. Ovo je Lobačev bravurozno stripski ►

JEDAN DAVNI SUSRET SA MAJSTOROM: Đorđe Lobačev i Zoran Đukanović, Vinkovci, 1985.

izrekao, stvorivši jedno od svojih pet-šest najboljih dela. I pored upravo izrečenog, simboličko-pragmatični ritualni koraci pripovedanja, u *Čarobnjaku iz Oza* nekako mehanički, uvek su pomalo ograničavali bajkovitost koja bi me potpuno osvojila. Ovo ide na račun predloška i tek sekundarno samog stripa. Opet, u tumačenje političke parabole se, na ovom mestu, ne bih upuštalo. Najviše mi je potaman bizarna nadinterpretacija ove bajke u Boormanovom filmu *Zardoz* (Wi/**zard**/of /**Oz**/ = Zardoz) iz 1974. pred čijim "nespretnostima" i "bukvalnostima" nisam zastao zbunjen niti bio odvraćen. *Zardoz* je takvim ogoljavanjem doveo do krajnjih konsekvenci mehaniku ritualno-mitskih, oniričkih koraka *oslobađanja* (tako se pak zove jedan drugi Boormanov film, a isti proces možemo pratiti i u njegovom *Ekskaliburu*).

S jednakim entuzijazmom kojim baron Minhauzen priča, Lobačev je iscrtao ovu pripovest – u stakatu pripovedanja avantura na jednoj tabli. Stari Minhauzen, pripovedač na prvoj slici svake od tabli, tokom stripa sve se više nadima, valjda od uverljivosti same priče. Kritičari verovatno sebe smatraju sasvim drugačijim od ovog barona, pa obično ne vole kada ih neko pita to pojednostavljeno, detinjasto pitanje "recite, koji su to najbolji Lobačevljevi stripovi, pa da skratimo priču". Odgovoriću. Uostalom, započeo sam tekst pričom o delikatnosti nabrajanja u vrednosnoj hijerarhiji i ipak otkrio svoju. Najbolji u mojim očima njegovi stripovi su: *Baron Minhauzen*, *Biberče*, *Pepeljuga*, *Čarobnjak iz Oza*, *Baš Čelik*, *Princeza Ru*, *Hajduk Veljko* i *Ženidba cara Dušana*. Pa zašto onda pišem više o *Princezi Ru*, a toliko malo o mom miljeniku *Biberčetu*? Postoje dve vrste ljudi koji pišu o stripu; oni koji pišu samo o onome što vole i oni koji pišu o problemima voljenja i manjeg voljenja.

Zupan piše da je Lobačev bio toliko zaposlen da je neke stripove za „Miku Miša", prema sopstvenom kazivanju, skicirao samo ovlaš i odmah iscrtavao u tušu. To je savršeno primetno čim uporedimo te radove s filigranskim radom na *Pepeljuzi* ili *Baronu Minhauzenu*, ali nije dorađenost kvalitet po sebi koji bi uvek nadjačao sve druge. Preferiram kod Lobačeva prvobitne verzije, o razlozima za to nešto kasnije.

Koliko je Lobačev dobar, zanimljiv portretist karaktera, može da pokaže neki sasvim sporedan primer. Ćuskijaš iz *Biberčeta*, recimo, nije ni u jednom jedinom sekundu simpatičan, i to mnogo pre no što se u punoći otkrije njegova ne toliko prevrtljiva koliko dosledno autoritarna i gramziva priroda primitivca. Većina autora bi posegnula da njegovu izdaju Biberčeta prikaže kao dramatični preokret, koga kod Lobačeva u stvari nema. *Baš Čelik*, govorim o novoj verziji jer mi stara nije dostupna, ne pokazuje samo veze sa Fosterovim *Princom Valijantom*; u njegovim, pak, humornim meandrima naći ćemo motivske srodnosti s Dan Barryjevim epizodama *Flaša Gordona* u kojima gušterolike životinjice plene svojom simpatičnošću. Prva verzija *Baš Čelika* je naravno, nastala nekih trinaestak godina pre toga. Ovome još da dodam da je najbolja maska u *Gospodaru smrti*, takvu *utvarnost* sam kasnije voleo u *Stubičkoj aveti* Ivice Bednjanca.

MIRNO TEKU REKE: Dobri tekstovi o velikanima su, naravno, retkost, pa ni od ovog ne treba očekivati mnogo. Zašto "naravno"? Zato što velikani postaju "isuviše" važni da bi se njihov rad iznova analizirao. Ako se i piše, čini se to s gotovo redovnim gubitkom autentičnosti "odnosa prema veličini". Kako to izgleda na primeru *lobačevologije*? Prvi esej koji je postavio koordinate za svako razmišljanje na ovu temu i predstavlja prekretnicu u vrednovanju Lobačeva autorstvo je Žike Bogdanovića, objavljenog u prvom broju legedarnog časopisa „Pegaz" 1974. godine. Istorijsku građu sjajno je prikupljao i analizirao Zdravko Zupan, ponajbolje u *Istoriji jugoslovenskog stripa* (1986), ali ne samo tamo. A šta je sa ostalima? Otada, ponajčešće prigodni ili "bogobojažljivi" napisi. Intervjui su, međutim, zanimljivi: osluškujemo Lobačevljev glas. Ponajviše onaj "definitivni" iz Pegaza (decembar 1989), vođen opet rukom Žike Bogdanovića i onaj iz "Vremena", oba ovde već pomenuta.

Kada sam poslednji put sreo interesantan napis o Lobačevu? Trećeg avgusta 2002. pod naslovom *Nepotpisana biografija* u onlajn magazinu Strip vestima, iz pera urednika Zlatka Milenkovića. Potpuno personalan zapis, dodao je malu, ali bitnu nijansu u percepciji sudbina ovdašnjeg stripa i Lobačevljeve, koje su se 93 godine zanimljivo ukrštale. Milenković je to sažeo u rečenicu da je reč o "čoveku koji je do 23. jula 2002. bio živa spona istorije i sadašnjosti našeg stripa". Nekako verujem da će se i dalje ukrštati, bez obzira na empirijsku smrt Lobačevljeve "biološke košuljice". Milenković je dao i mali doprinos tumačenju trauma naših života. U tekstu ne dužem od stranice, on

STARA TEMA: Pepeljuga

UTVARA IZ SNA: Gospodar smrti

ČUĐENJE PRED TAJNOM SVETA: Minhauzen

rezimira dikensovski siže Lobačevljevog života, sa kojim bi retko koji obožavalac njegovih stripova pristao da se menja: težak život i mnogo nesreća; rođen kao sin ruskog vice-konzula, da bi ovaj privilegovani fakt života maestralno bio prebrisan naglom smrću oba roditelja kada s mlađim bratom završava u sirotištu; bekstvo odatle, građenje života od nule, mogo potucanja; višestruki gubitak domovine (ne "komada jedan" nego više puta – jedno takvo iskustvo je dovoljno da slomi manje izdržljive); nemogućnost da po čitave decenije stvara strip koji je zauvek ostao njegova vokacija. A opet, nikada žaljenje na okrutne okolnosti koje su sve ovo određivale. Kako bi rekao jedan veoma razroki egzistencijalistički filozof onižeg rasta, čija "biološka košuljica" takođe više nije aktivna – sloboda nije ono što su okolnosti učinile od nas (sprečavajući nas, davajući opravdanje ili izgovor za ono što nismo učinili, a hteli smo da učinimo), *sloboda je samo ono što mi učinimo od onoga što je učinjeno od nas*. Malo ili puno? Pitajte Đorđa Lobačeva. Pošto to nije više moguće direktno, možda je najbolji način pročitati njegovu knjigu uspomena *Kad se Volga ulivala u Savu* (Prosveta, Beograd, 1997), delo koje se, možda, počinje da čita iz pijeteta, ali se pretvara u odličan lični, vedro-tužni portret "vremena početaka", i pročitava u dahu.

U pomenutom intervjuu iz "Vremena" Lobačev govori da je on bio čovek kome je objavljen prvi strip u SSSR-u 1966, pošto su do tada bili zabranjeni kao kapitalistička izmišljotina koja kvari razvoj mladih. Zatim dodaje nešto što me je isprva užasnulo i potom krajnje dojmilo. Lobačev govori kako strip nije dobro prošao, što je demoralisalo druge da pokušaju isto, i kaže: "Prvi ruski stripovi počeli su da se pojavljuju tek početkom osamdesetih, ali to je već bilo dockan. Publika se već navikla na crtani film, pa strip nije uspeo." Hajde sad, fanovi stripa, vernici malog geta, zamislite kako bi bilo da se predmet vašeg obožavanja nikada nije ni rodio, a mogao se ne roditi, barem na ovom kutku planete? Umesto da se osećamo ucveljeno kao dete kad postane svesno smrtnosti majke, o ovome je potrebno trezno i mirno porazmisliti. Lobačev je poznavao krhkost stvari koje je voleo. Krhkost života u jednoj zemlji koju je prihvatio kao svoju, a koja ga je "sa suprugom, sinom i dva kofera u zapečaćenom vagonu" proterala u jednom histeričnom periodu. Od tada ju je samo posećivao, uvek se neizmerno radujući svakoj mogućnosti viđenja. Lobačev je poznavao i krhkost stripa. Jednom je rekao: "Kada je reč o Politici, moj boravak u ovoj (izdavačkoj) kući u odnosu na moj dugi život je bio kratak, ali meni se čini da sam ceo život proveo u njoj."

LINIJA SENKE: Šta znače reči Žike Bogdanovića o Lobačevu, uzete za epigraf s početka ovog teksta, "samosvest bez oholosti i razumevanje bez taštine", biće jasnije ako se navede Lobačevljev odgovor na pitanja o stepenu duhovnog zajedništva među autorima koje danas nazivamo Beogradski krug stripa 1934-1941, kao i analize uticaja klasika na njega: "Moram biti iskren po svaku cenu. Ako već jesmo, kako tvrdite, deo neke istorije, onda ona mora ostati neuprljana: bez naknadnih konstrukcija i bez falsifikovanja. Prema tome, moj odgovor je: Ne! I već u ovom trenutku, dok izgovaram tu kratku, sudbonosnu dvoslovnu rečenicu, osećam beskrajno žaljenje, jer je sve moglo biti sasma, sasma drukčije... Ne, zaista nikakve veze nismo imali jedan s drugim" i "svako moje sadašnje bliže određivanje naklonosti ili poštovanja prema klasicima može predstavljati naknadnu konstrukciju, makar i benigni falsifikat". ►

Sve ono što je Lobačev govorio o vlastitom osećaju za pokret ostvario je u kratkom, ali impresivnom ostvarenju *Hajduk Veljko* 1965. Bio je to deo povratka na beogradsku strip scenu polovinom šezdesetih; trijumfalnog crtačkog povratka. Dinamička montaža, potpuno artikulisan osećaj za pokret, punoća crteža četkicom bez tragova ilustratorskog opterećenja koje srećemo kasnije u monografiji *Čudesni svet Đorđa Lobačeva*. Raskošna dinamika vizuelnog pripovedanja *Hajduk Veljka* donosi Lobačeva kakvog sam uvek priželjkivao. 1965. bio sam desetogodišnjak i sve što sam zapamtio bila je gusta "tekstura" vizuelnog pripovedanja (na predivnom velikom formatu i u rasternim bojama tadašnjeg „Politikinog zabavnika"). Bilo je potrebno da *Hajduk Veljko* doživi reprizu 23 godine kasnije u prvom broju Zupanovog magazina „Cepelin" da u punoj meri shvatim o kakvom je vatrenom, slobodnom načinu vizuelnog pripovedanja reč. Šteta da priča nije bila duža od 20 "kejnovskih" (Gil Kane) horizontalnih tabli. U slučaju *Hajduk Veljka* nailazimo po 6 do 7 prizora na svakoj. dPremali prostor da bi dobila priliku da pokuša da dostigne pripovedačku punoću kojom je Lobačev briljirao u doratnim stripovima o *Biberčetu*, *Baš Čeliku*, *Baronu Minhauzenu* i *Pepeljugi*. No, to je neostvariva želja pošto je reč o potpuno drugoj vrsti naracije. *Hajduk Veljko* je vizuelni bravado Lobačevljevog rukopisa, kakav je recimo zablistao te iste 1965. godine u *Zulumćaru*, biseru koga je iznedrio jedan posve drugačiji crtački rukopis Božidara Veselinovića.

TEŽINA FORME: O "šizmi" između starih i novih verzija Lobačevljevih stripova sam se izjasnio. O tome nemam doktrinaran stav – prva verzija nije uvek za mene "original" a druga samo "kopija". U novom *Biberčetu* ima prizora koji su dorasli prvoj verziji; ima, nesumnjivo ima onih koji su čak i bolje uređeni u novoj verziji. I pored svega, generalni je dojam da nove verzije poseduju izvesnu "otežalost forme". Teški nanosi četkice su delimično redukovali stripski idiom i vratili ga u ilustratorski domen. Izdvojeni prizori koji zauzimaju čitavu tablu doprinose asocijaciji na slikovnicu. Ovo me vraća uverenju koje sam stekao još sedamdesetih godina. Sva dobronamerna teorija o "grafičkom romanu" Burnea Hogartha, njegova pomalo izafektirana "dinamička anatomija", pa i *Tarzan kralj majmuna* iz 1972, pokazuju manje dosluha sa autentičnim stripskim idiomom od bilo koje grupe kaiševa Huga Pratta.

S druge strane, fini koloristički učinak *Ženidbe cara Dušana*, *Biberčeta* i *Barona Minhauzena* može prirediti radost i čitanju koje u sebi nosi iskustvo prethodnih verzija. *Ženidba cara Dušana* i *Biberče*, u novim verzijama, interesantan su primer snažnog, dinamičkog pripovedanja, što govori da je Lobačev u svojim šezdesetim godinama postigao možda još viši pripovedački nivo. One, međutim, u sebi imaju prigušenu dinamiku stripskog idioma. Upravo na ovom primeru se pokazuje da dve stvari, dinamika pripovedanja i stripska dinamika, nisu nužno jedno isto. U nekim se prizorima ili čak tablama ove dve dinamike susreću, ali ukupni efekt stripa pomeren je ka ilustraciji. Verzija *Biberčeta* iz 1942. rađena je perom u tanjim nanosima tuša; spontanija je, prozračnija, sa više stripskog poteza. U samom crtežu ratne verzije *Biberčeta* je više oniričkog, a manje realističkog pristupa, što Lobačev postiže, između ostalog, i karakterističnim ovlašnim izvlačenjem kontura oblaka čija prozračnost, tek naznačenost, odvodi našu maštu u oniričku nedorečenost bajke.

Onirizam je u doba kada ga je Lobačevljev otkrivao, u drugoj polovini tridesetih godina prošlog veka, bio redak fenomen u stripu i zato ne treba smatrati precenjivanjem reči francuskog istoričara stripa Pierrea Strnatija iz 1955. godine kada je *Princezu Ru* (objavljena u predratnoj Francuskoj bez Lobačevljevog znanja) nazvao najnadrealističkijim od svih tadašnjih stripova. Onirizam, sanjanje na javi, zajedničko sanjanje, korišćenje snoviđenja danas su neodvojivi od stripskih pripovedačkih idioma i u Evropi i u Americi. Lista bi bila preduga, ali pomenimo samo *Vama* Vladimira Colina i Igora Kordeja, *Astera Blistoka* Godarda i Ribere, *Dilana Doga*, *Čudovište iz močvare* Alana Moorea, *Sendmena* Neila Gaimana, *Vatre* Lorenza Mattottija, *Enigmu* Petera Milligana i Duncana Fegreda ... da nabrajam još? To su beočuzi savremenog stripa, a Đorđe Lobačev je svojim onirizmom zaista njihova preteča. I tu se sreću ljubav za klasiku i ljubav za novo, pokazujući koliko su razlike varljive.

Ono što u svim fazama Lobačevljevog rada na stripu fascinira, bilo da je reč o više "stripskim" ili više "ilustratorskim" verzijama, je ono što nije niko bolje od Žike Bogdanovića formulisao. Lobačev je "crtač izvanredne stilske jednostavnosti, pripovedač od dara... čiji stil odlikuju toplina, jasnost i svežina". On majstorski "nalazi narativni ton pun beskrajne ljupkosti i vizuelni izraz natopljen neizmernom pitomošću".

Postoji legenda da je 2000. godine na jednom od štandova na beogradskom Sajmu knjiga mladić koji se bavi stripom prišao Lobačevu i poljubio mu ruku. Zadržite u vašem sećanju, molim vas, sliku izražavanja nežnosti prema ruci sićušnog starca koja je proizvodila čudesni svet mašte i, istovremeno, paganski ritual dodira s izvorom snage (talenta) koji će, možda, prizvati milostivi transfer u onoga koji stupa s njom u dodir? ◂

Zoran Đukanović

SRBIJA PROTIV RAKA

Nacionalna kampanja "Srbija protiv raka", koju su pokrenuli Ministarstvo zdravlja i Republički zavod za zdravstveno osiguranje, traje od aprila prošle godine. Na konferenciji na kojoj je javnosti predstavljen plan borbe protiv najteže bolesti, 22. aprila prošle godine okupili su se najviši državni zvaničnici. Svi su poslali istu poruku – "živite zdravo i idite redovno na preglede". Akcija je mobilisala i lekare, i medije, i one koji donacijama mogu da pomognu. Osim unapređivanja dijagnostike i lečenja, kao i kvaliteta života obolelih i njihovih porodica, plan Nacionalnog programa je da u Srbiji u narednom periodu budu primenjeni nacionalni skrininzi, odnosno programi za rano otkrivanje raka grlića materice, dojke i kolorektalnog karcinoma jer ove tri vrste kancera mogu biti izlečene – ako se pacijent lekaru obrati na vreme. Plan je da se do 2014. godine pregledaju najugroženije grupe stanovništva: 45 odsto žena starih između 45 i 69 godina za rak dojke, 75 odsto žena starih od 25 do 69 godina za rak grlića materice i 40 odsto muškaraca i žena uzrasta od 50 do 70 godina sa prosečnim rizikom da obole od raka debelog creva. Odazivanjem na preglede možemo spasiti svoj život. Pravu stvar ćemo učiniti ako na pregled uputimo i one koje volimo.

J. Lazić

Intervju: prof. dr Vesna Kesić, ginekolog-onkolog

Kako protiv karcinoma cerviksa?

U Srbiji trenutno samo 15 do 20 odsto žena redovno ide ginekologu. Naš cilj je da i onih 80 odsto žena koje ne dolaze na pregled nateramo da se predomisle i redovno kontrolišu

Karcinom grlića materice (cerviksa) je zloćudni tumor koji nastaje na grliću materice i, kao i svaka maligna bolest, nastaje onda kada se određene ćelije izmene, dobiju sposobnost da izbegnu odbrambene mehanizme tela i počnu nekontrolisano da se umnožavaju. Danas se zna da je uzrok nastanka raka grlića materice infekcija Humanim papiloma virusom. Ovaj virus je prisutan u humanom svetu i ima mnogo različitih tipova. Prenosi se polnim putem i infekcija je vrlo česta i kod muškaraca i kod žena. "Ono što je najvažnije znati o ovoj infekciji je da isto tako kao što lako nastaje, tako se lako i spontano može i izlečiti. Zdrav organizam sasvim uspešno eliminiše virus u roku od dve godine", kaže za „Vreme zdravlja" prof. dr Vesna Kesić, ginekolog-onkolog, član Savetodavnog odbora za sprovođenje programa za rano otkrivanje i skrining raka dojke, grlića materice i debelog creva.

VREME ZDRAVLJA: Da li skrining koji, u okviru kampanje „Srbija protiv raka", traje duže od godinu dana daje očekivane rezultate i kakav je odziv stanovništva na preventivne preglede?

DR VESNA KESIĆ: Uvođenje organizovanog skrininga za rak grlića materice, dojke i kolorektalni kancer je deo velike kampanje „Srbija protiv raka". Proces uvođenja organizovanog skrininga je veoma komplikovan, veoma dug i podrazumeva mnogo elemenata, od socijalne mobilizacije, uvođenja informacione tehnologije, organizacije samih pregleda, uspostavljanje procesa kontrole kvaliteta i praćenje rezultata skrininga.

Kada se govori o organizovanom nacionalnom skriningu i raku grlića materice, urađen je veliki deo posla. Donet je program skrininga, koji je usvojila Vlada, socijalna mobilizacija je već veoma uspešna i sada se radi na opremanju regionalnih citoloških laboratorija, obučavanju citotehničara, usvajanju standarda potrebnih za kvalitetan i pouzdan pregled i naročito organizovanju dalje dijagnostike i lečenja onda kada se kroz skrining počnu otkrivati novi slučajevi prekancera i kancera grlića. Sve ovo što govorim, ponavljam, odnosi se na organizovani skrining koji podrazumeva slanje poziva ženama, na kućnu adresu, da dođu na pregled.

Oportuni skrining u našoj zemlji već postoji, a to znači da će kad žena ode na pregled, svaki ginekolog uzeti Papanikolau test i uraditi sve dalje preglede potrebne za ranu dijagnozu raka. Osnovni problem je to što na ovakve, redovne preglede, odlazi samo oko 20 odsto žena. Moram reći da su nastupi na medijima, televizija i tekstovi u novinama koji poslednje dve godine dosta prostora daju ovoj temi, imali mnogo efekta, jer sada više žena dolazi na pregled, češće otkrivamo bolest u ranim fazama i uspešno je lečimo.

Većina žena ipak nema svest o važnosti redovnog odlaska na pregled i mogućnosti ranog otkrivanja raka koji ne mora izazivati nikakve tegobe. Zato se kod nas i radi na uvođenju organizovanog skrininga koji će početi onda kada se završe svi obimni pripremni poslovi. Da se ne bi bilo neopravdano kritično prema onome što se radi kod nas, treba znati da je uvođenje organizovanog skrininga dugotrajan proces koji traje i desetak godina i da takav, organizovani skrining u Evropi ima samo devet zemalja.

Kolika je učestalost humanog papiloma virusa u Srbiji?

Učestalost Humanog papiloma virusa (koji skraćeno označavamo kao HPV) u našoj populaciji je oko deset do 15 odsto. U mlađim godinama, ovaj procenat je i 40, što bi značilo da je svaka druga-treća mlada osoba od 24. godine pozitivna na Humani papiloma virus. Kasnije taj procenat pada i posle 35 godine je svega tri odsto. Oko 80 odsto ljudi u životu ili je imalo, ili ima, ili će imati HPV infekciju. Dobra vest je što je to infekcija koju će zdrav organizam eliminisati sam od sebe. Ostaje, međutim, problem onog broja ljudi, malog broja žena i muškaraca, kod kojih se taj virus ne eliminiše i koji su izloženi i dodatnim faktorima, a od njih su najvažniji slabost imunog sistema, pušenje, druge udružene infekcije, primena oralnih kontraceptiva, nedovoljan unos hranljivih materija, vitamina pre svega... Dakle, svi ti faktori zajedno dovode do toga da HPV infekcija traje, a njenim dugim trajanjem dolazi do promena u ćelijama koje prvo postaju atipične, a iz njih se mogu razviti i maligne ćelije.

Koje žene su najugroženije, pa im se, samim tim, savetuje i veća obazrivost?

Pre svih, žene koje su u većoj meri izložene infekcijama prenosivim seksualnim putem, žene koje imaju veliki broj partnera, pa i žene muškarca koji imaju veliki broj partnerki, žene koje puše, devojke koje su u jako mladom uzrastu počele seksualni život, zato što je time njihov grlić u periodu kada je fiziološki nezreo duže vreme izložen Humanoj papiloma infekciji. Povećan rizik za nastanak prekanceroza i raka grlića imaju i žene koje imaju neke druge bolesti zbog kojih dolazi do pada imuniteta, kao što je infekcija HIV-om, ili one koje moraju primati imunosupresivne lekove.

Ako govorimo o uzrastima i o godištima, rak rlića materice najčešće se javlja od 40 do 50 godina. Ali tada govorimo o invazivnom karcinomu. Vrlo je važno znati da se ovaj karcinom nikada, ili se izuzetno retko razvije odmah kao karcinom. On uvek prolazi fazu koju zovemo „prekanceroza“. To je faza u kojoj virus menja ćeliju, ona postaje sve više atipična, ali ne oštećuje tkivo tako da bismo je mogli nazvati malignom ćelijom. Tu fazu možemo otkriti različitim metodama pregleda i lečiti veoma uspešno i sa veoma malim intervencijama.

Na koji način se leči, odnosno tretira rak grlića materice i koliko je važno obratiti se lekaru na vreme?

Kada su u pitanju prekanceroze težeg stepena, njih najčešće nalazimo kod žena i devojaka uzrasta od 24 do 35 godina. Prekancerozne promene razvijaju se sporo. Ako u tom dugom periodu koji imamo na raspolaganju, a reč je o periodu od desetak godina, tokom koga se ćelije postepeno menjaju ne otkrijemo i ne otklonimo promene, onda će jedan broj žena koje imaju prekanceroze dobiti rak. Ali ni tada nije sve izgubljeno, jer i kada se rak otkrije u početnim fazama, dok je u milimetarskim razmerama i dok je lokalizovan samo na grlić - lečenje je potpuno uspešno. Nekada lečenje može biti takvo da kod žene sačuva mogućnost i budućih trudnoća i rađanja, što je za nas koji se bavimo ovim poslom izuzetno značajno i pričinjava nam najveću radost.

Da li infekcija Humanim papiloma virusom daje neke simptome koji bi ženu naveli da ode na pregled?

HPV infekcija najčešće ne daje nikakve kliničke tegobe, ili klinički vidljive manifestacije. Ponavljam, ta infekcija će kod zdravog organizma biti eliminisana sama od sebe i većina mladih ljudi koji možda i imaju infekciju Humanim papiloma virusom biće kroz pola godine ili godinu dana negativni na taj virus, izboriće se protiv njega. U manjem broju slučajeva virus će dovesti do stvaranja promena, bilo bradavica (kondiloma), bilo mikroskopski vidljivih promena koje se mogu uočiti samo ginekološkim pregledom. U tome i leži važnost ginekološkog pregleda. Činjenica da neko ima pozitivan test na Humani papiloma virus, a da nema nikakve kliničke promene, ne znači mnogo. Kod 80 odsto žena će infekcije nestati same od sebe. Ali ako neko primeti da je dobio neki izraštaj, ili neku bradavicu, svakako treba da se javi ginekologu. Ono što je važno i kada treba reagovati, jeste ukoliko se utvrdi da žena ima prekancerozu. Ona onda ide na dodatne preglede i podvrgava se dodatnim dijagnostičkim postupcima na osnovu kojih će se odlučiti šta treba dalje raditi.

Kada bi trebalo početi sa pregledima i koliko često bi trebalo ići kod ginekologa?

Potreba za pregledom počinje onog momenta kada devojka, ili mlada žena, započne seksualne odnose. To je momenat kada bi svako trebalo da počne da vodi računa o sebi. Idealno bi bilo kada bi svaka žena bila svesna da jednom godišnje treba da ode svom ginekologu. Ako ode ginekologu, on će joj sigurno uraditi i Papanikolau test i sve ostalo što podrazumeva proces ranog otkrivanja raka. Većina žena je zdrava, ali ako ode na pregled, njen ginekolog će uraditi sve ono što treba i ona može biti bezbrižna. Taj redovni godišnji pregled, takozvani „oportuni skrining“,već se odvija u Srbiji. Mi na primarnom nivou zdravstvene zaštite u ginekologiji imamo veoma dobro obučene lekare. Skrining program koji je pokrenut poslednjih nekoliko godina, uz pomoć medija i javne kampanje, zaista jeste nešto drugo. To je pokušaj nas iz zdravstvenog sistema da pozovemo na pregled i one žene koje kod ginekologa ne dolaze. U Srbiji trenutno samo 15 do 20 odsto žena redovno ide ginekologu. Te žene će nastaviti redovno da odlaze na preglede i bez kampanje, ali cilj zdravstvenog sistema je da natera i onih 80 odsto žena koje ne dolaze na pregled da to ipak učine. Naš cilj, kao zdravstvenog sisema, jeste da pozovemo makar jednom u tri godine sve te žene koje iz straha, ili iz neznanja ne dolaze na pregled, žene starije od 60-65 godina, žene iz seoskih područja, da dođu na ginekološki pregled i da nam tako pomognu da zajedno sačuvamo njihovo zdravlje.

Planovi i akcije

U skoroj budućnosti biće formirana Nacionalna kancelarija za skrining koja će imati osnovnu ulogu u organizaciji i koordinaciji aktivnosti pri orgzanizovanom pozivanju na pregled za rak grlića, rak dojke i rak debelog creva. Ova kancelarija nastaviće rad na socijalnoj mobilizaciji, vodiće bazu podataka nacionalnog skrininga, pomagati organizaciju procesa pozivanja, brinuti o stručnjacima i opremi, kontroli kvaliteta, finansiranju programa i nadasve stalno pratiti proces uvođenja i održavanja skrininga. Bez ovakve kancelarije, u kojoj će tim stručnjaka raditi samo to, nema uspešnog skrininga.

U toku je edukacija za citoskrining i nadamo se da ćemo uskoro imati kadrove obučene da rade ovu vrstu posla. Samo ovo je dovoljno da pruži sliku koliko toga treba uraditi na uvođenju skrininga.

Takođe, u toku je nabavka opreme za regionalne citološke laboratorije. Zamisao je da se oformi oko 15 centralnih citoloških laboratorija u koje će odlaziti pločice iz regiona koji pripada toj laboratoriji. To će biti najbolji način ne samo za optimalno korišćenje kadrova i sredstava već i obezbeđenje kvaliteta pregleda.

U Klinici za ginekologiju i akušerstvo Kliničkog centra Srbije u okviru projekta Ministarstva zdravlja, formiran je referentni Centar za rak grlića materice. Ovaj centar će biti integrlani deo celog procesa skrininga, koji će brinuti o tome da obezbedi kraj lanca skrininga. Kada se ženi u skriningu otkrije loš nalaz, ona tačno mora znati gde treba da ide i njeni dalji pregledi treba da se obave što je moguće pre. Jedna od slabosti pilot-programa koje smo do sada radili je to što nema podataka šta se desilo sa ženama kojima je otkriven loš nalaz. Ne zna se gde su lečene, šta je njihova konačna dijagnoza, niti kakav je ishod lečenja. U nastojanju da to ispravimo, Centar za rak grlića materice će imati zadatak da brine o daljem upućivanju žena kojima se u skriningu otkrije loš nalaz u centre višeg nivoa gde će im biti obezbeđena što brža dijagnostika i adekvatno lečenje. Jedna od osnovnih lekcija koje se nauče kada je reč o ovakvim programima prevencije je: ne započinjite skrining ukoliko niste obezbedili brzu dalju dijagnostiku i adekvatno lečenje. U tom smislu, Centar će takođe raditi na terapijskim protokolima, kriterijumima za sprovođenje operativnih procedura, praćenju ishoda lečenja i kontinuiranoj edukaciji ginekologa koji se bave lečenjem raka grlića materice.

Od akcija koje će se uskoro odvijati, najveća će biti 5. evropska nedelja prevencije raka grlića materice, od 23. do 29. januara 2010. Za tu nedelju planiran je veliki broj aktivnosti, predavanja, nastupa u medijima, razgovora sa ženama i drugih interesantnih dešavanja.

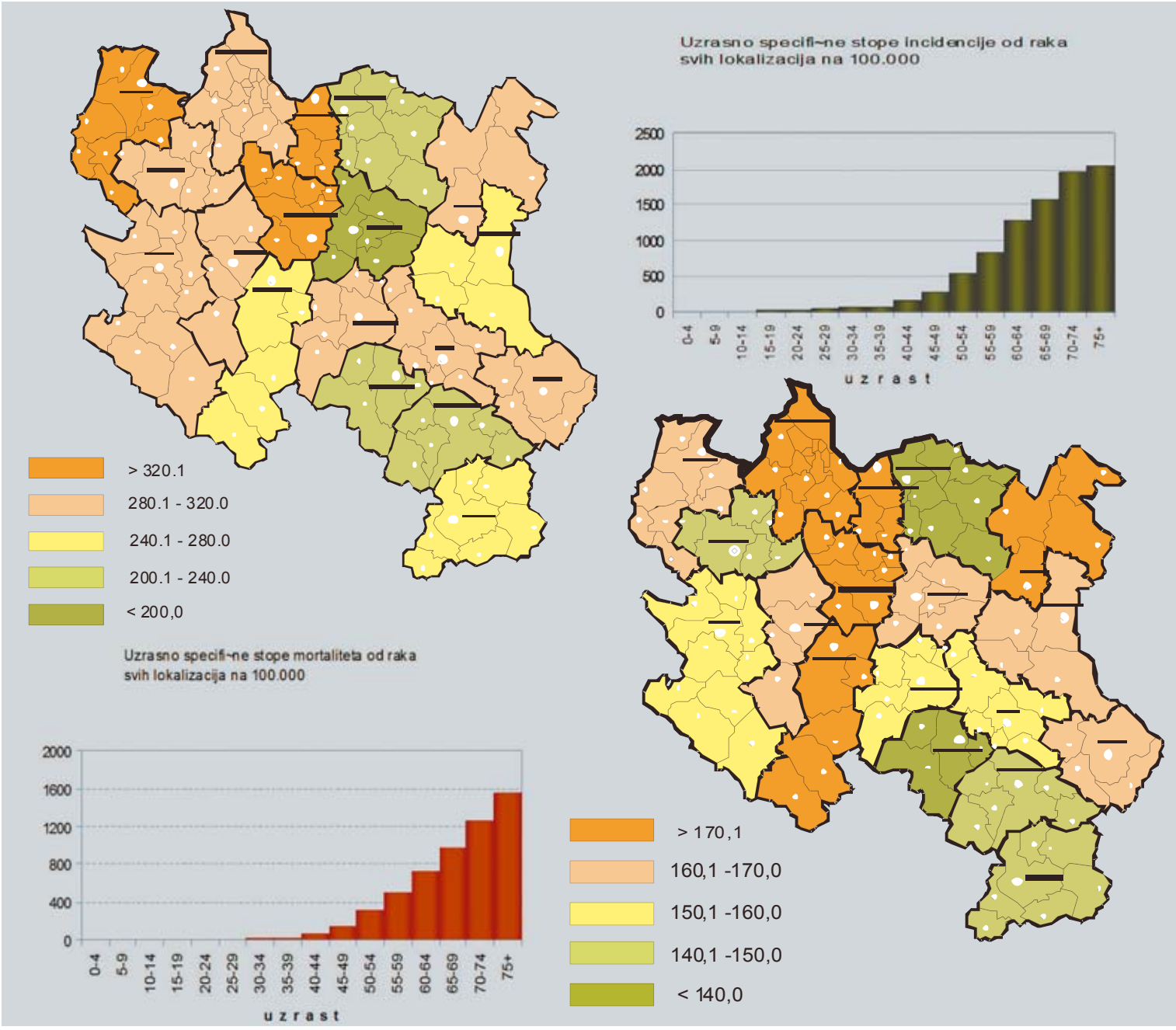
RAK NA MAPI CENTRALNE SRBIJE

Tipovi raka kod muškaraca

Muškarci u Srbiji najviše obolevaju od raka pluća, kolona i rektuma, prostate, mokraćne bešike, želuca i pankreasa. Od 1999. do 2007. godine uočen je porast u obolevanju muškaraca od svih vodećih lokalizacija malignih tumora

U Srbiji se beleži relativno visoka stopa novooboleli (incidencija) i umrlih (mortalitet) od malignih tumora, kao i visoka učestalost faktora rizika. Značajan problem predstavlja i neprepoznavanje rizičnog ponašanja i nedovoljno korišćenje znanja stečenog u pozitivnim iskustavima u sprovođenju programa prevencije i ranog otkrivanja malignih tumora iz razvijenih zemalja Evrope i sveta.

Posle kardiovaskularnih bolesti, maligni tumori predstavljaju najčešći uzrok umiranja u Srbiji. Svake godine u našoj zemlji dijagnostikuje se približno 33.000 novih slučajeva malignih bolesti i oko 21.000 ljudi umre od raka. Na osnovu podataka Republičkog zavoda za statistiku zapaženo je da se broj umrlih osoba od malignih tumora u periodu 1999-2007. godine povećao za 17,5 odsto

(od 17.376 do 20.417). U navedenom periodu, muškarci su najčešće umirali od raka pluća, debelog creva i rektuma, prostate, mokraćne bešike, želuca i pankreasa, dok su žene najčešće bile žrtve malignog procesa lokalizovanog na dojci, debelom crevu i rektumu, grliću materice, plućima, telu materice i želucu.

Godišnje u našoj zemlji od raka pluća približno oboli 5200 i umre 4600 osoba, a od malignih tumora debelog creva i rektuma oboli 3700 i umre 2600 ljudi. Rak prostate u proseku se godišnje dijagnostikuje kod 1800 muškaraca, a oko 1000 njih umre od ove lokalizacije raka. Od malignih tumora mokraćne bešike godišnje približno oboli 1300 i umre 550 ljudi, a od raka želuca oboli i umre oko 1200 ljudi. Od malignih tumora dojke godišnje oboli 3500 i umre 1600 žena, a dijagnoza raka grlića materice postavi se kod približno 1300 žena i oko 500 njih umre od ovog oboljenja.

I kod muškaraca i kod žena u ovom periodu zabeležen je porast mortaliteta od svih vodećih lokalizacija malignih tumora, osim od raka želuca.

Vodeći uzroci obolevanja od raka u našoj zemlji bili su identični vodećim uzrocima umiranja od malignih tumora, kako kod muškaraca tako i kod žena.

U centralnoj Srbiji (podaci za Vojvodinu se još prikupljaju) u 2007. godini standardizovana stopa incidencije od svih malignih tumora iznosila je kod muškaraca 290,1/100.000. Najviše standardizovane stope novooboleli od svih lokalizacija raka kod muškaraca tokom navedene godine uočene su u Podunavskom okrugu (352,0/100.000). Iste godine, najniže stope incidencije od svih lokalizacija raka kod muškaraca evidentirane su u Pomoravskom okrugu (169,4/100.000).

U 2007. godini na području centralne Srbije standardizovana stopa mortaliteta od svih malignih tumora kod muškaraca je iznosila 168,4/100.000. Najviše standardizovane stope smrtnosti od svih oblika raka među muškarcima zapažene su u Podunavskom okrugu (192,4/100.000). Stope obolevanja i umiranja rasle su sa uzrastom.

Grafikon 1. Standardizovane i uzrasno specifične stope incidencije od svih lokalizacija raka kod muškaraca, okruzi u centralnoj Srbiji, 2007. godina
- stope standardizovane prema populaciji sveta na 100.000 stanovnika

Grafikon 2. Standardizovane i uzrasno specifične stope mortaliteta od svih lokalizacija raka kod muškaraca, okruzi u centralnoj Srbiji, 2007. godina
- stope standardizovane prema populaciji sveta na 100.000 stanovnika

Izvor podataka:
Institut za javno zdravlje Srbije
„Dr Milan Jovanović Batut"
Odeljenje prevencije i kontrole
nezaraznih bolesti
Registar za rak u Srbiji

PLUĆA I BRONHIJE

Maligni tumori pluća i bronhija vodeća su maligna lokalizacija i u obolevanju i u umiranju među muškarcima.. Najviše stope incidencije od raka pluća kod muškaraca registrovane su u Mačvanskom okrugu (86,0/100.000), dok su stope mortaliteta od ove lokalizacije raka bile najviše u Podunavskom okrugu (66,7/100.000).

DEBELO CREVO I REKTUM

Maligni tumori debelog creva i rektuma u našoj zemlji druga su po učestalosti lokalizacija raka u obolevanju i umiranju kod muškaraca. Najviše standardizovane stope novooboleli od ovih malignih tumora uočene su kod muškaraca u Beogradu (54,1/100.000). Od raka debelog creva i rektuma najviše su umirali muškarci u Borskom okrugu (23,5/100.000).

PROSTATA

Treći po učestalosti maligni proces među našim muškarcima lokalizovan je na prostati. Od ovih malignih tumora najviše su obolevali muškarci u Podunavskom okrugu (45,5/100.000) i najviše umirali muškarci u Zlatiborskom okrugu (16,4/100.000).

ŽELUDAC

Od malignih tumora želuca muškarci su najviše obolevali u Podunavskom okrugu (23,1/100.000) i najviše umirali u Topličkom okrugu (21,7/100.000).

MOKRAĆNA BEŠIKA

Najviše stope incidencije od raka mokraćne bešike među muškarcima u Srbiji uočene su u Borskom okrugu (24,3/100.000), a najviše stope mortaliteta od ovih tumora zabeležene su kod muškaraca u Šumadijskom okrugu (9,4/100.000).

RAK NA MAPI CENTRALNE SRBIJE

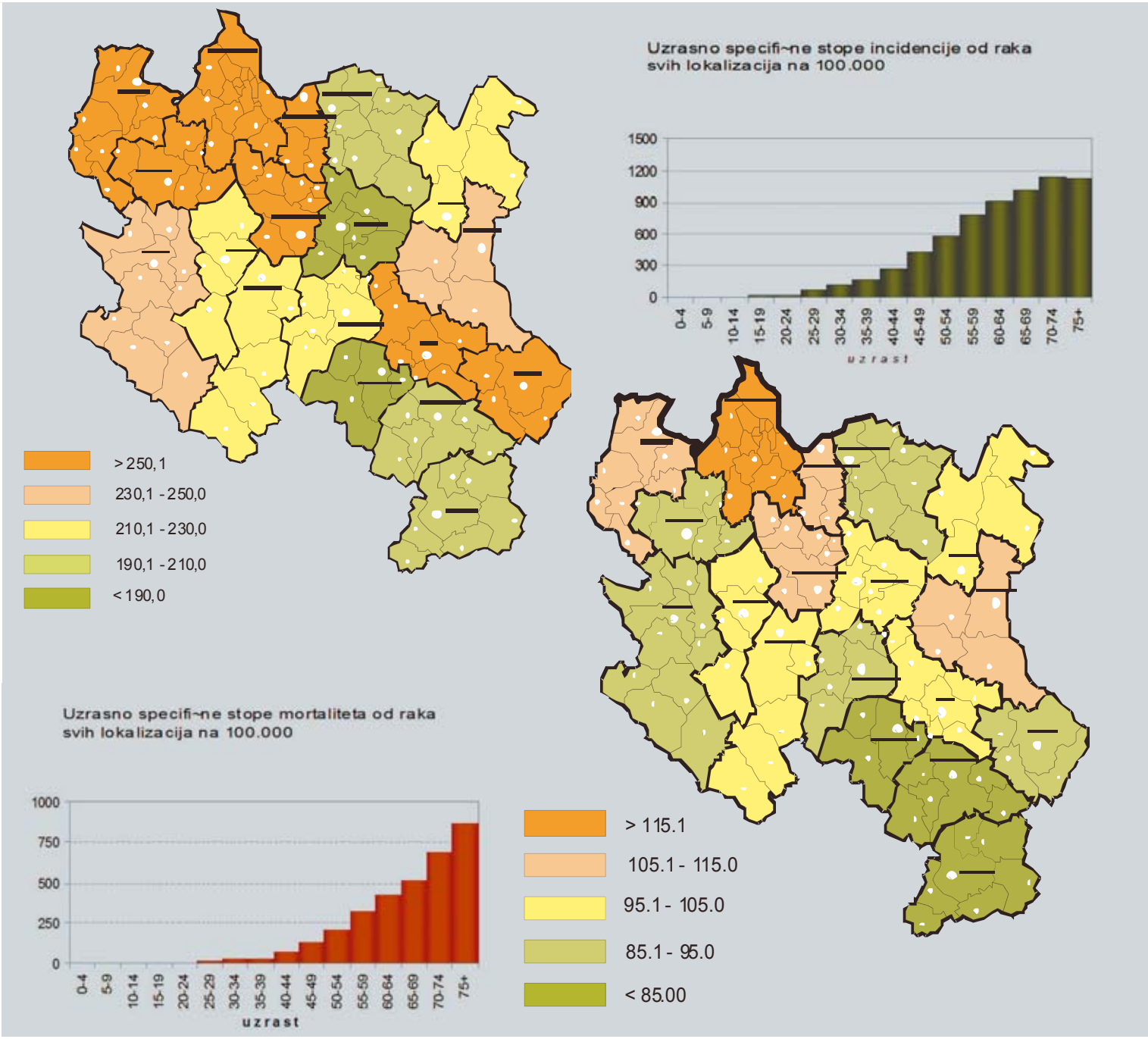
Tipovi raka kod žena

Kod žena je maligni proces najčešće bio lokalizovan na dojci, kolonu i rektumu, grliću materice, plućima, telu materice i želucu

U CENTRALNOJ SRBIJI (podaci za Vojvodinu se još prikupljaju) u 2007. godini standardizovana stopa incidencije od svih malignih tumora iznosila je kod žena 242,2/100.000. Najviše standardizovane stope novoobolelih od svih lokalizacija raka tokom navedene godine kod žena uočene su u Šumadijskom okrugu (317,5/100.000).

Iste godine, najniže stope incidencije od svih lokalizacija raka kod žena evidentirane su u Pomoravskom okrugu (109,1/100.000).

U 2007. godini na području centralne Srbije standardizovana stopa mortaliteta od svih malignih tumora kod žena iznosila je

103,0/100.000. Najviše standardizovane stope smrtnosti od svih oblika raka kod žena zapažene su u Beogradu (117,8/100.000). Stope obolevanja i umiranja rasle su sa uzrastom.

Grafikon 1. Standardizovane i uzrasno specifične stope incidencije od svih lokalizacija raka kod žena, okruzi u centralnoj Srbiji, 2007. godina
- stope standardizovane prema populaciji sveta na 100.000 stanovnika

Grafikon 2. Standardizovane i uzrasno specifične stope mortaliteta od svih lokalizacija raka kod žena, okruzi u centralnoj Srbiji, 2007. godina
- stope standardizovane prema populaciji sveta na 100.000 stanovnika

Izvor podataka:
Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut"
Odeljenje prevencije i kontrole nezaraznih bolesti
Registar za rak u Srbiji

PLUĆA I BRONHIJE

Maligni tumori pluća i bronhija četvrti su uzrok obolevanja i drugi uzrok umiranja među ženama sa dijagnozom raka. Najviše stope incidencije od raka pluća kod žena registrovane su u Podunavskom okrugu (32,6/100.000), dok su stope mortaliteta od ove lokalizacije raka bile najviše u Beogradu (17,9/100.000).

DOJKA

Rak dojke najčešći je maligni tumor u obolevanju i umiranju kod žena. Sa standardizovanom stopom incidencije od 73,2/100.000, žene u Mačvanskom okrugu su najviše obolevale, dok su sa standardizovanom stopom mortaliteta od 23,7/100.000 žene u Beogradu najviše umirale od raka dojke u 2007. godini. Najviše stope obolevanja evidentirane su u uzrastu nakon 45 godine, a smrtnosti nakon 55 godine života.

DEBELO CREVO I REKTUM

Maligni tumori debelog creva i rektuma u našoj zemlji treći su po učestalosti u obolevanju i umiranju kod žena. Najviše standardizovane stope novoobolelih od ovih malignih tumora uočene su kod žena u Borskom okrugu (34,7/100.000). Od raka debelog creva i rektuma najviše su umirale žene u Zaječarskom okrugu (13,8/100.000).

GRLIĆ MATERICE

Rak grlića materice drugi je najčešći maligni tumor u obolevanju i četvrti po učestalosti u umiranju među ženama u Srbiji. Standardizovane stope obolevanja (22,8/100.000) i umiranja (7,4/100.000) od ovih malignih tumora među najvišima su u Evropi. Žene su u 2007. godini najviše obolevale u Zlatiborskom okrugu (35,0/100.000) i najviše umirale u Borskom okrugu (14,0/100.000) od raka grlića materice. Najviše stope obolevanja evidentirane su u uzrastu nakon 40 godine, a smrtnosti nakon 50 godine života.

TELO MATERICE

Od malignih tumora tela materice (grafikon 23, 24) žene su najviše obolevale u Jablaničkom okrugu (32,8/100.000), a najviše umirale u Topličkom okrugu (8,7/100.000).

Telefonom do posla

Povodom 3. decembra, Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom, Nacionalna služba za zapošljavanje saopštila je da je otvorila posebnu liniju pri Centru za zapošljavanje i rehabilitaciju osoba sa invaliditetom, putem koje svi nezaposleni invalidi i poslodavci mogu dobiti informacije. Pozivom na broj 011/30 36 228, nezaposlene osobe sa invaliditetom mogu dobiti informacije o postupku prijavljivanja na evidenciju, merama i programima podrške za zapošljavanje i mogućnostima uključivanja u njih, kao i informacije oko procene radne sposobnosti. Linija je dostupna i za poslodavce koji mogu saznati o mogućnostima i uslovima za zapošljavanje OSI i korišćenju programa finansijske podrške za njihovo zapošljavanje – subvencija zarada i za otvaranje novih radnih mesta, refundiranja troškova za prilagođavanje radnog mesta, programima javnih radova, a posebno u oblasti socijalne delatnosti i kulture, navodi se u saopštenju.

Zdravstveno vaspitanje u školama

Predsednica Skupštine Srbije Slavica Đukić-Dejanović rekla je 3. decembra da su briga o zdravstvenom stanju mladih i potreba za zdravstvenom edukacijom pokrenuli inicijative za uvođenje zdravstvenog vaspitanja u škole. "Dobre ideje Ministarstava zdravlja i prosvete, a uz podršku međunarodnih organizacija, pre svega UNICEF-a, inicirane u prethodnim godinama, dale su konkretne rezultate i potvrdile nastojanja stručnjaka koji se zalažu za definisanje ključnog koncepta edukacije za zdravlje", rekla je Slavica Đukić-Dejanović na radnom sastanku na temu "Zdravstveno obrazovanje u školama". Ona je podsetila da je program "Vaspitanje za zdravlje kroz životne veštine", podržan od UNICEF-a i implementiran od Ministarstva prosvete, uz podršku Ministarstva zdravlja, primenjen od 2006. godine i da je do danas u više od 20 srednjih škola dao značajne rezultate u razvijanju zdravih životnih navika kod dece i omladine. Koordinatorka programa za mlade u UNICEF-u Jelena Zajeganović-Jakovljević rekla je da rizici u koje se mladi upuštaju tokom adolescencije imaju uticaj na njihov kasniji život. Prema njenim rečima, da bi se efikasno uticalo na ponašanje mladih, veštine se moraju prilagoditi određenim temama, a poželjno je i rano prepoznavanje rizika kod mladih i reagovanje, kao i saradnja sa drugim institucijama i organizacijama u zajednici.

Duži kažiprst – znak za rak?

Zaključak nove studije objavljene u „British Journal of Cancer" pokazao je da muškarci kojima je kažiprst upadljivo duži od domalog prsta imaju manje šanse da dobiju rak prostate. „Naši rezultati pokazuju da relativna dužina prstiju može poslužiti kao jednostavan test za rizik od raka prostate, posebno kod muškaraca mlađih od 60", rekao je prof. Ros Ils, sa Britanskog instituta za istraživanje raka. Dr Ils ističe da kod muškaraca sa dugačkim kažiprstom šansa za dobijanje raka pada za 30 odsto, a kod mlađih muškaraca i više. Studija je sprovođena od 1994. do 2009. na 4500 muškaraca, a više od polovine njih je imalo kraći kažiprst od domalog prsta. Oko 19 odsto muškaraca čiji je kažiprst bio jednako dug kao domali prst imali su sličan rizik od pojave raka prostate. Međutim, kad je kažiprst bio duži, rizik od razvoja bolesti je pao za 33 odsto. Relativna dužina ova dva prsta određena je pre rođenja, i čini se da ukazuje na različit nivo polnih hormona kojima je beba izložena u materici pa manje testosterona rezultira dužim kažiprstom. Ranija istraživanja pokazala su da ovaj hormon podstiče rast raka prostate. Lekari savetuju da bi oni koji uz povećani rizik još imaju i loš genetski test i istoriju bolesti u porodici, trebalo da idu na redovno testiranje.

Astma: Izebagavati alternativne metode

Ukoliko se na astmatičnoj deci primenjuju nekonvencionalne metode lečenja, kao dopuna ili zamena za klasične tretmane, teže je uspostaviti kontrolu nad bolešću, pokazali su rezultati istraživanja koje je sprovela grupa naučnika s Univerziteta u Montrealu. Naučnici su došli do tih rezultata tako što su sproveli istraživanje na 2000 dece starosti u proseku šest godina i obolelih od astme u različitim stadijumima, preneli su francuski mediji. Među tom decom, 13 odsto je bilo podvrgnuto nekom od nekonvencionalnih načina lečenja, kao što su akupunktura, homeopatija ili vitaminski dodaci. Rezultati su pokazali da je kod dvostruko više dece koja su bila pod nekom od nekonvencionalnih terapija došlo do slabije kontrole nad bolešću u odnosu na onu pod klasičnom terapijom.

"Vreme zdravlja" je specijalni prilog nedeljnika Vreme.
Broj 7, decembar 2010. Uređuje: Jasmina Lazić, e-mail: zdravlje@vreme.com

10. DECEMBAR U 20H
Centralni Dom Vojske
Braće Jugovića 19

Zimske radosti uz Dečju filharmoniju

Prepustite se zimskim muzičkim radostima na tradicionalnom novogodišnjem koncertu Dečje filharmonije. Našim najmlađim muzičkim talentima na koncertu će se pridružiti i specijalni gosti – hor Kolibri, uz pratnju članova Big Benda RTS.

Generalni donator
KOMERCIJALNA BANKA

Dr Ristić

dom zdravlja

Narodnih heroja 38

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA i MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

0–24

01.-31. decembar

ORL
OTORINOLARINGOLOGIJA

11070 Novi Beograd, Narodnih heroja 38, Tel. 011/2693-287, 2697-808 mob.tel. 063/205-764, Pregledi u ordinaciji od 08 do 21:30h
Kućne posete od 00 do 24h, www.dr-ristic.com, e-mail: zcentar@dr-ristic.com

Радио-телевизија Србије са поносом представља

нову играну серију Љубише Самарџића

МИРИС КИШЕ НА БАЛКАНУ

петком у 20.05 на првом програму РТС

Cinema design

РТС
www.rts.rs

Plodovi

Poslovi, putovanja i prijatelji... **VREME 1039**

Nije li dovoljan toliki arsenal oružja za alibi o kakvoj je ličnosti reč?

Zašto već nije iza rešetaka zajedno sa svim njenim zaštitnicima? Velja Ilić kaže da je ona majka dvoje dece. Zna li on da su Arkanova deca iz prethodnih brakova takođe imala majke? Ili, jesmo li svi zaboravili da je Ceca uživala u plodovima Arkanovih zasluga na uvijanju mnogih majki u crno i u zemlji i u inostranstvu.

Nada Mitić, elektronskom poštom

Samo piste

Advokat od lika i dela **VREME 1039**

Mogu da se složim sa svim vrednosnim sudovima g. Popovića, osim bombardovanja. Ne misli valjda čovek njegove obaveštenosti i iskustva da velike sile bombarduju na zahtev advokata iz zemlje za koju se traži bombardovanje, pa još u skladu sa traženim bombarduju samo vojne piste i ništa više. Sve mi se čini da je, ako g. Popović nije naivan čovek, to pismo bilo za unutrašnju upotrebu. Verujem da g. Popović nema moralni problem, ali se to zasniva na njegovom uverenju da sa sigurnošću zna šta bi se desilo da je bombardovanje usledilo, u šta sumnjam, ili bi posle bilo "Pa, ja sam rekao samo piste". Da mogu, pitao bih ga da li advokat Popović misli da je ova akcija građanina Popovića imala elemente krivičnog dela.

Živojin Matejić, elektronskom poštom

Licitacija

Brzo gutanje velike žabe **VREME 1039**

Mada se uglavnom slažem sa zaključcima u tekstu, postavio bih nekoliko pitanja. Zar nije nedavno, na skupu u Centru Sava pred 3500 srpskih naučnika, predsednik Tadić lično najavio ulaganja od 200 miliona evra u domaću nauku, "zvezdu u usponu"? Zar nije uvaženi ministar Đelić, pola sata kasnije, taj broj uvećao na 400 miliona evra? Šta je bilo sa tim novcem koji se uopšte ne pominje u objavljenom tekstu? Da nije možda negde preusmeren, i gde?

Dr Slavko Simić, elektronskom poštom

Šta smo imali?

Ko šiša mlade **VREME 1039**

Mislim da problem mladih u Srbiji nije nešto što je nastalo preko noći, pa se samim tim ne može ni rešiti preko noći. Mlade u Srbiji danas sačinjavaju ljudi koji su rođeni osamdesetih godina. Ta generacija je odrasla u najgore moguće vreme. Ko su bili idoli tih mladih ljudi dok su odrastali? Na koga su devedesetih imali da se ugledaju i šta su mogli da vide? Gledali su ratove, očeve koje mobilišu ili kako eskiviraju mobilizaciju, dnevnik u pola osam, policiju kako prekoračuje ovlašćenja i maltretira, kriminalce koji se predstavljaju kao patriote i dobri momci, i njihove devojke koje postaju zvezde, kako njihovi nemaju a ovi što otimaju imaju, kako izgledaju život na ivici egzistencije i ugrožavanje građanskih sloboda... A onda su došle promene. Iako tada nisam imao ni pravo glasa, išao sam i mahao Otporovom zastavom na trgu, a nisam bio baš upućen šta se tačno dešava. Znao sam samo da je pitanje jesi li za Miloševića ili protiv? Onda nas je prodao čovek za koga smo

glasali i čije smo ime uzvikivali svakodnevno, potom je ubijen jedini čovek koji je mogao da ispuni obećanja koja nam je DOS dao, pa već sedam godina imamo ovo što imamo. Imamo problem sa Kosovom, korupciju, haško pitanje, huligane. I ono što je meni kao nekom ko je deo te generacije najgore – imamo partijsku državu. Svestan sam, kao i svi moji prijatelji, da neću moći da se zaposlim ako nemam knjižicu, po mogućstvu G17 ili DS-a, da će nas reketirati na mleku i ulju tajkuni koji finansiraju stranke na vlasti, da premijer ide na brifing kod predsednika partije iako bi trebalo da bude najuticajniji čovek u zemlji, da je moj prijatelj morao da se učlani u jednu stranku kako bi dobio kredit da otvori pekaru (to je verovatno koncept Dinkićeve regionalizacije i razvoja malih i srednjih preduzeća)...

Marko Tošović, elektronskom poštom

>> prodaja&pretplata

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	3500 din	3300 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	7000 din	6600 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog.

VREME ELEKTRONSKA ARHIVA

	Srbija	svet
VREME DVD komplet 1997–2009	900 din	USD 29
dopuna kompleta za dosadašnje kupce	500 din	USD 15

Elektronska arhiva nedeljnika VREME u PDF formatu sa sačuvanim stranicama kao u štampanom izdanju i sa mogućnošću pretraživanja, obuhvata period od marta 1997. do kraja 2009. Diskovi se dostavljaju poštom u roku od 20 dana od kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku.

KNJIGE I DVD-ovi

Srbija		Svet	
FILIP ŠVARM: knjiga i DVD Jedinica		790 din	34 USD
samo knjiga Jedinica		670 din	23 USD
DRAGAN TODOROVIĆ: Trupni portret		**600 din**	**19 USD**

U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina. Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Mišarska 12, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME isključivo na račun 205-13281-15. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

▸ dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom >telefonom, radnim danom od 10 do 16h: 011/3234-774 > e-mailom na *prodaja@vreme.com*

ERFURT

ALEKSANDAR ZOGRAF.

KAO ŠTO JE U GEOGRAFSKOM CENTRU NEGDAŠNJE JUGOSLAVIJE BILO SARAJEVO, TAKO JE U CENTRU NEMAČKE SMEŠTEN **ERFURT**, GLAVNI GRAD POKRAJINE TURINGIJE.

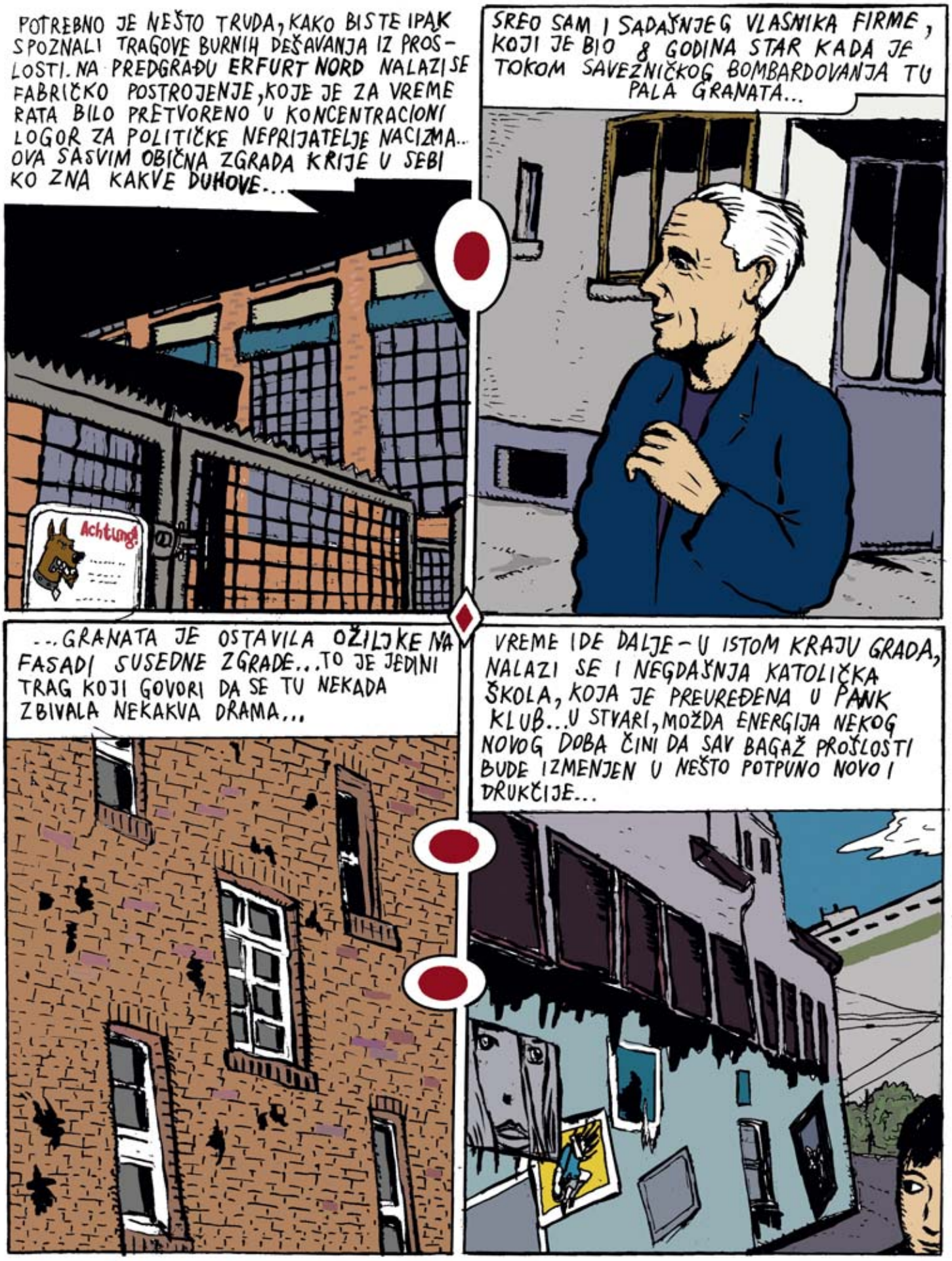
U ERFURTU POSTOJI DOBRO OČUVANO STARO GRADSKO JEZGRO, UZ PONEKU FASADU OBOJENU ŽIVIM BOJAMA. JA SAM SE STALNO VRAĆAO KA JEDNOM ARHITEKTONSKOM UKRASU U OBLIKU LAVLJE GLAVE...

LAVOV IZBAČENI I OBOJENI JEZIK IZGLEDAO JE RAZLIČITO KADA SAM MENJAO UGAO POSMATRANJA. OVAJ DETALJ IZ NEKOG RAZLOGA JE U MENI BUDIO NEKU SKORO MAJMUNSKU ZNATIŽELJU.

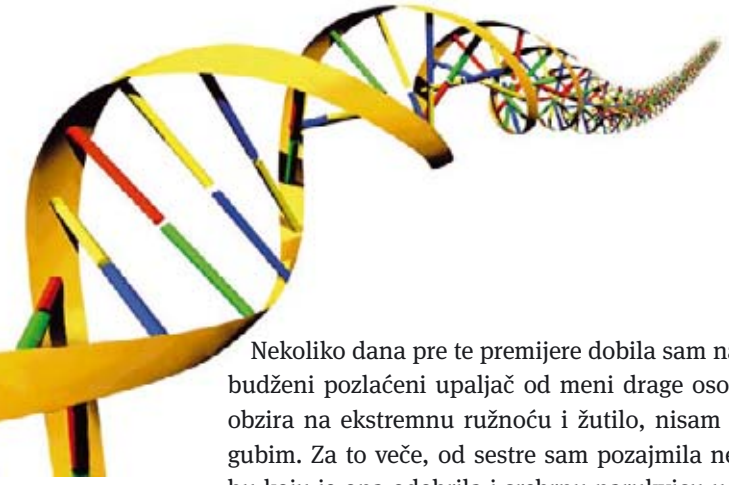
KAO GRAD KOJI NIJE DOŽIVEO KOLOSALNA RAZARANJA U RATU, I ČIJI ISTORIJSKI CENTAR PRIVLAČI TURISTE, U ERFURTU NEMA MNOGO SOCIJALISTIČKE ARHITEKTURE KOJA BI NAGOVEŠTAVALA DA JE DO UJEDINJENJA TO BIO DEO **ISTOČNE NEMAČKE**. JEDINO ŠTO SAM PRIMETIO DA PODSEĆA NA TO VREME JE BISTA PRVOG KOSMONAUTA, **JURIJA GAGARINA**...

POTREBNO JE NEŠTO TRUDA, KAKO BISTE IPAK SPOZNALI TRAGOVE BURNIH DEŠAVANJA IZ PROSLOSTI. NA PREDGRAĐU ERFURT NORD NALAZI SE FABRIČKO POSTROJENJE, KOJE JE ZA VREME RATA BILO PRETVORENO U KONCENTRACIONI LOGOR ZA POLITIČKE NEPRIJATELJE NACIZMA... OVA SASVIM OBIČNA ZGRADA KRIJE U SEBI KO ZNA KAKVE DUHOVE...
Achtung!
SREO SAM I SADAŠNJEG VLASNIKA FIRME, KOJI JE BIO 8 GODINA STAR KADA JE TOKOM SAVEZNIČKOG BOMBARDOVANJA TU PALA GRANATA...
...GRANATA JE OSTAVILA OŽILJKE NA FASADI SUSEDNE ZGRADE... TO JE JEDINI TRAG KOJI GOVORI DA SE TU NEKADA ZBIVALA NEKAKVA DRAMA...
VREME IDE DALJE - U ISTOM KRAJU GRADA, NALAZI SE I NEGDAŠNJA KATOLIČKA ŠKOLA, KOJA JE PREUREĐENA U PANK KLUB... U STVARI, MOŽDA ENERGIJA NEKOG NOVOG DOBA ČINI DA SAV BAGAŽ PROŠLOSTI BUDE IZMENJEN U NEŠTO POTPUNO NOVO I DRUKČIJE...

Izgubljeno-nađeno

Jednu premijeru u Jugoslovenskom dramskom pozorištu nikad neću zaboraviti zato što je pamtim po zlu. Ne zbog predstave, ne sećam se ni koja je bila, već zbog niza nesretnih događaja koji su se umalo završili mojim privođenjem u stanicu policije. To je bila ako ne prva, onda sigurno među prvim premijerama u mom životu. Od tada me prati taj uporan osećaj da će mi se garantovano desiti neki blam na premijeri. Iako je to bilo mnogo davno, kad god prođem pored JDP-a, setim se toga.

Nekoliko dana pre te premijere dobila sam na poklon nabudženi pozlaćeni upaljač od meni drage osobe koji, bez obzira na ekstremnu ružnoću i žutilo, nisam želela da izgubim. Za to veče, od sestre sam pozajmila neku garderobu koju je ona odobrila i srebrnu narukvicu u obliku DNK spirale za koju nije dala blagoslov ("izgubićeš je, znam te"). Već u toku prvog čina počela sam da prepipavam džepove i grozničavo preturam sadržaj tašne sluteći da upaljača nema. Tu je sigurno, nije mogao da ispadne. U stvari, možda je ispao kad sam krišom vadila karmin iz nesesera i mazala usta. Komšija u redu pored mene već me gleda sa negodovanjem i cokće, nervira ga to što sam se uzmuvala. Dekoncentrišem ga, shvatam i uvažavam. Primirila sam se malo, kao gledam predstavu, ali ne mogu da pohvatam radnju jer u glavi motam drugi film. Ako je ispao iz tašne, onda je verovatno pao tik do mojih nogu. Težak je ko tuč pa je pao ravno, nije mogao da podleti ispod sedišta u redu ispred mene. Glumim da mi se zarozala čarapa i rukom pretražujem pod. Kesica od nečega, iskorišćena pozorišna karta. U pauzi između činova ponavljam detaljan uviđaj. Ništa. I po završetku predstave ne gubim nadu, mada se u mislima opraštam od poklona. Nema veze, i tako je upaljač bio ružan.

Đavo mi sutradan ne da mira. On je tamo negde, znam da sam ga unela u pozorište. Krenem tako ubeđena da će neka poštena čistačica-nepušač naleteti na sjajnu stvarčicu i ostaviti je na biletarnici ili već negde. Objasnim problem, nema ništa na biletarnici, kaže čovek, ali vi uđite i potražite. Proba je u toku, glumci su na pozornici, nikoga na sedištima u sali. Za mnom je krenuo jedan čovek srednjih godina kome nije bilo jasno šta hoće ta studentkinja. Upalio je malu lampu da bolje vidim teren. I čim je snop svetla obasjao pod ispod mog sinoćnjeg mesta ugledala sam – spiralnu srebrnu narukvicu. Sva srećna, zgrabim narukvicu. Portir me uhvati za ruku, kaže polako gospođice, vi ste rekli da ste izgubili upaljač. Da, jesam, ali nisam primetila da sam izgubila i narukvicu, biće da mi je sinoć skliznula sa ruke dok sam tražila upaljač. Ne, ne, ne može to tako. Ne da mi narukvicu, ja ga ubeđujem da je moja, tj. sestrina, a ona ni ne zna da sam je nosila, ubiće me ako joj ne vratim.

To je samo jedan deo blama. Dok smo se portir i ja otimali oko narukvice, proba je prekinuta. Glumci su prvo gunđali zbog buke u dnu sale, a posle su se živo uključili u dramu. Sedela sam, sad već kao osumnjičena, portir mi je uperio lampu u lice i krenula su pitanja. Da, ja sam izgubila upaljač, kad, sinoć na premijeri, a čija je onda narukvica, pa moja, rekla sam vam već sto puta, a zašto niste rekli da ste izgubili i narukvicu, pa, zato što nisam znala, i to sam vam već rekla, a gde je onda taj upaljač, ha, ha, pa ne znam, pitajte čistačice. Tokom istrage, posebno su prema meni bili surovi dvoje veoma poznatih glumaca, čija imena sada neću navesti, s tim što se glumica ponašala kao upravnica konc-logora.

Izašla sam iz pozorišta crvena kao bulka, proklinjala sam sebe i što sam se rodila, i što sam išla na premijeru, i tog što mi dade taj upaljač. Narukvica je zadržana u hramu kulture, rekli su mi da mogu da dođem po nju za 15 dana ukoliko se ne javi prava vlasnica. Valjda su mislili da sam klepotomanka.

Posle dve nedelje, došla sam po narukvicu. Nisam imala kud, sestra će kad-tad pitati gde je njena DNK spirala. Srećna okolnost je bila ta što do tada nije primetila da joj nešto nedostaje u kutijici sa nakitom. Imala sam dovoljno vremena da se priberem posle prvog pokušaja, tešila sam se da nemam čega da se stidim, da nisam lopov, da su oni zli ljudi... Na biletarnici sam hrabro, sa mirnoćom na kojoj bi mi Buda pozavideo, iznova iznela svoj problem. Samo, sad sam promenila strategiju. Našminkala sam se i obukla bogato, tj. pozajmila sam maminu bundu, i nabacila štikle. Dok sam objašnjavala o čemu je reč, bila sam vrlo kul i odbila da uđem unutra. Nije taj čika na biletarnici znao da sam u strahu od ponovnog susreta sa onim groznim glumcima, pa sam zato blago arogantno rekla da veoma žurim i zamolila ga da mi donese moju spiralnu srebrnu narukvicu koju sam izgubila pre dve nedelje, ali sam bila, znate, u Njujorku pa zato tek sad dolazim da je pokupim. Sećam se da me je odmeravao od glave do pete dok sam dizala nos nebu pod oblake i glumatala zauzetu mladu bogatašicu. Nema problema, gospođice, reče i za minut mi donese narukvicu. Stavila sam je u lakovanu tašnicu i koketno se zahvalila. Za upaljač nisam pitala, naravno, time bih se odala.

Poštovani glumci, tek da znate, to sam sve vreme bila ja. Jedina i prava vlasnica spiralne narukvice. Upaljač možete slobodno da zadržite, nije me briga. ◂

Biljana Vasić

VREME

Na ovoj stranici u štampanom
izdanju nalazi se reklama

A STAR ALLIANCE MEMBER

VODIMO VAS DO VIŠE OD 160 GRADOVA ŠIROM SVETA.

50% POPUSTA ZA VAŠEG SAPUTNIKA U BIZNIS KLASI

Globally Yours | TURKISH AIRLINES

turkishairlines.com
+381 11 303 6195

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec